32827 Toekomst mediabeleid

Nr. 386 **VERSLAG VAN EEN COMMISSIEDEBAT**
Vastgesteld 23 november 2026

De vaste commissie voor Onderwijs, Cultuur en Wetenschap heeft op 24 september 2026 overleg gevoerd met mevrouw Letschert, minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, over:

- de brief van de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap d.d. 23 september 2026 inzake reactie op verzoek commissie over de stukken van het Commissariaat voor de Media aangaande Ongehoord Nederland (Kamerstuk 29692, nr. 30);

- de brief van de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap d.d. 11 september 2026 inzake beleidsreactie op rapport "Focus op de kernwaarden" van de Evaluatiecommissie NPO (Kamerstuk 32827, nr. 383);

- de brief van de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap d.d. 11 september 2026 inzake internetconsultatie wetsvoorstel Hervorming landelijke publieke omroep (Kamerstuk 32827, nr. 382);

- de brief van de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap d.d. 8 september 2026 inzake besluitvorming ten aanzien van aspirant-omroep Ongehoord Nederland (Kamerstuk 29692, nr. 29);

- de brief van de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap d.d. 24 april 2026 inzake stand van zaken hervorming landelijke publieke omroep en aangenomen moties wetgevingsoverleg Media van 26 januari 2026 (Kamerstuk 32827, nr. 380).

Van dit overleg brengt de commissie bijgaand geredigeerd woordelijk verslag uit.

De voorzitter van de commissie,

Hamstra

De griffier van de commissie,

Verhoev

Voorzitter: Armut

Griffier: Bosnjakovic

Aanwezig zijn twaalf leden der Kamer, te weten: Armut, Martin Bosma, Claassen, Ergin, Van Houwelingen, Keijzer, Krul, Van der Maas, Mohandis, Nanninga, Oualhadj en Van der Plas,

en mevrouw Letschert, minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap.

Aanvang 12.00 uur.

De **voorzitter**:

Goedemiddag, allemaal. Hierbij open ik het commissiedebat Landelijke publieke omroep. Ik heet de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, mevrouw Letschert, en haar ondersteuning van harte welkom. Ook verwelkom ik graag de aanwezige Kamerleden. Dit zijn de heer Mohandis van PRO, de heer Van der Maas van de VVD, de heer Krul van het CDA, de heer Ergin van DENK, de heer Claassen van Groep Markuszower, de heer Martin Bosma van de PVV, mevrouw Oualhadj van D66 en mevrouw Nanninga van JA21. De heer Claassen van Groep Markuszower is geen lid van de commissie voor OCW, maar ik neem aan dat er geen bezwaar is vanuit de andere leden dat hij toch deelneemt aan dit debat. Ook een warm welkom aan iedereen op de publieke tribune en iedereen die dit debat online volgt. Het is goed om van tevoren even aan te geven dat het goed gebruik is dat we geen blijk van goed- of afkeuring geven vanuit het publiek, zodat het debat hier goed plaats kan vinden. Mocht dat wel gebeuren, dan moeten wij optreden.

Er geldt een spreektijd van vijf minuten per fractie in de eerste termijn. Bij de commissie voor OCW hebben we afgesproken dat u onbeperkt korte interrupties van onder de 30 seconden kunt plegen. Gaat een interruptie boven de 30 seconden, dan krijgt u er twee. U heeft dus maximaal twee interrupties boven de 30 seconden. Als die op zijn, krijgt u geen interrupties meer, ook geen korte interrupties van onder de 30 seconden.

De heer **Martin Bosma** (PVV):

Voorzitter, het is niet heel druk. De opkomst is matig aan de zijde van de Kamerleden. Er komt er nu eentje binnen, maar kunnen we niet gewoon een minuutje spreektijd erbij krijgen, nu het zo stil is hier?

De **voorzitter**:

Nou, u hebt vijf minuten spreektijd. Het debat is ook al met een uur verlengd. Ik zou voorstellen om het eerst zo te houden. Er is natuurlijk ook volop ruimte voor

debat. Maar ik kijk even naar de rest van de commissie. We moeten hier wel echt uit om 17.00 uur. We gaan het dus eerst met vijf minuten doen, zoals we van tevoren hebben bedacht.

Mevrouw **Nanninga** (JA21):

Sorry, zou u, trouwens ook ten bate van mevrouw Keijzer, die het niet gehoord heeft, nog één keer kunnen herhalen wat de afspraak over de interrupties was?

De **voorzitter**:

Zeker. Met de commissie voor OCW hebben we afgesproken dat u twee interrupties van boven de 30 seconden mag plegen, maar u kunt ook onbeperkt interrupties van onder de 30 seconden plegen. Alle korte interrupties mag u dus onbeperkt plegen. Pleegt u er twee van boven de 30 seconden, dan hebt u geen interrupties meer en dus ook geen korte interrupties.

Dan heet ik ook mevrouw Keijzer welkom. Voor mevrouw Keijzer geldt ook dat ze geen lid is van deze commissie, maar ik ga ook bij mevrouw Keijzer ervan uit dat er geen bezwaar is vanuit de commissie dat zij deelneemt aan dit debat. Dan start ik graag met de eerste woordvoering en die is van de heer Mohandis van PRO.

De heer **Mohandis** (PRO):

Voorzitter, dank u wel. Mijn inbreng bestaat eigenlijk uit twee grote onderdelen, om te beginnen het voorgenomen besluit van de minister over de intrekking van de licentie van Ongehoord Nederland. Ik zal in het tweede deel van mijn inbreng meer ingaan op het wetsvoorstel dat ons is toegekomen over de toekomst van de publieke omroep.

Voorzitter. Om te beginnen: in 2021 is er met ON! een afspraak gemaakt met de toenmalige minister, ook met betrokkenheid van het Commissariaat voor de Media, de NPO en alle betrokkenen bij het toekennen van een licentie. Toenmalig minister Slob stelde glasheldere voorwaarden aan de aspirant-omroepen. Ongehoord Nederland omarmde dat volledig door in de brief, ook uit 2021, heel duidelijk te stellen dat zij zich te allen tijde zal conformeren aan de Mediawet, alle interne gedragscodes en beleidslijnen en de regels van de NPO en het Commissariaat voor de Media. Dat was op zich een duidelijke overeenkomst, zou je stellen, die nog geen jaar later werd geschonden.

De eerste boetes kwamen binnen van de NPO, evenals alle aanwijzingen van de NPO-ombudsman en later ook de sancties van het Commissariaat voor de Media. Al sinds 2022 wijs ik als Kamerlid de minister en haar voorgangers op het feit dat ON! de stapel aan gele kaarten niet serieus neemt. De NPO en het commissariaat hebben de wettelijke bevoegdheid om te sanctioneren. Zo hebben we dat geregeld. In plaats van dat ON! deze gele kaarten serieus neemt, maakte zij de verstrekkers van deze kaarten, ofwel de scheidsrechters, uit voor rotte vis. Ze

maakten hen verdacht. In plaats van de hand in eigen boezem te steken, waren ze vooral bezig met moddergooien en alle krediet verspelen.

Voorzitter. Het waren geen incidenten, maar een duidelijk patroon waarmee Ongehoord Nederland alle krediet heeft verspeeld. Ons bestel kent een voordeur, maar ook een achterdeur. Dat deze wagenwijd is opengezet, is niet meer dan terecht. Er is wat ons betreft geen plek voor omroepen die het publieke bestel willen ondermijnen. Geen wonder dat geen enkele ledenomroep nog mogelijkheden ziet voor samenwerking in het beoogde nieuwe omroepbestel. De PRO-fractie steunt het voorgenomen besluit van de minister. Ik had nog wel een concrete vraag. Hoe nu verder in het proces? Wat kunnen we de komende weken verwachten? En wanneer wordt het besluit definitief?

Tot slot, voorzitter, over Ongehoord Nederland. Als een omroep zich niet wil houden aan de geldende kwaliteitseisen voor het managen van een omroep, moet je vooral buiten het bestel, zonder belastinggeld, je gang gaan en is er genoeg ruimte op YouTube.

De **voorzitter**:

Dank. U was aan het einde van uw inbreng?

De heer **Mohandis** (PRO):

Nee.

De **voorzitter**:

Nog niet. Er zijn wel een paar interrupties. Dan sta ik die op dit moment toe.

De heer **Mohandis** (PRO):

Dit was het einde van het blok ON! Ik ga nu naar de toekomst van het bestel. Ik vond het wel zo netjes om dat even aan te kondigen.

De **voorzitter**:

Dank daarvoor.

Mevrouw **Nanninga** (JA21):

Erkent de heer Mohandis dat de timing van de NPO en de minister bijzonder onhandig waren, door pas na inhoudelijke ophef in te grijpen, terwijl het in feite een procedureel vergrijp was?

De heer **Mohandis** (PRO):

Ik kan een heel eind meegaan met collega Nanninga. Ik heb zelf ook in meerdere uitingen gezegd dat er wat mijn fractie betreft genoeg grond was om in te grijpen, al na de tweede sanctie in 2025. Ik heb zelfs al in 2023 gezegd dat er een derde gele kaart lag. Dat is ook gewoon terug te zoeken. Drie keer geel is donkerrood. Dus eens, het had veel eerder gekund. Dat hebben we ook heel duidelijk gemaakt in onze uitingen.

Mevrouw **Keijzer** (Lid Keijzer):

ON! heeft er een zootje van gemaakt. Maar ziet de fractie van PRO dat er, met een moeilijk woord, een soort preoccupatie, of simpeler gezegd, obsessie is met rechtse omroepen en rechtse geluiden?

De heer **Mohandis** (PRO):

Nee, want mijn fractie heeft er in het verleden ook aan bijgedragen dat het publieke bestel juist pluriformer werd, met nieuwe omroepen als PowNed en WNL. Mijn partij -- ik weet dat de heer Bosma op dat moment Kamerlid en mediawoordvoerder was -- was ook heel streng op een omroep als LLiNK, die er met een voorlopige erkenning ook een potje van maakte. De vergelijking is anders, maar in 2009 is, ook op advies van het commissariaat, die erkenning ook gewoon ingetrokken. Dat was een groen-ecologische omroep. Dus wat dat betreft: nee. Wij staan voor een pluriform bestel. De publieke omroep moet zo veel mogelijk kijkers bereiken. Maar ik ga niet mee in de redenering dat er een obsessie is richting rechtse omroepen, want wij zijn ook debet aan het feit dat dit pluriforme bestel bestaat uit kleinere omroepen, die ook andere doelgroepen bereiken. Dat is hartstikke goed. Het moet zo pluriform zijn als kan, maar niet als doel op zich en wel vanuit de publieke waarden. Zo staat het in de Mediawet en zo wordt ons belastinggeld besteed.

De **voorzitter**:

Een vervolgvraag van mevrouw Keijzer.

Mevrouw **Keijzer** (Lid Keijzer):

Het Commissariaat voor de Media bemoeit zich vooral met ON! terwijl er op andere omroepen ook wat is aan te merken, maar die worden nagenoeg geen sancties opgelegd. Hoe ziet PRO dat dan? De voorzitter is van GroenLinks. Dan moet je opletten.

De heer **Mohandis** (PRO):

Dat laatste vind ik een verdachtmaking; dat is echt niet nodig in dit debat. We kunnen het echt over de feiten hebben. De feiten zijn dat ook de NPO-ombudsman alle omroepen op de vingers tikt. Dat is gewoon te raadplegen. Ik heb hier een heel lijstje voor mevrouw Keijzer. Het is gewoon een feit. Het is echt

niet zo dat het toezicht alleen focust op één omroep. Dat is gewoon niet waar. Als het wel waar zou zijn, dan zou ik het ook toegeven. Maar deze omroep heeft er een potje van gemaakt. Ik zie gewoon dat er van links tot rechts, helemaal los van de inhoud, spelregels zijn over governance, over hoe je een omroep moet aansturen, over hoe je omgaat met journalistieke codes en over hoe om te gaan met afspraken waar Ongehoord Nederland zelf voor heeft getekend. De belofte richting Arie Slob was: we gaan ons houden aan de regels en we gaan samenwerken. Als nog geen jaar later alles wordt geschonden, zou ik zeggen: veel succes op het YouTubekanaal.

Mevrouw **Keijzer** (Lid Keijzer):

Voor samenwerking heb je twee partijen nodig. Nog even over de pluriformiteit. Het rapport van de commissie-Van Geel uit '23 zegt: er is geen pluriformiteit. Hoe kan je dan wel instemmen met de lijn die wordt ingezet? Dat betekent namelijk: fuseren, en dus weer minder pluriformiteit.

De heer **Mohandis** (PRO):

Hier snijdt mevrouw Keijzer een goed punt aan. Als we kijken naar het wetsvoorstel dat nu voorligt en dat we later dit jaar gaan behandelen, dan moeten we het met elkaar gaan hebben over de vraag hoe we ervoor zorgen dat in het nieuwe bestel pluriformiteit wordt geborgd. Ik vind dat altijd een goede discussie. Hoe zorgen we er ook voor dat de publieke omroep in zijn kracht wordt gezet om alle Nederlanders te bereiken? En ze bereiken er heel veel, elke dag. Nog steeds wordt 80% van Nederland bereikt door de publieke omroep. De vraag is of dat naar 100% kan en hoe we dat doen. Dan moeten we in ieder geval niet meer bezuinigen op de publieke omroep. Maar bij die zoektocht vindt u mij aan uw zijde. Hoe pluriformer, hoe beter. Maar er zijn spelregels. We gaan omroepen die echt alle journalistieke regels schenden en alle sancties die ze aan hun broek hebben niet belonen voor die gedragingen. Ik bedoel, er is gewoon een grens. Die is nu getrokken en die steunen wij van harte.

De **voorzitter**:

U hebt zo een interruptie van de heer Van Houwelingen van Forum voor Democratie, die ik van harte welkom heet. Volgens mij bent u bekend met de wijze waarop wij interrupties plegen in deze commissie. Dat hoef ik niet te herhalen. Maar denkt u er dus om dat een interruptie boven de 30 seconden maximaal twee keer mag.

De heer **Van Houwelingen** (FVD):

Ik blijf onder de 30 seconden. Wat vindt de heer Mohandis ervan dat het Commissariaat voor de Media geen boete heeft opgelegd aan bijvoorbeeld de senator van de ChristenUnie, Eric Holterhues, terwijl hij dus voorzitter van de

raad van toezicht is van KRO-NCRV, en wel aan Ongehoord Nederland? Is dat niet vreemd?

De heer **Mohandis** (PRO):

Ik vind het heel gezond als ik niet ga bepalen wanneer iemand wel of niet een boete oplegt. Ik beoordeel ze uiteindelijk op wat er ligt en hoe die weging is gemaakt. Zo hoort het ook. Ik ga niet zeggen: die moet ook nog wat. Misschien zijn ze erop aangesproken en is er een reactie op. Dat weet ik niet. Ik vind dat we ons als Kamer moeten richten op datgene wat er uiteindelijk ligt aan sancties en gele kaarten, of het nou van de NPO, de NPO-ombudsman of het commissariaat is. In die stapeling oordeel ik en heb ik mijn oordeel zojuist geveld.

De heer **Van Houwelingen** (FVD):

Wat vindt de heer Mohandis van bijvoorbeeld WNL, waar allerlei schandalen waren, een angstcultuur -- dat is allemaal gerapporteerd -- en waarover is gezegd dat ze de governance ook niet op orde hebben? Die hebben ook geen boete gehad van het Commissariaat voor de Media.

De heer **Mohandis** (PRO):

Ik zou zeggen: geleid ze door naar de minister. Wat ik tegenspreek, is dat andere omroepen niet worden aangesproken. Dat beeld legt de heer Van Houwelingen hier namelijk neer. Ik zie dat de NPO-ombudsman wel degelijk een hele lijst publiceert met openbare informatie over het aanspreken van andere omroepen. Ik zie dat echt anders.

De heer **Van Houwelingen** (FVD):

Ook onder de 30 seconden. Bijvoorbeeld bij De Wereld Draait Door was er natuurlijk een groot schandaal rond Matthijs van Nieuwkerk. Er werd niks met klachten gedaan. Daar was ook een governanceprobleem. Maar die hebben ook geen boete gehad. Het is toch wat. Wat vindt de heer Mohandis daarvan?

De heer **Mohandis** (PRO):

Het niveau van de interrupties wordt wel ... Ik bedoel, wat is dit? Wie heeft die vragen bedacht, meneer Van Houwelingen? Nee, dat terzijde. Even serieus. Ik denk dat er iets in de insinuaties van de heer Van Houwelingen zit waar ik heel snel korte metten mee wil maken. Als een omroep door welke waakhond dan ook -- ik ga ze niet elke keer noemen; je hebt het commissariaat, de ombudsman en de NPO vanuit de centrale rol in het bestel -- wordt aangesproken op een overeenkomst, op codes die worden geschonden, dan is het heel belangrijk hoe een omroep daarmee omgaat en of ze laten zien dat ze het anders willen gaan doen. Dat is zo wezenlijk. Bij Ongehoord Nederland heb ik weinig gemerkt van serieuze reflectie, het anders willen doen en het nakomen van de afspraken, die

de heer Karskens in 2021 met Ar… Met de heer Slob; sorry. Ik wou zeggen "Arie Slob". De heer Karskens heeft met toenmalig minister Slob hele duidelijke afspraken gemaakt. Nogmaals, die zijn geschonden. Daar hebben we het mee te doen. U kunt doorgaan met interrumperen en vragen: waarom heeft die en die en die geen boete gehad? Ik ben geen agent. Ik controleer dat wat er ligt. Daar oordeel ik over. Dat heb ik al gezegd, voorzitter. Ik val een beetje in herhaling.

De **voorzitter**:

Dank. Ook aan u de vraag om de antwoorden iets korter te houden.

De heer **Van Houwelingen** (FVD):

Ik kan hier eindeloos mee doorgaan, maar ik zal hier dan mee stoppen. Het punt heb ik, denk ik, gemaakt.

Dan een andere vraag. De heer Mohandis haalt de NPO aan. Is de heer Mohandis er bekend mee dat de NPO nog geen maand geleden in een brief heeft gezegd: "nou, het ziet ernaar uit dat de samenwerking met Ongehoord Nederland beter gaat"? Nog geen maand geleden! Is de heer Mohandis daarmee bekend?

De heer **Mohandis** (PRO):

Ja, sorry, dit is echt selectief lezen, zeg ik via u, voorzitter, richting de heer Van Houwelingen. Ik heb die brief gelezen. Ik ken hem heel goed. Ik ken hem van a tot z. U haalt er één zinnetje uit. "We zien ook wel verbeterpunten." Daarna komt er een heel rijtje waarom ze er een potje van hebben gemaakt en waarom het niet gaat met de andere omroepen. Wat is dat nou voor onzinnige samenvatting van die brief? Ze hebben er gewoon een potje van gemaakt, meneer Van Houwelingen! Zie dat nou gewoon in.

De **voorzitter**:

Ik stel voor: tot slot op dit punt de heer Van Houwelingen.

De heer **Van Houwelingen** (FVD):

30 seconden, toch? Ik kan blijven interrumperen volgens mij. Ik praat snel genoeg. De NPO stuurde een maand geleden een brief met: we zien geen reden om de samenwerking op te zeggen. Dan komt dat bewuste fragment naar buiten en dan komt de minister daarna toevallig op dat moment met een brief: "weet u het zeker, NPO?" En dan zegt de NPO: laten we de samenwerking toch maar opzeggen; laten we de licentie intrekken. Wat vindt u daar nou van, via de voorzitter?

De **voorzitter**:

Graag via de voorzitter, inderdaad.

De heer **Mohandis** (PRO):

Ik zie dat vooral als een teken van zorgvuldigheid. Als we overgaan tot iets relatief unieks in de geschiedenis van ons publieke mediabestel, maar ook in onze parlementaire geschiedenis, dan moet dat heel zorgvuldig. Het is dus heel goed dat er goed wordt gekeken naar de wettelijke grondslag. Maar artikel 2.33 is op bijna alle lidartikelen groen richting ON! Met andere woorden, het is op meer gronden mogelijk om in te grijpen. Dat is gedaan. Dat er extra goed wordt gekeken naar "kan dit wel of niet?" is alleen maar heel goed, maar de minister had al een grond op basis van twee sancties van het Commissariaat voor de Media. Daar heb je dan geen intrekkingsverzoek voor nodig. Maar als er alleen een intrekkingsverzoek ligt, zonder boetes of sancties van het Commissariaat voor de Media, kan de minister ook ingrijpen. De Mediawet geeft meerdere mogelijkheden om in te grijpen. Zo hebben we het geregeld. Als u dat wil veranderen, moet u de wet aanpassen. Maar dat is hoe het is en daar hou ik me ook aan.

De heer **Van Houwelingen** (FVD):

Als laatste op dit punt. Ik zal me beheersen ...

De **voorzitter**:

U zegt het zelf al: de laatste.

De heer **Van Houwelingen** (FVD):

Ja, ik ga me beheersen, ook al blijf ik onder de 30 seconden. De heer Mohandis zegt: het is zorgvuldig gebeurd. Het is allesbehalve zorgvuldig. Met stoom en kokend water wordt nu die licentie ingetrokken. Ik heb een verzoek gedaan -- dat is trouwens gesteund door de heer Mohandis; dank daarvoor -- om in ieder geval de juridische bijlage te krijgen op basis waarvan dat gebeurt. Die krijgen we niet, dus we weten eigenlijk niet eens waar we over debatteren. Het is dus allesbehalve zorgvuldig. Alles wijst er ook op dat het dus om de inhoud gaat, maar daar zal ik straks in mijn betoog nog op doorgaan.

De **voorzitter**:

De heer Mohandis, en daarna graag uw betoog vervolgen.

De heer **Mohandis** (PRO):

Dit is bijna geen politiek antwoord, maar een technisch antwoord, ook richting de andere collega's die meeluisteren. Het is echt heel normaal dat het zo is geregeld

dat een omroep de kans krijgt op wederhoor op het moment dat dit zwaarwegende besluit er ligt. Dan is het ook heel normaal om vanuit Ongehoord Nederland aan te horen hoe zij erin staan. Natuurlijk vind ik dat we de juridische onderbouwing moeten krijgen, maar laten we dit pad wel op een heel nette manier bewandelen. Volgens mij zou daar ook helemaal niks in staan wat dan heel anders zou zijn. Ik heb daar alle vertrouwen in. Maar laten we de procedure wel volgens de wet doorlopen. Alle informatie die wij moeten krijgen, moeten we krijgen. Laat dat helder zijn.

De **voorzitter**:

Toch nog een interruptie van mevrouw Nanninga van JA21.

Mevrouw **Nanninga** (JA21):

Kan de heer Mohandis namens PRO nog iets scherper markeren -- daar ben ik naar op zoek -- dat het echt een probleem is van de minister en de NPO, die de deur hebben opengezet voor dit soort non-discussies door hun gebrekkige timing? Er was gewoon grond om ON! al eerder aan te pakken. Dat hadden ze gewoon moeten doen. Dan had het ook niet over de inhoud hoeven gaan.

De heer **Mohandis** (PRO):

Jezelf citeren uit een vorig debat: mag dat? Dat mag, volgens mij. Nee, serieus. Richting mevrouw Nanninga: ik heb in de media gezegd dat dit te lang heeft geduurd. Ik weet niet bij welke omroep of in welke krant ik dat heb gezegd, maar ik zei heel duidelijk: al in 2025, toen de tweede sanctie er lag, was er grond om in te grijpen. Ik herhaal nogmaals dat ik dat fragment, waar ik ook echt van alles van vind -- ik ga het ook niet herhalen; het is goor, maar daar laat ik het bij -- echt niet nodig had om tot dat oordeel te komen. Het is goed dat we dat nu hebben gedaan.

Mevrouw **Keijzer** (Lid Keijzer):

Toch nog één vraag, want het rapport van het Commissariaat voor de Media, dat de directe aanleiding hiervoor is, is ook heel kritisch over Omroep ZWART. Daar hoor ik alleen niemand over. Laad je zo niet de verdenking op je dat je met twee maten meet?

De heer **Mohandis** (PRO):

Nee, want uiteindelijk gaat het om het volgende. Ik vind dat we kritisch kunnen en moeten zijn naar alle omroepen, maar in the end is het wel zo dat het ook heel belangrijk is hoe een omroep omgaat met een gele kaart of een sanctie. Ik denk dat dat heel wezenlijk is. Uiteindelijk gelden wat mij betreft echt de sancties. Als er een verzoek komt tot intrekking of welke sanctie ook, dan is dat

wat ik volg. Maar ik ga niet op de stoel zitten van: o, die moet nu ook en die moet nu ook. Dan komen we als politiek op een stoel waar ik nooit op wil zitten.

Mevrouw **Keijzer** (Lid Keijzer):

Maar is dat niet in essentie het probleem van de publieke omroep? We hebben iets opgetuigd met belastinggeld waarvan we net doen alsof we er niet over gaan, behalve als het ons uitkomt. Dan gaan we er wel over.

De heer **Mohandis** (PRO):

Ik ben het daar helemaal niet mee eens, omdat ik heel anders kijk naar het belang van vrije media en de publieke omroep. Daar kijk ik echt anders naar. Ik hoor ook een ander standpunt van collega Keijzer. We waren ooit nog samen Kamerlid in de tijd dat u bij het CDA zat en ik bij de Partij van de Arbeid. Uw woordvoerder zei altijd heel verstandige dingen over het belang van de publieke omroep, pluriformiteit, je niet bemoeien met de inhoud, op geen enkele manier insinueren dat de politiek over de inhoud gaat. Ik weet dat het een dun lijntje is. Ik ben niet naïef. Maar laten we alsjeblieft met elkaar iets bewaken wat "persvrijheid" heet en ons niet bemoeien met de inhoud. Dan zal ik altijd proberen me zo goed als dat kan -- als ik fouten maak, zal ik dat ook toegeven -- daaraan te houden, want dat is hoe het hoort in een democratische rechtsstaat.

De heer **Claassen** (Groep Markuszower):

Ik hoor de antwoorden van de heer Mohandis. Er wordt gezegd: waarom horen we niks over die en die omroep? Dan zegt de heer Mohandis: dat ligt daar niet. Hoe komt het, vraag ik aan de heer Mohandis, dat het er dan niet ligt.

De heer **Mohandis** (PRO):

Ja … Ik ben geen waakhond. Wat is dit voor … Dat is niet aan mij. Dat is het zuivere antwoord. Het inhoudelijke antwoord is: ik constateer dat er ook omroepen zijn die aangesproken zijn. Ik heb daar een heel lijstje van. Het gaat er ook om of een omroep bereid is om daar iets mee te doen. Als een omroep daar niks mee doet, dan is het nog steeds niet aan mij om te zeggen dat er een sanctie moet komen. Dat is echt aan degenen die daarover gaan, of het nou het commissariaat, de NPO-ombudsman of de NPO is. Laat ik er ook gelijk bij zeggen: dit is ook een omdraaiing van de feiten. Als we elke keer de discussie hebben: ja, maar een andere omroep … Dat hoor ik nu al een paar keer. Dat vind ik te makkelijk. Daarmee moeten we niet voorbijgaan aan het feit dat Ongehoord Nederland er een potje van heeft gemaakt. Dat is een feit dat ik blijf onderstrepen. Ze hebben er een potje van gemaakt. Andere omroepen zijn misschien ook niet perfect, maar zij hebben er een potje van gemaakt, alle regels geschonden, en dan is het een keer klaar. Het is gewoon klaar.

De **voorzitter**:

Ik merk wel op dat we in herhaling beginnen te vallen en we hebben nog tien sprekers te gaan. Dat wil ik maar even gezegd hebben. De heer Claassen.

De heer **Claassen** (Groep Markuszower):

Er is één iemand die in herhaling valt en dat is de heer Mohandis zelf. Ik had een andere vraag en die is: hoe komt het dan dat het er niet ligt? Moeten we niet kijken of we ervoor kunnen zorgen dat het er wel ligt, zodat de heer Mohandis ook de gereedschapskist tevoorschijn kan halen, wat nu bij ON! wel gebeurt?

De heer **Mohandis** (PRO):

Laat ik daar twee dingen over zeggen. Ik ga er niet over of het er ligt, maar laat ik ook heel duidelijk zijn: als het er wel ligt vanuit de onafhankelijke instanties die erover gaan, dan zult u mij streng horen over die omroep. Het gaat er uiteindelijk om of die sancties er dan liggen. Maar goed, dat is een als-danredenering. Dat vind ik altijd ingewikkeld. We hebben het hier nu over een voorgenomen besluit van de minister over Ongehoord Nederland. Daar wil ik me op richten en als die situatie zich ooit in de toekomst voordoet bij een andere omroep, zullen we dat debat met elkaar hebben.

De **voorzitter**:

Meneer Claassen, tot slot.

De heer **Claassen** (Groep Markuszower):

Dank voor het bruggetje. "Als zich dat ooit gaat voordoen" is misschien een bruggetje voor u naar het volgende stuk: ik ben bang dat het zich nooit meer gaat voordoen met de inrichting van het nieuwe bestel.

De heer **Mohandis** (PRO):

Dat rijm ik nog niet helemaal, maar laten we dan bij dit punt stilstaan als we het debat over het nieuwe bestel gaan voeren. Dat debat moeten we echt uitvoeriger voeren met elkaar en dat wordt vast een plenair debat, want het is een wetsbehandeling. Laten we dat doen als we spreken over het voorstel van het kabinet. Volgens mij is dat een geijkt moment om dat te doen.

De heer **Van Houwelingen** (FVD):

Ik denk dat de heer Claassen net doelde op de sluiting van het bestel. Dan nog even kort. De heer Mohandis zegt in feite: het Commissariaat voor de Media, daar vertrouw ik op. Ik kan een waslijst aangeven van veel ernstigere overtredingen

en dan doet het niks. Die laatste boete ging nota bene over het niet tijdig invullen van formulieren. Daar heeft Ongehoord Nederland een boete voor gehad. Er wordt toch overduidelijk met twee maten gemeten? Dat is het probleem.

De heer **Mohandis** (PRO):

Daar ben ik het totaal mee oneens.

De **voorzitter**:

U vervolgt uw betoog.

De heer **Mohandis** (PRO):

Ik kom bij het tweede en laatste deel: de toekomst van ons publieke bestel. Er ligt dus nu een wetsvoorstel, maar daar zeg ik wel bij dat dat nog niet in de Kamer ligt. Ik kreeg de afgelopen dagen veel vragen. Het is in consultatie, dus we krijgen misschien nog wel een aangepaste wet. Er komt dus nog een wetsvoorstel naar de Kamer. Laat ik er helder over zijn. Wij herkennen veel in het nieuwe wetsvoorstel uit het mediaplan dat mijn fractie twee jaar geleden heeft gelanceerd: een slagvaardige omroep, omroephuizen. Ik ga het niet allemaal langslopen. Wij misten echter ook wel dingen en daar zullen we ook in de komende wetsbehandeling aandacht voor vragen. Dat zit 'm bijvoorbeeld in publiek-private samenwerking. Wij denken echt aan een wettelijke basis voor dat punt. Zo zijn er ook zaken rondom de governance. Hoe gaan we om met nieuwe programmaformats? Die moeten wel toegang houden. Ik vind de term "gesloten bestel" ongelukkig. Dat debat wil ik uitvoeriger voeren als de wet voorligt, want ik weet nog niet hoe die wet precies naar de Kamer gaat komen. Het is dan lastig om nu exact een precies oordeel te vellen.

Voorzitter. Ik kom nog bij een ander punt bij de overgang van de huidige wet naar de nieuwe wet en dat is de verplichte ledeneis. Laat ik vooropstellen dat het heel goed is dat omroepen -- sommige omroepen zijn daar beter in dan andere -- aan ledenbinding doen. Dat doet mijn partij ook. In de wet staat nu dat je als je dat ledenaantal niet hebt geen omroep mag zijn. Dat is de huidige wet, maar nu komt het gekke: in de nieuwe wet wordt die ledeneis als enige criterium losgelaten. We hebben dus van nu tot 2029 een hele gekke fase. We dwingen vooral kleinere omroepen om verenigingsgeld, dus eigen middelen -- geen belastinggeld, want dat mag niet van de wet -- in te zetten, terwijl dat ook -- dat mag wel -- naar programma's kan gaan.

De **voorzitter**:

U hebt nog 50 seconden om tot een afronding te komen.

De heer **Mohandis** (PRO):

Ja, ik kom tot een afronding. 50 seconden? O, dat gaat lukken. Alle tijd. Wij willen een overbrugging voor dit probleem. Wij denken zelf aan een spoedamendement. Een motie is misschien net te laat gezien het proces. Wij denken heel graag mee over oplossingen, want wij vinden het een hele ongelukkige overgang waar we nu in zitten. Ik zou dus zeggen, via de voorzitter tegen de minister: kijk hier nog eens goed naar.

Ik heb nog andere punten rondom de Wet normering topinkomens en rondom de governance, maar die ga ik allemaal maken bij de wetsbehandeling. Dat kruit houd ik nog even droog.

De **voorzitter**:

Dank. Dan hebt u nog een interruptie van de heer Krul.

De heer **Krul** (CDA):

Ja, even ter verduidelijking. Ik krijg de indruk dat de heer Mohandis leden vooral als een molensteen ziet, maar voor heel veel omroepen zijn leden toch ook een kans om inkomsten te verwerven om programma's te maken? Hoe ziet de heer Mohandis dat dan?

De heer **Mohandis** (PRO):

Daar ben ik het volledig mee eens. Ik zie echt de waarde. Ook in het nieuwe systeem moet er echt alle ruimte zijn om de ledenbinding te waarderen. Dat debat moeten we straks nog met elkaar voeren, bij het wetsvoorstel. Waar het om gaat, is dat we met elkaar hebben gezegd dat er omroepen kunnen zijn, vooral kleinere omroepen, die op een andere manier publieksbereik meten en publiek willen betrekken en dat dat niet alleen langs de traditionele route hoeft van lid worden. Dat is nu ook losgelaten in het nieuwe wetsvoorstel. Ik vind dat we vooral voor die kleinere omroepen iets moeten vinden. De waarde van leden zien wij zeer, maar niet als enige eis en als enig criterium.

De heer **Krul** (CDA):

Ik ben het met de heer Mohandis eens: het kan niet zo zijn dat een kleine omroep nu omvalt in de overgangsperiode. Is de heer Mohandis het er dan wel mee eens dat er in het nieuwe bestel nog steeds een ondergrens moet zijn voor het omroephuis als het gaat om ledenaantallen?

De **voorzitter**:

Meneer Mohandis, kort.

De heer **Mohandis** (PRO):

Dat zou kunnen. Als we het totaal aantal leden per omroephuis als uitgangspunt nemen, dan zou het minder een probleem zijn dan zoals het nu is opgeschreven. Ik heb daar nog niet helemaal een ei over gelegd, over hoe het precies moet. Dat weet ik nog niet, maar dat debat ga ik graag aan. Er is een ander punt dat de heer Krul aansnijdt en dat is belangrijker, namelijk dat we ook tempo moeten maken als Kamer en als kabinet met die wet. Ik maak me wel zorgen over het tempo. We moeten echt alles op alles zetten, want anders halen we 2029 niet.

De heer **Ergin** (DENK):

Ik heb goed geluisterd naar de heer Mohandis en ik ben benieuwd hoe hij kijkt naar het besluit dat de NPO gisteren heeft genomen om alsnog deel te nemen aan het Eurovisiesongfestival. Hoe kijkt PRO daarnaar?

De heer **Mohandis** (PRO):

Goede vraag. Toen AVROTROS een jaar geleden besloot om niet deel te nemen, werden ze politiek en ook publiek volop aangevallen. Wij hebben toen onze steun uitgesproken, omdat ik ten principale vind dat een omroep dat besluit moet nemen. Ik heb over alles een politieke opvatting en als het gaat om Gaza en alles wat er in het Midden-Oosten gebeurt, is het standpunt van mijn fractie heel helder. Maar het is uiteindelijk, wat ik er ook van vind, niet aan de politiek om dat besluit te nemen of te corrigeren. Ik kan er wat van vinden, maar uiteindelijk ga ik er niet over. Als ik zou zeggen dat het fout is of slecht, wek ik de indruk dat wij erover zouden gaan. Dat is helaas zoals het is geregeld.

De heer **Ergin** (DENK):

De heer Mohandis is lid van de grootste oppositiefractie in dit huis. Het is juist belangrijk dat wij ons ook in dit debat uitspreken en afkeuren dat de NPO een pr-show van een genocidale staat mogelijk maakt. Dus ik vraag eigenlijk aan de heer Mohandis of hij het stellig wil afkeuren dat de NPO dit besluit heeft genomen en gewoon deel gaat nemen aan het Eurovisiesongfestival.

De heer **Mohandis** (PRO):

Volgens mij -- ik ga in herhaling vallen -- is het heel duidelijk wat wij vinden van de genocide in het Midden-Oosten. Volgens mij steunen we elkaars moties heel vaak in de Kamer. Dus daar zit geen licht tussen. Het punt is alleen dat op het moment dat ik zou zeggen dat het fout is of slecht … Ik heb vorig jaar niet voor niets steun uitgesproken voor AVROTROS. Dat is ook omdat het aan de omroep is om die beslissing te nemen. Het is heel verleidelijk om me nu in die discussie te mengen. Ik vind er van alles van, ook als privépersoon, maar als ik de indruk wek dat ik erover zou gaan, dan verwacht men ook dat wij het zouden kunnen corrigeren en dat is niet het geval. Zo is het niet geregeld.

De **voorzitter**:

Meneer Ergin, tot slot.

De heer **Ergin** (DENK):

Waar het hierbij om gaat, is dat met Nederlands belastinggeld, met instemming van het parlement als het parlement daar niks mee doet, IDF-soldaten op genocideverlof kunnen zingen, feesten en dansen terwijl de genocide gewoon doorgaat. Dan zouden we toch niet moeten zeggen: wij steken onze kop in het zand? Dan zouden we toch juist hier in de Kamer moeten zeggen: "wij keuren dat af en wij roepen de minister op om hier werk van te maken"? Gaat PRO DENK daarin steunen als wij dat straks aan de minister gaan vragen?

Mevrouw **Keijzer** (Lid Keijzer):

Voorzitter, een punt van orde. Er is pas sprake van genocide als het Internationaal Strafhof dat heeft uitgesproken. En hierbij ook IDF-soldaten …

De **voorzitter**:

Mevrouw Keijzer, dat is geen punt van orde. We gaan verder met de beantwoording.

Mevrouw **Keijzer** (Lid Keijzer):

Ik heb me voorgenomen om elke vergadering deze opmerking te maken …

De **voorzitter**:

We gaan verder met de beantwoording.

Mevrouw **Keijzer** (Lid Keijzer):

… want het is in strijd met de rechtsstaat.

De **voorzitter**:

We gaan verder met de beantwoording van de heer Mohandis. Kort. En dan gaan we door met de woordvoering van de heer Van der Maas. We zitten al op een halfuur en we hebben nog tien sprekers te gaan en die wil ik alle tien ook heel graag horen. Dus afrondend de heer Mohandis.

De heer **Mohandis** (PRO):

Ik zie wel uit naar hoe de heer Ergin dat voorstel gaat doen. Nogmaals, ik vind er van alles van en ik heb er ook heel veel ongemak bij, maar ik wil niet de indruk wekken dat wij zouden kunnen zeggen dat het niet doorgaat als wij dat besluiten. Dat is gewoon niet hoe het is geregeld. Als u die invloed wil hebben, moet u de wet aanpassen zou ik bijna willen zeggen. Ik wacht uw voorstel dus af. Ik ben geïnteresseerd.

De heer **Claassen** (Groep Markuszower):

Het ging net over zeggenschap, over of je als partij ergens iets van zou moeten vinden of iets zou moet zeggen over de inhoud van een omroep. De heer Mohandis zei toen: helaas, zo is het nu geregeld. "Helaas". Zou PRO dat dan liever anders willen zien?

De heer **Mohandis** (PRO):

Als je het heel zuiver bekijkt, denk ik dat het heel goed is dat wij ons op geen enkele manier bemoeien met de redactionele inhoud van welke omroep dan ook. Daar zit dus geen helaas. Waar ik meer op doelde, is dat in het maatschappelijk debat wij allemaal hier, als mensen, maar ook als politici, een mening hebben over van alles. Maar uiteindelijk gaan wij niet op de stoel zitten voor een redactioneel besluit. Dat geldt voor elke omroep.

De **voorzitter**:

Dank. Dan gaan we luisteren naar de heer Van der Maas van de VVD.

De heer **Van der Maas** (VVD):

Hartelijk dank, voorzitter. We hebben een belangrijk debat vandaag, want het gaat over de publieke omroep en die staat voor een hele bijzondere opdracht. In een medialandschap waarin mensen hun nieuws vaker via socialmediaplatforms en algoritmes krijgen, moet er een plek blijven waar Nederlanders terechtkunnen voor onafhankelijke journalistiek, voor betrouwbare informatie en voor een veelheid aan geluiden. De VVD heeft met het plan van Martens-America het initiatief genomen voor een eenvoudiger bestel met vier plus één omroephuizen.

Het is goed om te zien dat de nieuwe Mediawet nu eindelijk ter consultatie ligt. Ik wacht die consultatie en de daaropvolgende aanpassingen van de wet af, maar toch wil ik in dit debat alvast twee kwesties meegeven. De eerste is de dreigende noodzaak voor de bestaande omroepen om aan ledenwerving te doen. Collega Mohandis heeft het hier net over gehad. De peildatum is vastgesteld op 31 december 2027 en dus dreigt er geld, tijd en energie in die overbodige ledenwerving te worden gestoken. Dat is zeer onwenselijk, want dat is onnodige verspilling. Mijn vraag aan de minister is waarom we dat zouden laten gebeuren. Is de minister bereid om de ledenvereiste buiten werking te stellen, bijvoorbeeld via een spoedwet? Er moet wel echt een oplossing komen, want dan kunnen de omroepen zich richten op de hervorming. Dat heeft echt prioriteit wat ons betreft.

Als die bereidheid er niet is, dan twijfel ik er niet aan dat de Kamer daar het voortouw in zal nemen samen met Mohandis.

De heer **Krul** (CDA):

Vindt de heer Van der Maas de ledenwerfcampagnes van de VVD verspilling?

De heer **Van der Maas** (VVD):

In een systeem waarin verenigingen bezig zijn om maatschappelijke steun te zoeken, is ledenwerving natuurlijk heel noodzakelijk. Maar als we nu kijken naar een hervorming van het bestel waarbij die ledenwerving waarschijnlijk veel minder belangrijk wordt -- we weten nog niet precies wat de mix wordt -- is dat nu overbodig. Ik denk dat we dat niet moeten doen en dat we die omroepen juist nu niet moeten belasten met die hele exercitie. Dat is echt zonde van het geld.

De heer **Krul** (CDA):

Ik ben het eens -- dat heb ik ook al tegen de heer Mohandis gezegd -- met het voorstel om in die overbruggingsperiode iets met dat ledencriterium te doen, maar is de heer Van der Maas het wel met ons eens dat in het nieuwe bestel die ledenverenigingen nog steeds een belangrijke rol hebben?

De heer **Van der Maas** (VVD):

Ik denk dat die verenigingen echt organisaties zijn van leden die bepaalde stromingen vertegenwoordigen. Die hebben een rol. Welke rol dat wordt, daar moeten we naar kijken in de nieuwe Mediawet.

De **voorzitter**:

U vervolgt.

De heer **Van der Maas** (VVD):

Dan een tweede kwestie. In het huidige wetsvoorstel is het systeem gesloten. Er is geen mogelijkheid om een omroephuis te vervangen, mocht zo'n huis zich niet aan de regels houden. Dat willen wij toch eigenlijk wel anders zien. Het zou goed zijn als er toch een exitclausule in die nieuwe wet komt, zodat er uiteindelijk toch ultiem ingegrepen kan worden bij een omroephuis. Dat moet uiteraard onder strikte voorwaarden -- dat is duidelijk -- en heel nauwkeurig en zorgvuldig. Mijn vraag aan de minister is hoe zij dat ziet en of zij bereid is om zo'n clausule op te nemen. Als dat niet zo is, vraag ik me af hoe we dan omgaan met een casus als die van Ongehoord Nederland, die we nu hebben voorliggen.

De heer **Van Houwelingen** (FVD):

Als ik de VVD zo hoor, gaat het hele bestel op slot. De leden doen er niet meer toe -- dat is een invloed die van buiten komt -- maar er kan straks ook geen nieuwe omroep toetreden, want het bestel gaat op slot. Waar moet dan de vernieuwing nog vandaan komen, is mijn vraag.

De heer **Van der Maas** (VVD):

Het is jammer dat de heer Van Houwelingen niet goed geluisterd heeft, want ik ben juist voorstander van een exitclausule zodat er een in kan als je er een uit doet. Ik ben dus juist geen voorstander van een volledig gesloten systeem. Ik ben voorstander van toch in en uit kunnen bewegen.

De heer **Van Houwelingen** (FVD):

Oké, excuus. Dan een verduidelijkingsvraag. Betekent dat dat een omroep, een nieuwe omroep die het bestel in wil, er ook als de rest functioneert en er dus geen omroep uit hoeft in kan komen? Kan dat bij de VVD?

De heer **Van der Maas** (VVD):

Nee, we houden wel vast aan het aantal omroephuizen, maar als een geluid dominant wordt of echt heel erg naar voren komt in de samenleving, dan moet dat ergens zijn beslag krijgen in de omroephuizen. Het is aan de minister om ervoor te zorgen dat dat dan ook in die omroephuizen landt.

De heer **Van Houwelingen** (FVD):

Maar dit is toch een fantasieverhaal? Een voorbeeld. Straks gaat Ongehoord Nederland eruit. Die hebben weleens interviews met mensen als Filip Dewinter. Gaat dan BNNVARA dat doen? Het is toch een fantasieverhaal dat dat gaat gebeuren? Dan ben je die vernieuwing toch kwijt?

De heer **Van der Maas** (VVD):

Nou, nee. Het is juist de bedoeling dat als Ongehoord Nederland inderdaad het bestel verlaat, dat geluid en die stroming weer ruimte krijgen in het bestel. Het gaat namelijk niet om het geluid dat we uitsluiten; het gaat om de organisatie die het niet goed doet. Maar daar kom ik zo op in mijn bijdrage.

De **voorzitter**:

"Eén, heel kort", zegt de heer Van Houwelingen.

De heer **Van Houwelingen** (FVD):

Oké. De VVD denkt dus dat als straks Ongehoord Nederland eruit is, bijvoorbeeld BNNVARA een interview met Filip Dewinter gaat doen, of dat KRO-NCRV een kritisch item over de Oekraïneoorlog gaat doen. Dat gaat toch nooit gebeuren? Dat we hier met z'n allen zulke farizeeërs zijn dat we dat geloven, irriteert me. Zeg dan gewoon eerlijk dat je het bestel op slot wil doen.

De heer **Van der Maas** (VVD):

Nee, het eerlijke verhaal is juist dat we dat niet gaan doen en dat juist dat geluid wel gehoord moet worden. Ik heb ook al geluiden gehoord uit de omgeving dat er best wel omroepen zullen zijn die dat op zich gaan nemen. En mocht dat niet gebeuren, dan kijken we naar de minister, die dan de taak heeft om de pluriformiteit toch goed te borgen in het systeem. Dus daar waar de heer Van Houwelingen misschien wat sceptisch is, ben ik dat niet. Ik vind dat wij een rol hebben om dat te gaan doen.

Mevrouw **Keijzer** (Lid Keijzer):

Hoe voorkom je dan dat tegen de tijd dat we de minister de maat nemen en we de minister vragen waarom er geen conservatieve geluiden in de media zijn, de reactie zal zijn: "ik heb me niet te bemoeien met de inhoud van de media"?

De heer **Van der Maas** (VVD):

Nou, we gaan een nieuwe Mediawet creëren. We hebben daar een mediaopdracht in. We zullen dus wél gaan zien dat de pluriformiteit daarin landt. Dat zal als opdracht meegewogen worden.

Mevrouw **Keijzer** (Lid Keijzer):

Dat is geen antwoord op mijn vraag. Dan heb je opgeschreven dat het pluriform wordt, maar vervolgens, als je zegt dat het niet pluriform genoeg is, zegt de minister: ik heb me niet te bemoeien met de inhoud van de media. Hoe los je dat dan op?

De heer **Van der Maas** (VVD):

Ik ga er even van uit dat de minister dan zal zeggen dat ze zich niet met de inhoud van de programma's bemoeit. Maar ze heeft wel te maken met en heeft de verantwoordelijkheid voor de pluriformiteit.

Mevrouw **Keijzer** (Lid Keijzer):

Ik vind het systeem met die 30 seconden fantastisch, want dan komt er een beetje leven in het debat. Dit gaat dus niet werken, want dan bemoei je je dus met de inhoud van de media. Ziet de heer Van der Maas dat?

De heer **Van der Maas** (VVD):

Ik stel voor dat we deze discussie gaan voeren op het moment dat we de Mediawet echt voor hebben liggen. Die ligt nu nog niet voor. Dan kijken we hoe het geborgd gaat worden in de nieuwe wet en kunnen we daar een heel goede discussie over hebben. Op dit moment is het een beetje praten in het luchtledige, want we weten nog niet eens waarover we het hebben.

De **voorzitter**:

U vervolgt.

De heer **Van der Maas** (VVD):

Ja, met de positie van de makers, degenen die de content produceren. Ik verneem geluiden van die makers dat ze het erg moeilijk hebben, vooral ook omdat het erop lijkt dat er juist in die budgetten gesneden wordt door omroepen in plaats van in de budgetten voor overhead en bestuurlijke lagen, waar eigenlijk in gesneden zou moeten worden. Ik vraag de minister het volgende. Ziet u die trend ook? Maakt u zich daar zorgen over? En hoe staat het met de uitvoering van de motie uit januari om een overheadsnorm op te leggen? Ik dacht dat dat een motie van mevrouw Van der Plas was. Hoe staat het daarmee?

Dan de situatie rondom NPO Luister. Nog steeds is er geen goede samenwerking met een aantal private mediapartijen opgezet. Zo zegt NPO Luister dat er geen plannen zijn om in gesprek te gaan met losse streams. Dit betekent dat de motie over het openstellen van NPO Luister na drieënhalf jaar nog steeds niet tot uitvoering is gebracht. Wat vindt de minister daarvan? En wat gaat zij daaraan doen?

Dan, voorzitter, de uitsmijter, letterlijk en figuurlijk: Ongehoord Nederland. De mening van de VVD is duidelijk: wij steunen de minister in haar voorgenomen beslissing. Maar ik wil toch wel één onderscheid heel scherp blijven maken. Het gaat niet over de vraag of ik, of de VVD, het eens of oneens ben met het geluid van Ongehoord Nederland. Daar gaat dit niet over. Zeker niet. In een pluriform bestel moet juist ook ruimte worden geboden aan opvattingen die politici, andere omroepen of journalisten niet bevallen. Die ruimte moet er zijn; dat staat buiten kijf. De echte vraag is wat mij betreft of een organisatie die met publiek geld programma's maakt, zich houdt aan de regels en aan de normen die voor iedere omroep gelden, ongeacht de stroming, ongeacht de richting, ongeacht het geluid. In dat kader is het dan ook goed om te zien dat de minister zorgvuldig te werk gaat en dat zij ON! voldoende ruimte biedt voor hoor en wederhoor. Maar ik heb toch een bijzonder belangrijke vraag: kan de minister garanderen dat uitsluitend het handelen en het functioneren van ON! als organisatie wordt beoordeeld en niet de politieke of maatschappelijke inhoud en opvattingen van

ON!? Juist daar ligt wat mij betreft namelijk de essentiële grens. Ik wil die grens tussen je niet bemoeien met de inhoud enerzijds en de regelmatige handhaving van de regels anderzijds echt heel scherp trekken.

De **voorzitter**:

U hebt een interruptie van mevrouw Keijzer, en daarna volgen er nog meer.

Mevrouw **Keijzer** (Lid Keijzer):

Niet dat ik het ermee eens ben, maar twee van de bezwaren waren dus een interview over de oorlog in Oekraïne en een interview over de demografische samenstelling van de bevolking. Dat is nou precies zo'n voorbeeld van een geluid dat je niet hoort en dat je dus elders niet vindt. Hoe kan dat hier dan het bezwaar zijn?

De heer **Van der Maas** (VVD):

Het ging niet zozeer over de inhoud als wel over de manier waarop journalistiek werd uitgeoefend, dat dat niet op een integere manier gebeurde en dat ze zich volgens mij ook niet aan hun eigen redactiestatuut hielden. Dat was het probleem, niet de onderwerpen en de inhoud.

Mevrouw **Keijzer** (Lid Keijzer):

Dit is het springende punt. Bij andere talkshows hoor je het tegenovergestelde. Daar kunnen ook kritische vragen gesteld worden, maar dat gebeurt daar niet. Hoe voorkom je nou dat je straks een stelsel hebt waarin alleen maar links-progressieve geluiden te horen zijn? Hoe gaat de heer Van der Maas dat organiseren?

De heer **Van der Maas** (VVD):

Wij gaan dat sámen organiseren in de nieuwe Mediawet die er komt. Daarom moeten we ervoor zorgen dat alles, van links tot rechts, een beslag krijgt in dat bestel. Dat is het allerbelangrijkste.

Mevrouw **Keijzer** (Lid Keijzer):

Terug naar ON! Het bezwaar is dus dat er onderwerpen aan de orde zijn geweest zonder tegenvraag. Dat gebeurt bij andere interviews ook. Daar prevaleert het links-progressieve geluid en daarover hoor ik de heer Van der Maas niet. Hoe zit dat?

De heer **Van der Maas** (VVD):

Het ging niet alleen over de journalistieke integriteit wat betreft programma's; het ging ook over de governance en het ging over het verkeerd besteden van geld. Er zijn nog veel meer gronden op basis waarvan de minister een voorgenomen besluit heeft genomen. Daar kunnen we op inzoomen -- daar hebben we het net over gehad -- maar er liggen nog veel meer bezwaren over Ongehoord Nederland.

Mevrouw **Keijzer** (Lid Keijzer):

Een van die bezwaren was onvoldoende samenwerking. Dat is tot twee keer aan toe gevraagd aan de NPO, en de tweede keer zeiden ze: ja, nee, dat is ook echt zo, hoor. Ziet de heer Van der Maas niet dat dit misgaat? Ziet hij niet dat je nu iets doet op basis van argumenten die in spiegelbeeld ook gelden, maar daar geen consequenties hebben?

De heer **Van der Maas** (VVD):

Dit is een als-danfiguur, waarbij we een situatie voor hebben liggen waarbij er sancties zijn genomen en waarbij het duidelijk is dat er juridische grond is voor een beslissing, die tegenover een hypothetische kwestie wordt gesteld die niet onderzocht is. We hebben onafhankelijke instituties die dat moeten toetsen, die niet tot dat soort conclusies komen. Dus mijn antwoord daarop is: het is geen goede vergelijking.

De heer **Van Houwelingen** (FVD):

Andere omroepen verspreiden continu misinformatie en zelfs desinformatie. Rob Jetten zegt bijvoorbeeld dat stikstof een verstikkende deken is. Dat is natuurlijk onzin, maar daar werd niet op doorgevraagd. Al dat soort dingen. Zembla fabriceerde tweets; daar heb ik mede een debat over aangevraagd. Daar hoor je dan niemand over. Dat is toch met twee maten meten?

De heer **Van der Maas** (VVD):

Dit is de tweede keer dat de heer Van Houwelingen over "met twee maten meten" begint. Er zijn drie instanties betrokken bij het beoordelen van de integriteit: de ombudsman, de NPO en het commissariaat. Dat zijn onafhankelijke instituties. Die hebben wij met z'n allen samen democratisch opgezet. De integriteit van die instituties stel ik niet ter discussie, en ook de manier waarop zij oordelen niet. Ze komen met onafhankelijke rapporten, objectieve rapporten, en op basis daarvan worden die beslissingen genomen.

De heer **Van Houwelingen** (FVD):

Een van die instituties, het Commissariaat voor de Media, waar de minister zwaar op leunt, heeft zelf gezegd dat dat fragment dat ze onderstreept het kantelpunt was. Vervolgens heeft de voorzitter daarvan ook nog gezegd dat dat

Hitlerverheerlijking was, wat desinformatie is; dat heeft Lubach zelfs gezegd. Dat is dan toch een bevooroordeeld instituut?

De heer **Van der Maas** (VVD):

Wat mij betreft lag het beslispunt al voor dat filmpje. Dat filmpje was misschien wel de druppel in de al ver overlopende emmer. Het beslispunt lag daarvoor al. Daarvoor was al duidelijk dat Ongehoord Nederland zich gewoon niet hield aan de verschillende eisen. Op basis daarvan was er al grond voor de beslissing. Die lag niet aan het filmpje.

De heer **Van Houwelingen** (FVD):

Dat is dus juist niet het geval! Er lag een maand geleden een brief van de NPO waarin stond: we zien geen reden om de licentie in te trekken. Toen kwam toevallig een dag later dat filmpje en toen zei de minister tegen de NPO, dat andere instituut waar u zich achter verschuilt: o, weten jullie dat wel zeker? Toen was het: o nee, we willen toch dat de licentie wordt ingetrokken. Dat heeft toch alles met dat fragment te maken, ook als je de chronologie bekijkt en wat het Commissariaat voor de Media erover zegt? Dat mensen dat hier niet willen erkennen … Het is net alsof ik in een soort zombiefilm zit.

De heer **Van der Maas** (VVD):

Nou, interessant dat u een zombiefilm noemt, maar daar gaat het natuurlijk helemaal niet om. De NPO heeft gezegd dat hij in eerste instantie de juridische grondslag niet goed kon beoordelen. Ze hebben niet gezegd dat dat niet nodig was. Dus u interpreteert die eerste brief van de NPO niet op de juiste manier. Zo is het niet. Later komen ze tot een ander inzicht omdat ze het nog een keer zorgvuldig overwegen, omdat de minister nog een keer vraagt om het nog eens zorgvuldig te doen. En dan krijg je een nadere precisering van wat ze al vonden.

De heer **Ergin** (DENK):

Juist om de slachtofferrol van sommige collega's hier te voorkomen, maar ook de discussie over of de minister nou wel of niet inhoudelijk ingrijpt, vindt de VVD niet gewoon dat de minister eigenlijk veel eerder had moeten ingrijpen?

De heer **Van der Maas** (VVD):

De minister is wat mij betreft heel zorgvuldig te werk gegaan. Die heeft zeer goed overwogen wat er gaande is. We zullen zien wat het wederhoor van ON! nog gaat opleveren, want we zijn nog niet klaar met dat proces. Ik vind dat ze dat heel zorgvuldig doet. Ik vind wel dat het filmpje niet de aanleiding is om die beslissing te nemen. Het lag daarvoor al voor, want toen waren er al sancties en werd er al niet voldaan aan de eisen van de wet, zoals collega Mohandis noemde. Dus het beslismoment of toetsmoment lag er al vóór.

De heer **Ergin** (DENK):

Wat de VVD zegt, klopt, maar tegelijkertijd ook weer niet, omdat we allemaal voelen, weten en zien dat dat fragment met die Hitlerreclame eigenlijk de aanleiding is geweest voor dat besluit. Volgens mij moeten we daar ook eerlijk over zijn. Ik zou aan de VVD willen vragen of we die grens gewoon niet veel eerder hadden moeten trekken, véél eerder.

De heer **Van der Maas** (VVD):

Dit is een antwoord dat ik net ook al heb gegeven. Ik vind dat het toetsmoment vooral daarvoor lag. Persoonlijk vind ik dat filmpje natuurlijk verschrikkelijk, laat dat heel duidelijk zijn. Maar nogmaals, dat is wat mij betreft niet de aanleiding geweest voor de beslissing; die lag daar al voor. Het is een wat mij betreft juridisch goed onderbouwde beslissing.

De heer **Ergin** (DENK):

Hoe verklaart de VVD dan dat de NPO in 2023 al zei: "Trek die licentie in"? Hoe verklaart de meneer van de VVD dan dat er toen niet is ingegrepen, maar pas veel later, toen er Hitlerreclame werd bedreven?

De heer **Van der Maas** (VVD):

U komt iedere keer met dat Hitlerfilmpje. Nogmaals, dat is een verschrikkelijk filmpje. Dat heb ik echt met afschuw bekeken. Maar dat was niet het punt. In 2023 was de situatie anders; toen lagen er andere beslissingen voor. Ik denk niet dat dat vergelijkbaar was.

De **voorzitter**:

Dan hebt u nog 45 seconden om uw betoog af te ronden.

De heer **Van der Maas** (VVD):

Oké. Ik had alleen nog maar één vraag aan de minister. Als deze beslissing over Ongehoord Nederland nu inderdaad doorgezet wordt -- en dat moet dan na wederhoor en heel zorgvuldig -- dan is mijn vraag aan de minister wel -- en daarmee kom ik ook een beetje tegemoet aan de interrupties van die kant -- waar dat vertegenwoordigende geluid dan gaat landen in het bestel, want dat is wel nodig voor de pluriformiteit. Hoe ziet de minister dit, hoe gaat ze dit doen?

Tot zover, voorzitter.

De **voorzitter**:

Dank. U hebt nog een interruptie van mevrouw Nanninga.

Mevrouw **Nanninga** (JA21):

Ja, een gewetensvraag aan mijn liberale ambtsgenoot die zegt zich zorgen te maken over de makers van content. Dat begrijp ik, maar zijn we niet gewoon concurrentievervalsing aan het plegen op commerciële content met een gesubsidieerde publieke omroep?

De heer **Van der Maas** (VVD):

Wat we hebben opgezet, is een publieke omroep die een hele duidelijke mediaopdracht heeft. Die kennen we allemaal. Daarnaast hebben we commerciële zenders. We moeten er wel voor zorgen dat het een gelijk speelveld blijft, in de zin van dat we de commerciële partijen ruimte moeten geven en dat we er bijvoorbeeld op reclamegebied voor moeten zorgen dat de publieke omroep dat niet gaat opslokken. We geven commerciële partijen dan niet voldoende lucht om te kunnen leven. Dit is een heel belangrijk punt; dat vind ik ook. Die balans moeten we echt heel goed in de gaten houden.

Mevrouw **Nanninga** (JA21):

De opdracht die wij met z'n allen bedacht zouden hebben -- ik niet, maar de VVD wel -- is geen regenbuitje; die overkomt ons niet. We kunnen dus gewoon beslissen om daarmee op te houden.

De heer **Van der Maas** (VVD):

Inderdaad. Dat is inderdaad aan ons, zeker nu we een nieuwe Mediawet krijgen. Dan zou dat kunnen. Wij als VVD zien wel nog steeds een sterke rol voor de publieke omroep, ja.

De **voorzitter**:

Dan is er nog een vervolgvraag van mevrouw Nanninga.

Mevrouw **Nanninga** (JA21):

Zou die dan niet sport en entertainment gewoon moeten schrappen? Het is dan gewoon een informatiekanaal. Het is publiek geld; we verstoren de markt ermee. Daar zou de VVD toch in mee moeten kunnen gaan?

De heer **Van der Maas** (VVD):

Nou, die publieke mediaopdracht ... U noemt sport en entertainment. Dat zijn ook twee elementen waarvan ik vind dat we daar heel zorgvuldig mee moeten omgaan en we moeten bekijken in hoeverre die erbij horen. Ik denk zelf dat er wel een rol is. Over hoe die rol er precies uitziet, moeten we denk ik in debat.

De **voorzitter**:

Goed. Daarmee bent u aan het einde gekomen van uw inbreng. Ik kreeg ondertussen een verzoek van mevrouw Van der Plas: of zij misschien nu haar woordvoering zou mogen doen, omdat zij zo meteen plenair moet voorzitten en bij de stemmingen aanwezig moet zijn. Ik zie niemand bezwaar maken. Ja, mevrouw Van der Plas.

Mevrouw **Van der Plas** (BBB):

De stemming heb ik al geregeld; die doet een collega-Kamerlid. Maar ik moet wel zo, rond een uur of twee, kwart over twee, plenair voorzitten, omdat een andere voorzitter is verhinderd. Dus als ik rond kwart voor twee weg mag, zou ik dat heel fijn vinden.

De **voorzitter**:

Ik had dit verkeerd gelezen of begrepen. Ik zie de heer Krul instemmend knikken. We gaan nu eerst uw woordvoering doen en daarna vervolgen we met de volgorde zoals die was. Mevrouw Van der Plas van BBB.

Mevrouw **Van der Plas** (BBB):

Dank u wel. En dank aan de lieve collega's die met mij meedenken, en natuurlijk ook aan de voorzitter.

Vroeger had je thuis drie televisiezenders, en toen ik opgroeide waren het er zelfs nog maar twee. Als het achtuurjournaal begon, wist ongeveer heel Nederland wat er die avond besproken zou worden. Tegenwoordig heeft een gemiddeld huishouden waarschijnlijk meer streamingdiensten dan wij vroeger aan televisiezenders hadden. En de jongere die nieuws zoekt, begint misschien eerder op TikTok of YouTube dan bij NPO 1. Dat is geen nostalgische constatering; het laat zien voor welke opgave de publieke omroep staat. Want terwijl de wereld onder de publieke omroep fundamenteel is veranderd, hebben wij nog steeds een bestel dat voor een belangrijk deel uit een andere tijd komt. De evaluatiecommissie gebruikt grote woorden. Zij spreekt zelfs over een "existentiële uitdaging". BBB vindt dat die constatering vooral tot een heel simpele vraag moet leiden: waarvoor hebben we in 2026 een publieke omroep nodig en wat moet die publieke omroep aantoonbaar beter doen dan de rest?

Voor ons begint het antwoord bij de publieke taak: betrouwbare journalistiek; herkenbare pluriformiteit, dus veelzijdigheid; onafhankelijkheid; programma's die van publieke waarde zijn. En daar wringt het juist. De commissie constateert dat

de NPO veel doelstellingen en prestatieafspraken gewoon haalt, maar tegelijkertijd onvoldoende scherpte heeft op zijn eigen kernwaarden. Dan moeten we ons toch afvragen of we wel de goede dingen meten. Dat vraag ik ook aan de minister. Kan de minister aangeven hoe zij in het nieuwe bestel voorkomt dat we opnieuw een prachtig stelsel van prestatieafspraken, jaarplannen en evaluaties bouwen, terwijl onvoldoende duidelijk is of Nederlanders daadwerkelijk meer pluriformiteit, betrouwbaarheid en publieke waarden ervaren?

Voorzitter. Dan de vier omroephuizen. BBB ziet dat het huidige versnipperde bestel eenvoudiger en slagvaardiger kan, maar vier omroephuizen zijn geen doel op zichzelf. Dan wordt er gezegd: we gaan van concurrentie naar samenwerking. Prima, maar als straks dezelfde mensen, dezelfde structuren en dezelfde kosten simpelweg onder vier nieuwe naambordjes worden gehangen, dan hebben we geen hervorming, maar gewoon een hele dure reorganisatie. En daar zijn wij kritisch op. De Kamer heeft onze motie aangenomen voor een duidelijke overheadnorm voor de gehele publieke omroep. Maar het tweede deel van onze motie, dat bestuur, toezicht en directie bij bezuinigingen ten minste evenredig moeten meebewegen, wil de minister niet uitvoeren. Daarbij wordt verwezen naar de onafhankelijkheid van de publieke omroep. Ik vind dat moeilijk uit te leggen. Onafhankelijkheid is essentieel voor journalistiek, maar onafhankelijkheid kan toch geen argument zijn om ook geen eisen te stellen aan de doelmatige besteding van belastinggeld? En waarom wordt een aangenomen Kamermotie hier feitelijk maar half uitgevoerd, vraag ik de minister. Kan de minister vandaag gewoon toezeggen dat de vorming van vier omroephuizen leidt tot minder bestuurders, minder managementlagen en minder overhead? Voor ons geldt een hele simpele regel: het geld moet zo veel mogelijk op het scherm, op de radio en bij de makers terechtkomen, en niet in de bestuurskamer.

Voorzitter. Dan onpartijdigheid. De publieke omroep wordt betaald door alle Nederlanders. Dan mogen alle Nederlanders ook verwachten dat de nieuwsvoorziening betrouwbaar en onpartijdig is. Wij hebben al eerder onze zorgen daarover geuit. Journalisten moeten kritisch zijn, graag zelfs, maar kritisch zijn is wel iets anders dan soms neigen naar activisme. Feiten en meningen moeten herkenbaar van elkaar worden onderscheiden. Nieuws en opinie moeten niet ongemerkt door elkaar heen gaan lopen, want een publieke nieuwsvoorziening ontleent haar gezag juist aan het vertrouwen dat zij niet voor of tegen een politieke of maatschappelijke opvatting bericht. Dat betekent dat ieder onderwerp precies fiftyfifty moet worden behandeld, of dat de politiek zich niet met redacties moet bemoeien.

De **voorzitter**:

U heeft nog één minuut om tot een afronding te komen.

Mevrouw **Van der Plas** (BBB):

Ik denk dat dat me wel gaat lukken. Het betekent wel dat dezelfde journalistieke maatstaven voor verschillende partijen, personen en maatschappelijke opvattingen moeten gelden. Daarom vraag ik de minister: welke concrete waarborgen bestaan er in het nieuwe bestel voor onpartijdige nieuwsvoorziening

en voor een duidelijke scheiding tussen feiten, duiding en opinie? En hoe wordt straks onafhankelijk getoetst of de publieke omroep daarin daadwerkelijk slaagt, zonder dat de politiek zich met de journalistieke inhoud gaat bemoeien? Als een publieke omroep namelijk door een substantieel deel van Nederland niet meer wordt ervaren als een onafhankelijke nieuwsvoorziening, maar als deelnemer aan het maatschappelijke debat, dan hebben we een probleem dat niet met een nieuwe organisatiestructuur wordt opgelost.

Voorzitter, afrondend. Wij zien een noodzaak om het bestel te hervormen, maar minder omroepen op papier is nog geen betere publieke omroep. Wij willen een publieke omroep die veelzijdig is in wat mensen daadwerkelijk zien en horen, onafhankelijk is in zijn journalistiek, streng is op de journalistieke kwaliteit en zuinig is met publiek geld.

Ik denk dat ik door mijn minuut heen ben.

De **voorzitter**:

Dat klopt inderdaad.

Mevrouw **Van der Plas** (BBB):

Ja. Goed getimed.

De **voorzitter**:

Dank u wel. U heeft nog wel een interruptie van de heer Van Houwelingen.

De heer **Van Houwelingen** (FVD):

Veel dank voor uw betoog. Hoe kijkt de BBB aan tegen de intrekking van de licentie van Ongehoord Nederland? Want volgens mij heb ik mevrouw Van der Plas daar nog niet over gehoord.

Mevrouw **Van der Plas** (BBB):

Kijk, de problemen die er spelen, nemen wij zeker serieus. Ik denk wel dat Ongehoord Nederland aan een behoefte voldoet in de veelzijdigheid van de publieke omroep. Het is een rechts geluid dat veel mensen missen bij andere omroepen. Toch hebben wij ook gekeken naar de Hitleraffaire. Daar hebben wij natuurlijk ook grote zorgen over, maar het intrekken van een licentie vind ik wel een hele grote stap. Ik kan mij ook niet aan de indruk onttrekken dat er eigenlijk alles aan gedaan wordt om Ongehoord Nederland van de buis te krijgen. We kennen allemaal nog de beelden, ook hier in de Tweede Kamer, van een paar jaar geleden, toen Ongehoord Nederland bij de plenaire zaal stond te interviewen en er een D66-lid langsliep dat gewoon hardop riep dat het fascisten waren. We mogen niks over de journalistiek zeggen, hè, maar dán mag het ineens weer wél.

Dat mag natuurlijk ook nooit. Wij wachten die juridische procedure dus af. Er is nog geen definitief besluit, maar een omroep moet zich gewoon aan de regels, aan de wetten houden. Ik zou wel willen oproepen om er alles aan te doen om ze daarop aan te spreken, maar dan niet zoals het nu gaat. Je krijgt nu de indruk: liever kwijt dan rijk.

De **voorzitter**:

Dank u wel. Dan bent u in ieder geval aan het woord geweest. We weten dat u straks de zaal uit loopt. We komen aan bij de woordvoering van de heer Krul van het CDA.

De heer **Krul** (CDA):

Voorzitter, dank u wel. Ik spreek vandaag ook namens de fractie van de ChristenUnie. Een publieke omroep hoeft niet te zeggen wat ik wil horen of wat ik denk. Sterker nog, als dat wel zo was, hadden we een groot probleem, kan ik u vertellen. Voor het CDA is de publieke omroep geen staatsomroep of programmafabriek, maar een publieke voorziening, geworteld in de samenleving. Het is een plek waar overtuigingen, gemeenschappen en perspectieven zichtbaar zijn en waar mensen dus ook een ander geluid tegenkomen dan ze misschien in hun eigen kring horen. Juist in een tijd waarin algoritmes ons steeds beter weten op te sluiten in onze eigen voorkeuren is dat van grote waarde. Daarom hechten wij aan het woord "pluriformiteit" -- het klinkt zo ambtelijk -- niet omdat iedere mening even verstandig is, niet omdat een uitzending ons moet bevallen, maar omdat een publieke omroep die de samenleving wil weerspiegelen dus ook ruimte moet geven aan geluiden die schuren. Tegelijkertijd geldt dat pluriformiteit niet hetzelfde is als vrijblijvendheid.

Dat brengt mij bij de hervorming van het bestel. Wij zien voordelen in een eenvoudiger en slagvaardiger bestel, minder bestuurlijke versnippering, betere belegging van verantwoordelijkheden en meer samenwerking. Hoe groter en sterker de omroephuizen worden, hoe belangrijker de vraag: hoe blijven zij open voor de samenleving? Het wetsvoorstel kiest voor vier omroephuizen en laat het ledencriterium als exclusieve toegangspoort los. Dat steunen wij. Juist over de positie van de omroepverenigingen ben ik echter nog niet uitgesproken. De minister zegt dat de verenigingen een waardevolle vorm van maatschappelijke worteling blijven, maar tegelijkertijd worden zij in het wetsvoorstel nadrukkelijk op afstand gezet van bestuur en toezicht van het huis. Ik begrijp de wens om belangenverstrengeling te voorkomen, maar verenigingen zijn geen hinderlijk restant uit het verleden. Ze organiseren mensen rondom overtuigingen, waarden en gemeenschappen. Dat is óók maatschappelijke worteling.

Voorzitter. Laat me helder zijn. De heer Mohandis refereerde aan het standpunt van het CDA van ongeveer zes, zeven jaar geleden. Inmiddels zeggen wij: onlinebereik is óók maatschappelijke impact.

Er zit nog een tweede risico bij het gesloten bestel. We gaan het sluiten voor nieuwe toetreders. Dan moet je extra zeker weten dat het systeem van binnenuit openblijft. Hoe voorkomt de minister dat vier sterke omroephuizen uiteindelijk

vier gesloten bastions worden? Hoe wordt getoetst of zij nieuwe maatschappelijke stromingen gaan binnenlaten? Dat raakt ook aan levensbeschouwing. Met het verdwijnen van de prestatieovereenkomst dreigt ook de borging voor levensbeschouwelijke programmering weg te vallen. Ik hoor graag van de minister hoe zij ervoor gaat zorgen dat die pluriformiteit ook geborgd wordt, zoals dat in heel veel Europese landen wettelijk geregeld is.

De heer **Martin Bosma** (PVV):

De heer Krul zei iets over onlinebereik. Het was in de linkse kring een tijdje de mode om weg te gaan van Twitter, omdat ze bezwaar hadden tegen Elon Musk. Dat heeft de NOS ook gedaan. Wat vindt het CDA ervan dat de NOS is weggevlucht van Twitter?

De heer **Krul** (CDA):

Daar vind ik helemaal niks van.

Mevrouw **Keijzer** (Lid Keijzer):

Dit is te makkelijk. Je vindt onlineaanwezigheid en pluriformiteit belangrijk; dan kan je niet weggaan van het enige medium waarop ook wat conservatieve geluiden te horen zijn.

De heer **Krul** (CDA):

Punt één. Het is niet het enige medium. Punt twee. Ik vind de maatschappelijke worteling van de NOS eigenlijk niet zo belangrijk, zeg ik maar even heel cru. De NOS is een taakomroep. Het gaat mij er met name om dat de ledenverenigingen die in het pluriforme bestel een bepaalde maatschappelijke stroming vertegenwoordigen, dat niet enkel met ledenaantallen hoeven te doen, maar bijvoorbeeld ook heel veel bereik kunnen genereren. Ik denk met name aan de jongste generatie, die niet zo gauw meer lid wordt van een omroep, maar bijvoorbeeld wel heel erg geëngageerd kan zijn met een YouTubekanaal. Dat is al een paar keer gezegd. Dat bedoel ik. Dat is iets heel anders dan de NOS die haar nieuwsvoorziening niet op alle media deelt. Ik heb verder geen mening over de beste manier waarop zij dat wenst te doen.

Mevrouw **Keijzer** (Lid Keijzer):

Maar een van de voorgeschreven taken van de NOS is wel om ervoor te zorgen dat hun nieuws overal komt. Ze missen nu wel dat deel van Nederland dat niet links-progressief blij rondloopt op de blauwe lucht, Bluesky of Bluecry. Dus toch even een inhoudelijke reactie alstublieft, en nu niet wegvluchten en glibberen in: ik ga er niet over.

De heer **Krul** (CDA):

Ik vind het lastig om hier serieus op te antwoorden. NOS Stories heeft een miljoenenbereik op Instagram. Dat is gigantisch! Dat is een manier waarop de NOS het voor elkaar heeft gekregen om buiten het lineaire, wetende dat een heel grote doelgroep niet meer lineair televisiekijkt naar bijvoorbeeld het achtuurjournaal, met een ander product toch een gigantisch publiek te bereiken om op die manier hun nieuwsvoorziening te doen. Ik heb er vertrouwen in dat zij een afweging maken: hoe kunnen wij onze boodschap, namelijk onafhankelijke nieuwsvoorziening, aan een zo breed mogelijk publiek kenbaar maken? Daar kiezen zij hun medium bij. Mevrouw Keijzer had het er net over dat de politiek zich minder moet bemoeien met hoe de publieke omroep dat doet. Laten we dat dan ook hier niet doen, zou ik zeggen.

Mevrouw **Keijzer** (Lid Keijzer):

Ik vind dat je dat consequent moet doen, niet voor de ene uiting wel en voor de andere niet. Ik volg Stories. Daar zit nog weleens een benadering in die niet helemaal strookt met de feiten. Juist op X komt er dan weerwoord, en dat missen ze nu. Hoe kijkt het CDA daarnaar?

De heer **Krul** (CDA):

Ik denk niet dat het de NOS ontbreekt aan weerwoord, als ik heel eerlijk ben. Mijn antwoord is hetzelfde: ik ga niet recenseren welke kanalen volgens de NOS de beste zijn om haar nieuws te kunnen verspreiden. Zij hebben daar een veel betere kijk op dan ik. Ik heb Stories als voorbeeld gebruikt. Ze zijn op meer media actief.

Mevrouw **Keijzer** (Lid Keijzer):

Tot slot. Ik vind het op zichzelf gezond dat je je niet bemoeit met de inhoud, maar je kan het niet bij de ene uiting wel doen en bij de andere niet. Hoe kijkt de heer Krul naar dit meten met twee maten? Bij ON! doet hij het namelijk wel. En nogmaals, die hebben er een zooitje van gemaakt.

De heer **Krul** (CDA):

Ik probeer te begrijpen wat mevrouw Keijzer dan bedoelt met "ingrijpen". Kijk, het gaat er mij niet om welke omroep, welke uitzending of welk item mij wel of niet bevalt. Dat zal ik in mijn betoog nog een paar keer herhalen. De vraag is of de wettelijke drempel voor ingrijpen is bereikt. Ik vind dat een commissariaat of een NPO-ombudsman daarop moet toetsen. Ik ga ervan uit dat ze dat doen. Ik zie heel veel op de NPO wat mij niet bevalt, niet als politicus en niet als privépersoon, maar dat betekent niet dat ik vind dat ze het niet mogen uitzenden of dat ik daar dan een bepaald weerwoord op moet hebben. Dat is niet mijn rol als Tweede Kamerlid. Dat is het punt dat ik probeer te maken.

Mevrouw **Nanninga** (JA21):

Hoe kleiner het bereik van de NOS, hoe beter, met hun eenzijdige, foutieve berichtgeving over klimaat en Israël. Daar maak ik me dus geen zorgen over. Maar de heer Krul zegt: de maatschappelijke worteling van de NOS vind ik niet zo belangrijk. Dat moet hij even uitleggen.

De heer **Krul** (CDA):

Omdat het een taakomroep is, die zich gelukkig niet profileert. Een omroepvereniging, die een bepaalde stroming vertegenwoordigt, heeft in de publieke media de opdracht om zich te profileren. Dat hebben wij met elkaar besloten. Het valt mij op dat op het moment dat omroepen zich aan die opdracht houden en zich dus profileren, wij gaan roepen dat het allemaal te links of allemaal te rechts is. Ze doen precies wat wij van ze verlangen: profileer je. Dat geldt niet voor de taakomroepen. We hebben het net gehad over het feit dat zij onafhankelijk nieuws mogen verspreiden. Mevrouw Van der Plas zei daarbij: als alle Nederlanders betalen, mogen alle Nederlanders ervan uitgaan dat het onafhankelijk is. Daar ben ik het mee eens. Het zou heel gek zijn als de NOS zich zou gaan profileren volgens een bepaalde stroming, want dan zou zij niet meer onafhankelijk zijn.

Mevrouw **Nanninga** (JA21):

De heer Krul zei niet "profileren". De heer Krul had het over de "maatschappelijke worteling" van de NOS, een NOS die wij betalen en die wij de opdracht geven om ons van zogenaamd objectief nieuws te voorzien.

De **voorzitter**:

Ik hoor niet zozeer een vraag, maar misschien kan de heer Krul hierop ingaan.

De heer **Krul** (CDA):

Ik wil mijn betoog best herhalen. Kijk, met maatschappelijke worteling bedoel ik: hoe is een bepaald geluid in de samenleving geworteld? Dan gaat het over de vraag of je als rechts-conservatieve omroep of als christelijke omroep geworteld kunt zijn zonder dat je een ledenvereniging bent. Dat is het punt waarop ik doorgevraagd heb bij de minister: hoe ga je maatschappelijke worteling aantonen? En dat geldt niet voor de taakomroepen. Dat geldt specifiek voor de omroephuizen en de daarin vertegenwoordigde omroepverenigingen.

De **voorzitter**:

U vervolgt uw betoog. O, toch niet, want er zijn vragen. Eerst nog een vervolgvraag van mevrouw Nanninga.

Mevrouw **Nanninga** (JA21):

Dus de heer Krul van het CDA zegt dat de NOS niet maatschappelijk geworteld is. Begrijp ik dat dan goed?

De **voorzitter**:

Meneer Krul, kort.

De heer **Krul** (CDA):

Ik vind de maatschappelijke worteling van de NOS niet belangrijk.

Mevrouw **Van der Plas** (BBB):

Ik had het er in mijn inbreng al over dat je vroeger in het achtuurjournaal -- misschien was het toen zelfs wel het zevenuurjournaal -- gewoon hoorde wat er in de wereld was gebeurd. En nu worden er ook allerlei controversiële zaken genoemd. Kijk alleen maar naar het weerbericht. Alles is dan ineens dieppaars geworden als het 25 graden is. Vroeger waren het gewoon zonnetjes en wolkjes en was het kaartje gewoon groen. De NOS wortelt zich natuurlijk maatschappelijk wel heel diep. Dat kan de heer Krul niet belangrijk vinden, maar dat is echt wel veranderd in de afgelopen decennia. Hoe kijkt de heer Krul daartegen aan?

De **voorzitter**:

Dat was uw eerste lange interruptie. U hebt dus nog één lange interruptie over.

De heer **Krul** (CDA):

Er zijn in de loop der jaren een hele hoop dingen veranderd. Dat ik het weerbericht niet vertrouw, is niet veranderd, want dat vertrouw ik voor geen meter en dat deed ik vroeger ook niet. Het punt is alleen dat ik hier niet ga recenseren wat een onafhankelijk medium doet, omdat ik de waakhond niet ben. Ik ga hier niet mee in het verdacht maken van de NOS, net zo goed als ik niet meega in het verdacht maken van bijvoorbeeld een nieuwsoutlet van een commerciële zender. Die hebben een redactiestatuut en houden zich aan journalistieke codes, en als ze dat niet doen, wordt daarop gehandhaafd. Ik ga niet mee in de verdachtmaking die hier wordt neergezet dat de NOS een soort van profileringsorganisatie is die een bepaalde stroming vertegenwoordigt. Daar ben ik het gewoon niet mee eens.

De **voorzitter**:

Ik zie verder geen interrupties meer, dus u vervolgt uw betoog. U hebt nog tweeënhalve minuut.

De heer **Krul** (CDA):

Zo!

Voorzitter. Ook het Commissariaat voor de Media trekt aan de bel. Het onderschrijft de hervorming, maar waarschuwt tegelijkertijd voor onvoldoende waarborgen rondom goed bestuur, onvoldoende duidelijkheid over het onafhankelijke externe toezicht en het ontbreken van concrete maatregelen voor zichtbaarheid en vindbaarheid van publiek media-aanbod. Dat zijn geen details, want wie publiek geld uitgeeft, moet goed bestuur kunnen aantonen. Wie journalistieke onafhankelijkheid wil beschermen, moet juist zorgen dat het toezicht juridisch glashelder is. Ik vraag de minister om daarop te reflecteren. Juist daarom stel ik straks bij de nieuwe Mediawet diezelfde vraag. Als erkenningen en uittreding verdwijnen, is dan een voldoende stevige, onafhankelijke noodrem geborgd wanneer een omroephuis structureel niet functioneert?

De **voorzitter**:

Ik onderbreek u even kort voor een vraag van mevrouw Nanninga.

Mevrouw **Nanninga** (JA21):

Zou de heer Krul van het CDA het een goed idee vinden als de voorzitter van het Commissariaat voor de Media een -- ik zeg maar wat -- oud-PVV'er was?

De heer **Krul** (CDA):

Dan zou ik zeggen dat ik daar niet over ga. Ik zou wel zeggen dat een politieke achtergrond op zichzelf geen overtreding van de Mediawet is, en ook geen bewijs dat journalistiek politiek gestuurd wordt. Dat geldt ook voor de NPO-ombudsman. Dus ja, als hij zijn werk goed doet, zou het mij echt geen biet interesseren.

De **voorzitter**:

U vervolgt.

De heer **Krul** (CDA):

Voorzitter. De hervorming moet wat het CDA en de ChristenUnie betreft ook leiden tot een kleinere, scherpere NPO. De NPO moet coördineren waar dat nodig is, met distributie, techniek en een gezamenlijke strategie voor publieke

verantwoording, maar de inhoudelijke keuzes horen zo veel mogelijk bij de omroepen en de makers te liggen. Zij moeten meerjarige zekerheid krijgen over budgetten en meer ruimte om zelf te programmeren. Nu bepaalt de NPO nog in belangrijke mate welk programma waar komt en welk budget daarbij hoort, en is daarmee marktmeester en distributeur tegelijk. We willen minder een centraal monopolie en meer verantwoordelijkheid bij de omroephuizen. Dat past bij pluriformiteit.

Dan, voorzitter, Ongehoord Nederland. Ik zal het kort houden, want daar is al veel over gezegd. Ik heb niks met wat ON! uitzendt -- ik vind het soms beneden de maat en vaak verwerpelijk -- maar dat is geen grond om een omroep uit het bestel te zetten. Sterker nog, de evaluatiecommissie concludeert zelf dat ON! wel degelijk een vernieuwende bijdrage heeft geleverd aan de pluriformiteit van het bestel. Juist daarom is het zo zonde dat ze er zo'n puinhoop van gemaakt hebben. Dat maakt deze casus ook zo principieel. Een pluriform bestel moet ruimte bieden aan een geluid dat mij niet bevalt. Anders is er geen pluriformiteit maar politieke smaakpolitie, iets wat we vandaag ook weer zien. Maar een vernieuwende bijdrage aan de pluriformiteit is geen vrijstelling van de wet. De politiek mag niet bepalen wát een omroep zegt. De wet bepaalt onder welke voorwaarden een organisatie met publiek geld onderdeel kan zijn van het bestel, en ON! heeft bewezen dat het die verantwoordelijkheid niet aankan.

De **voorzitter**:

U hebt nog twintig seconden.

De heer **Krul** (CDA):

Tot slot, voorzitter! Een sterk publiek bestel vraagt niet om eenheid van opvattingen, maar om ruimte voor verschil, stevige spelregels en instellingen die midden in de samenleving blijven staan.

Dank u wel.

De **voorzitter**:

Dank u wel. Dan gaan we door met de woordvoering van de heer Ergin van DENK. Meneer Krul, u hebt uw microfoon nog aan staan.

De heer **Ergin** (DENK):

Voorzitter, dank je wel. Ik wil graag starten met het besluit van de NPO om alsnog deel te nemen aan het Eurovisiesongfestival, dat gisteren bekend is gemaakt. Alsof er geen genocide plaatsvindt op de Palestijnen en alsof Israël niet iedere dag opnieuw Palestijnen vernedert, hun toekomst afpakt en vermoordt, besluit de NPO om alsnog mee te doen aan het Eurovisiesongfestival. Dat is laf, omdat we allemaal weten dat de NPO het niet in zijn hoofd zou halen om in het kader van verbinding met Rusland het podium te delen op een festival. Dat is terecht, want

met misdadige regimes wil je gewoon niet samen op één podium staan. Behalve dan blijkbaar als het om Israël gaat. Dan zijn een paar kopjes koffie genoeg om IDF-soldaten op genocideverlof in artiestenkleding te laten zingen en dansen op een podium. Een paar kopjes koffie! Een maand geleden zou Nederland namelijk niet deelnemen, en opeens wordt er wel naar een manier gezocht om deel te nemen aan het Eurovisiesongfestival, en die deelname gaat er als het goed is komen. Ik heb eigenlijk één vraag aan de minister. Ik vraag de minister om dit stellig af te keuren. Ik hoop ook dat artiesten in Nederland, dus mensen uit de creatieve en culturele industrie, op geen enkele manier ingaan op het verzoek van de NPO, zodat Nederland uiteindelijk alsnog niet kan deelnemen aan het Eurovisiesongfestival.

Mevrouw **Keijzer** (Lid Keijzer):

Hoe zit het dan met Azerbeidzjan? Twee weken voor 7 oktober was daar een etnische zuivering waarbij alle Armeniërs uit Nagorno-Karabach verwijderd zijn. Daar hoor ik DENK, en trouwens ook PRO en al die andere partijen die constant "genocide" gillen, nooit over. Hoe zit dat? Moet Azerbeidzjan ook weg van het festival?

De heer **Ergin** (DENK):

Ik voel er vrij weinig voor om appels met peren te vergelijken, maar welk land in de wereld dan ook dat genocide pleegt op een ander volk, mensen uitmoordt en hun toekomst afpakt, heeft wat mij betreft geen plek op het Eurovisiesongfestival. Welk land het ook is. Op dit moment is dat alleen Israël.

Mevrouw **Keijzer** (Lid Keijzer):

Dit was net mijn opmerking: pas wanneer het Internationaal Gerechtshof dat heeft uitgesproken, kun je deze zware woorden gebruiken. Inmiddels betalen overigens de Joden in dit land de prijs hiervoor. Maar even terug naar mijn vraag. Als je dit vindt ten aanzien van Israël en ten aanzien van Rusland, geldt dat dan ook voor Azerbeidzjan? Die doet ook mee. Dan moet je consequent wezen. Dat is trouwens precies waarom ik denk dat dat niet verstandig is om te doen. Dat heeft Jet de Ranitz gisteravond op tv mooi uiteengezet. Het moet gaan over verbinding, mooie liedjes met elkaar zingen, genieten van een avond waarop nog miljoenen Nederlanders voor de tv zitten en waarover ze met elkaar de volgende dag praten. Daar moet dit over gaan. Terug naar mijn vraag: gelden de harde woorden ook voor Azerbeidzjan?

De **voorzitter**:

Dat was uw eerste, lange interruptie.

De heer **Ergin** (DENK):

Wat DENK betreft hebben landen die een illegale oorlog starten, genocide plegen en mensen uitmoorden, een apartheidsstaat invoeren en de toekomst van mensen dusdanig afpakken dat er geen hoop meer is op leven -- dat zijn op dit moment Israël en Rusland -- geen plek op het Eurovisiesongfestival.

Mevrouw **Keijzer** (Lid Keijzer):

Dus dan maakt DENK van het Eurovisiesongfestival een tribunaal, een politiek forum, en niet meer een liedjesfestival dat mensen verbindt.

De heer **Ergin** (DENK):

Het Eurovisiesongfestival is al vanaf het begin een politiek evenement. Het is ooit gestart om na de oorlog de bevolkingen van Europese landen samen te brengen. Het is gepolitiseerd door Israël, omdat het door Israël wordt misbruikt als een pr-show, om een genocide wit te wassen. Dat is waarom juist het Eurovisiesongfestival een politiek evenement is geworden. Daarom maakt DENK daarin een politieke afweging en vindt DENK dat Israël, net zoals Rusland … Het besluit over Rusland is terecht genomen, overigens veel sneller dan in het geval van Israël, dat eerst nog 100.000 Palestijnen moest vermoorden …

De **voorzitter**:

Ja, uw punt is helder.

De heer **Ergin** (DENK):

DENK vindt het terecht dat deze twee landen niet thuishoren op het Eurovisiesongfestival.

De **voorzitter**:

Uw punt is helder. Meneer Ergin, graag uw antwoorden wat korter. Mevrouw Keijzer, u geef ik nu eerst het woord.

Mevrouw **Keijzer** (Lid Keijzer):

Ik vind dat je wel bij de feiten moet blijven. Het getal dat net werd genoemd, klopt niet, hoezeer het ook verdrietig is dat daar kinderen overleden zijn.

De heer **Martin Bosma** (PVV):

Het is niet Israël dat het Eurovisiesongfestival gepolitiseerd heeft, maar Turkije, het land waar DENK geld inzamelt. In 2012 heeft Turkije zich teruggetrokken,

omdat er te veel homoseksuelen zichtbaar waren. Wat vindt de heer Ergin van die politisering door Turkije?

De heer **Ergin** (DENK):

Volgens mij neemt Turkije überhaupt geen deel aan de erfenis van het festival. Als u zo'n vraag aan mij stelt, dan blijf ik wel hangen bij "dat DENK in Turkije geld inzamelt". Dat is echt klinkklare onzin, echt totale onzin.

De heer **Martin Bosma** (PVV):

Turkije voert al jarenlang een bittere oorlog tegen de Koerden. Daar vallen heel veel doden bij. Turkije is ook een bezettende macht in Noord-Cyprus. Vindt DENK dat Turkije mag meedoen aan het Eurovisiesongfestival, als het zich daar weer voor opwerpt?

De **voorzitter**:

Ik wijs u er wel op dat we een debat voeren over de landelijke publieke omroep. Ik denk dat mensen die kijken, dat inmiddels kwijt beginnen te raken. Ik geef de heer Ergin nog de gelegenheid om te antwoorden, en dan graag weer terug naar het onderwerp.

De heer **Ergin** (DENK):

Ik ben het niet heel vaak eens met de heer Bosma, maar dit gaat echt over de publieke omroep en de keuzes die de publieke omroep, in dit geval de NPO, maakt. Ik ga niet in op als-danvragen. Turkije zegt nu zelf: wij willen niet deelnemen aan het Eurovisiesongfestival. Prima, dat is zijn eigen besluit. En dan weer die opmerking over de Koerden. Leest de heer Bosma de krant wel? Volgt de heer Bosma wel wat er in de regio gebeurt? Volgens mij is er op dit moment juist iets heel moois aan de gang in Turkije. Partijen zoeken met elkaar naar een podium, naar een manier om vrede met elkaar te sluiten. Dat zou de heer Bosma toch juist moeten toejuichen, in plaats van hier met heel makkelijke interrupties te komen? Ik ben meer gewend van de heer Bosma.

De heer **Van der Maas** (VVD):

Ik zou de collega's toch wel willen vragen om het bij de landelijke publieke omroep te houden en hier geen heel Buitenlandse Zakendebat te beginnen. Dat vind ik lastig. Ik heb nog wel een vraag. Is de heer Ergin dan voorstander van willekeurig ingrijpen door de minister bij een omroep als het haar niet bevalt? Het lijkt er nu namelijk een beetje op dat die macht aan de minister gegeven moet worden.

De heer **Ergin** (DENK):

DENK vindt dat de minister soms ook een morele ondergrens moet trekken. Soms mag en moet de minister zeggen dat iets afkeurenswaardig en onacceptabel is wat de regering betreft. Dat mag en kan een minister doen. Dat vragen we vaker van de regering. Wat DENK betreft is dit juist een onderwerp waarop de regering echt wel iets meer kleur mag laten zien als het gaat om het voorkomen dat een genocidestaat van een zogenaamd feest van verbinding een pr-show maakt.

De heer **Van der Maas** (VVD):

Mijn laatste interruptie. Het lijkt erop dat de heer Ergin hier een pleidooi houdt voor staats-tv, waarbij de minister gaat bepalen wat er op tv komt. Als het haar niet bevalt, dan wordt het afgeschaft. Daar maak ik me wel heel erg veel zorgen over. Dat lijkt mij zeer, zeer onverstandig. Mijn oproep aan de heer Ergin is om zijn positie te heroverwegen, want als we die kant op gaan, gaan we misschien wel naar een situatie waarin de regering gaat bepalen wat we op tv te zien krijgen. Dat lijkt mij heel onverstandig.

De heer **Ergin** (DENK):

Weet u wat eigenlijk heel grappig is? De VVD vraagt hier aan DENK om de zogenaamde journalistieke onafhankelijkheid bij wijze van spreken met rust te laten, terwijl het de VVD is die bij een eigen evenement leden laat werven voor een omroep. Als we het hebben over verstrengeling en bemoeienis, dan is dat juist hét voorbeeld waarin het misgaat. De VVD zou moeten zeggen: "Weet je wat? Wij zeggen dat we voor onafhankelijke journalistiek zijn. Wij zeggen dat er geen verstrengeling moet zijn tussen journalistiek en media." Om vervolgens aan DENK, dat totaal geen binding heeft met een van de omroepen die we vandaag bespreken of überhaupt met de omroepen die we in ons bestel hebben, te vragen … Kom op. Kom op, VVD.

De **voorzitter**:

Meneer Van der Maas, tot slot.

De heer **Van der Maas** (VVD):

Ik herken het beeld helemaal niet dat er op ledenbijeenkomsten van de VVD geacquireerd zou worden voor omroepen. Dat herken ik helemaal niet. Plus, dat staat helemaal buiten deze discussie, want dat gaat niet over omroepen. Ik vind het dus onzin.

De **voorzitter**:

Meneer Ergin, volgens mij kunt u vervolgen.

De heer **Ergin** (DENK):

Voorzitter. Volgens mij gaat het vandaag wél over omroepen, namelijk over Ongehoord Nederland. Dat betreft ook mijn volgende punt. Al jarenlang wordt de publieke omroep gegijzeld door zakkenvullers, racisten en verspreiders van de omvolkingstheorie. Jarenlang kon Ongehoord Nederland, bewapend met miljoenen euro's aan belastinggeld, haat, discriminatie en complottheorieën verspreiden op nationale televisie. Af en toe volgde er een sanctie, maar de subsidiekraan bleef rijkelijk stromen.

Voorzitter. Daarom moet wat DENK betreft de subsidiekraan richting Ongehoord Nederland zo snel mogelijk dicht. Ik heb dit ook in eerdere debatten gezegd: eigenlijk hoort het in deze commissie niet te gaan over wat omroepen uitzenden. Maar als je ziet dat er racistische omvolkingstheorieën worden verspreid, dat de Schilderswijk met cameraploegen wordt ingegaan en de inwoners daar met belastinggeld belachelijk worden gemaakt, dat er wordt gesjoemeld om de juridische kosten te dekken van een activiste die heel graag spreekt over "negroïde primaten", en dat er nepnieuws wordt verspreid, moet je ergens een grens trekken. Dan moet de politiek op een gegeven moment zeggen: we vinden het prima en we willen het helemaal overlaten aan jullie journalistieke vrijheid, maar als je gaat sjoemelen met geld, racisme gaat verspreiden en Hitlerreclame gaat maken op nationale tv, dan krijg je gewoon geen belastinggeld meer.

Daar gaat mijn eerste vraag aan de minister ook over. In 2023 was er al een signaal: een verzoek van de NPO om de licentie in te trekken. Toen gebeurde er niks! Toen gebeurde er niks. Nu is er een uitzending. DENK ziet het gewoon als Hitlerreclame. Pas dan zien we dat er wordt ingegrepen. Pas dan zien we dat er ook in dit huis politieke partijen opstaan en zeggen: tot hier en niet verder. Maar wat DENK betreft ligt die grens ergens anders, ligt die grens al veel eerder. Ik ben benieuwd hoe de minister dat gaat doen in haar nieuwe wetsvoorstel. Misschien moeten we zeggen: twee sancties en bij de derde vlieg je eruit. Of misschien moeten we zeggen: één gele kaart en de tweede is een rode kaart. Ik zou graag aan de minister vragen hoe zij dat bij de hervormde publieke omroep ziet.

De **voorzitter**:

U heeft nog 50 seconden om tot een afronding te komen.

De heer **Ergin** (DENK):

Hoelang?

De **voorzitter**:

50 seconden. Maar voordat u tot een afronding komt, krijgt u een vraag van de heer Van Houwelingen.

De heer **Van Houwelingen** (FVD):

Heel kort. De heer Ergin heeft problemen met racisme. Wie niet? Omroep ZWART heeft bijvoorbeeld een documentaire uitgezonden die De Witte Man heet. Vindt u dat dan wellicht ook problematisch?

De **voorzitter**:

Graag via de voorzitter.

De heer **Ergin** (DENK):

Ik hoor de naam van deze documentaire voor het eerst tijdens dit debat. Ik heb deze ook niet bekeken, dus ik vind het heel moeilijk om hierover te oordelen. Ik zie wel dat een interim-directeur voor vier maanden werk €128.000 heeft gekregen. Ik zie dat een oud-voorzitter zijn dochter kan meenemen op een snoepreis naar Spitsbergen. Ik zie dat een voormalig directeur -- zij was toevallig ook PVV-minister -- bij haar vertrek de sleutels van de omroep aan haar dochter geeft, uiteraard ook met een riant salaris. Ik zie dat …

De **voorzitter**:

Ja, u heeft de vraag beantwoord.

De heer **Ergin** (DENK):

Ik zie dat de journalistieke code totaal niet wordt nageleefd. Volgens mij is er dan grond om te zeggen: leuk, die pluriformiteit, maar dit gaat echt te ver.

De heer **Van Houwelingen** (FVD):

Heel kort. Dat is allemaal niet goed. Dat betwist ik ook niet. Het punt is alleen -- dat is, denk ik, het thema van dit debat -- dat er wordt gemeten met twee maten. Als het om belangenverstrengeling gaat, heb ik al gezegd dat de voorzitter van de raad van toezicht van de KRO-NCRV ook een senator is. Je ziet het dus overal. Dat is het metapunt dat wij de hele tijd willen maken. Daarom is het wel degelijk zorgelijk dat één omroep nu wordt aangepakt, terwijl je over de andere nog veel meer kunt zeggen.

De heer **Ergin** (DENK):

Ik ben het met de heer Van Houwelingen eens dat dat best wel uit elkaar mag worden gehaald. We mogen best meer ruimte creëren tussen journalistiek en politiek. Ik gaf net het voorbeeld van de omroep. Ik kan hier een aantal omroepen noemen die ik een-op-een kan koppelen aan politieke partijen. Overigens kan ik dat ook bij Forum voor Democratie doen. Bij DENK bestaat dat niet. Wij hebben

dat niet en wij willen dat ook niet. Die ruimte mag er dus wel zijn, maar het gaat mij erom dat als je puur kijkt naar wat hier is gebeurd, met nepnieuws, sjoemelen en haatzaaien, de publieke omroep daar niet voor bedoeld is.

Mevrouw **Keijzer** (Lid Keijzer):

Ik heb de documentaire De Witte Man wel gezien. Ik was plaatsvervangend beledigd. Ik heb zes fantastische witte mannen thuis, maar zoals de meeste conservatieven werk ik te hard om klachten in te dienen. De stelling was: de witte man is erger dan een wolf. Is dat discriminatie?

De heer **Ergin** (DENK):

Ik weet niet of dat een grap, satire of serieus was, maar ik zou zelf nooit mensen met dieren vergelijken. Dat zou ik zelf niet doen.

Mevrouw **Keijzer** (Lid Keijzer):

Dat was geen antwoord. Inmiddels denk ik dat iedereen die rechts is, die wat conservatief is, gewoon tijd moet gaan vrijmaken om klachten in te dienen. Dan kan de ombudsman ook niet meer zeggen dat hij daar nooit iets over hoort.

De **voorzitter**:

De heer Ergin heeft nog 50 minuten om te komen tot een …

De heer **Ergin** (DENK):

50 minuten? Dat gaat mij lukken, voorzitter!

De **voorzitter**:

O, ik moet opletten. Hij heeft nog 50 seconden om te komen tot een afronding.

De heer **Ergin** (DENK):

Ik wil hier wel op reageren. Ik ben het dus ook niet eens met de stelling hier. Ik zie dit ook een beetje als een slachtofferrol, alsof er op de publieke omroep geen rechts geluid is. Er is dagelijks rechts geluid, dagelijks. Overal hoor je rechts geluid. Dat geluid is er en dat mag er wat mij betreft ook zijn, maar als een publieke omroep de zaak helemaal verpest en niets op orde heeft, moeten we niet doen alsof rechts geluid wordt verbannen van de publieke omroep. Ik zie het dagelijks en overal. Kijk maar naar alle talkshows. Ik zie mevrouw Keijzer daar heel vaak en ik zie mevrouw Van der Plas daar heel vaak. Meneer Van

Houwelingen zie ik minder, bijna niet. Er is genoeg ruimte en ik zie dat mevrouw Keijzer die ruimte ook heel goed pakt.

De **voorzitter**:

Ja, ja. U vervolgt uw betoog. 50 seconden.

De heer **Ergin** (DENK):

Voorzitter. De vraag aan de minister was: wanneer gaat de subsidiekraan dicht? Is er, gezien de voorbeelden, aanleiding voor aanvullend boekenonderzoek?

Voorzitter. Mijn laatste punt gaat over de hervormingen. De minister wil namelijk een publieke omroep die bestuurlijk kleiner, maar maatschappelijk groter wordt. Dat staat letterlijk in de brief. Wij zijn voorstander van minder bestuurders en minder organisaties, maar hoe gaat dat in de praktijk? Ik lees ook in de brief -- mevrouw Van der Plas maakte er terecht een punt van -- dat er een gesloten bestel komt, maar dat er eigenlijk niet ingegrepen wordt in het aantal bestuurders of in het geld dat daarnaartoe gaat, wat echt aanzienlijk minder moet. Wat DENK betreft moeten hervormingen twee kanten op werken: fors minder geld naar de bestuurlijke laag en meer ruimte voor de samenleving, en niet andersom.

Dank u wel.

De **voorzitter**:

Dank u wel. U hebt nog een vraag van de heer Mohandis.

De heer **Mohandis** (PRO):

Nog even over het sanctiebeleid waar de collega van DENK aan refereerde. Voor de zomer hebben wij een amendement ingediend om bij lokale omroepen een soort "three strikes out"-principe te gebruiken. Dat is ook aangenomen in de Kamer, terwijl het ontraden was. Het is best interessant om dat in de toekomst in ieder geval duidelijker te regelen. Bent u het daarmee eens?

De heer **Ergin** (DENK):

Ja. Allereerst hoop ik dat we nooit meer een dwaling krijgen zoals Ongehoord Nederland. Die hoop wil ik hier echt uitspreken. Maar theoretisch gezien zou het kunnen gebeuren. Volgens mij moeten we dan in het nieuwe stelsel echt wel op zoek naar een wat objectievere grond om dit te organiseren, juist om dit soort discussies in de toekomst te voorkomen.

De heer **Mohandis** (PRO):

Additionele vraag. Eens. Ik wil nog wel even opgemerkt hebben dat er in de huidige Mediawet genoeg grond is om in te grijpen. Anders kan de discussie ontstaan dat er niet genoeg grond is. Ik vind wel dat het echt duidelijker kan. Daarom hebben we dat amendement ook ingediend. Maar het is goed om te horen hoe de collega van DENK daarin staat.

De **voorzitter**:

Ik hoor geen vraag meer, dus dan gaan we door met de volgende inbreng. Dat is die van de heer Claassen van de Groep Markuszower.

De heer **Claassen** (Groep Markuszower):

Dank u wel, voorzitter. Ik merk dat iedereen met smart wacht op een gebalanceerd betoog, dus ik ga mijn best doen. Terwijl Nederland zich midden in een ongekende aanval op de neutraliteit van onze publieke omroep bevindt, heeft deze minister een hervorming voor ogen. Die hervorming is vooral een instrument om democratische controle weg te nemen, om omroepen aan niemand meer verantwoording te laten afleggen en om hun worteling in de maatschappij af te schaffen. Wat ons betreft is dat het zoveelste teken dat dit bestel failliet is.

Het huidige bestel is een ramp, maar het kent wel één helder democratisch principe: een omroep moet aantoonbaar draagvlak hebben. Wie voldoende leden heeft, kan toetreden. Wie dat draagvlak verliest, kan verdwijnen. Zo blijft het bestel geworteld in de samenleving en kunnen nieuwe geluiden een kans krijgen. Zo is het nu, maar de minister wil daarvanaf. Verenigingen worden stichtingen. Geen leden die een bestuur kiezen, maar een onverkozen raad die zijn eigen opvolgers kiest. De objectieve toets op draagvlak, het ledenaantal, verdwijnt. Een omroep kan straks gewoon blijven bestaan, zelfs als niemand hem nog wil hebben. Geen stromingsbeginsel meer. Het is blijkbaar prima als alle omroepen dezelfde mening hebben. Geen nieuwe omroepen meer.

Volgens de minister is dat geen probleem, omdat de omroephuizen de taak krijgen om ontbrekende geluiden en perspectieven zelf een plek te geven. Dat schrijft zij in de memorie van toelichting, maar gelooft de minister dat daadwerkelijk? Gelooft de minister werkelijk dat een van de vier nieuwe omroephuizen, zonder Ongehoord Nederland, straks juist dat ontbrekende geluid gaat vertegenwoordigen? Collega's voor mij hebben dat ook al gevraagd. Ik vraag de minister: welke omroep gaat dat nu doen? Welke omroep gaat dat geluid van de samenleving vertegenwoordigen? Uit het SCP-onderzoek blijkt dat 40% van de Nederlanders voor een asielstop is en de grenzen wil sluiten voor asielzoekers -- ik haal het uit het rapport -- zelfs als dat strijdig is met internationale Europese regels. Dus ik vraag de minister nogmaals: welk van de vier omroephuizen gaat dat geluid vertegenwoordigen?

Voorzitter. Het lijkt namelijk alsof de minister de gemiddelde werknemer bij de publieke omroep al rechts vindt. Gelooft deze minister werkelijk dat deze ivoren toren de stem van rechts Nederland een plek gaat geven? Of weet zij, net als wij, dat dat nooit gaat gebeuren en vindt ze dat misschien wel een prima uitkomst?

Dat is namelijk precies wat we bij Ongehoord Nederland hebben gezien, de omroep die het deel van de samenleving vertegenwoordigt waar deze minister waarschijnlijk geen fan van is. Als enige niet-linkse omroep is Ongehoord Nederland een doorn in het oog van links Nederland. Het is het enige obstakel voor de totale controle van links over de NPO. Dus wat gebeurt er? ON! wordt uit het bestel gegooid. Niet omdat de omroep niet voldoet aan objectieve eisen, want dan had er natuurlijk veel eerder ingegrepen kunnen worden. Nee, ON! wordt eruit gegooid omdat de inhoud niet bevalt, want dat was het kantelpunt. Dat was het kantelpunt. En na deze ultieme machtsgreep ...

De **voorzitter**:

Ik onderbreek u even, omdat u een interruptie heeft van mevrouw Nanninga.

De heer **Claassen** (Groep Markuszower):

O, wat leuk.

Mevrouw **Nanninga** (JA21):

Denkt de heer Claassen nou echt -- dat zeg ik, als rechts-conservatief persoon -- dat Omroep ON! onze zaak inhoudelijk helpt en dat het echt nuttig is dat zij dat op die manier doen?

De heer **Claassen** (Groep Markuszower):

Ik weet niet of dat "nuttig" is -- ik heb bij sommige uitzendingen ook mijn vragen -- maar ik ga daar niet over. Ik weet niet of een omroep onze zaak moet helpen. Daar zou ik het liefst bij weg willen blijven. Ik denk dat een omroep het geluid moet vertegenwoordigen van wat er in de samenleving leeft. Ik denk dat Ongehoord Nederland dat voor een deel van de Nederlandse bevolking doet, zoals ik als volksvertegenwoordiger dat voor mijn deel doe, namelijk het deel dat rechts gestemd heeft, denk ik.

Mevrouw **Nanninga** (JA21):

Nu ben ik in de war. Ik hoor een totaal inhoudelijk betoog van de heer Claassen. Als ik dan vraag of hij denkt dat Omroep ON! de rechtse zaak nou echt vooruithelpt -- ik denk zelf van niet -- dan zegt meneer Claassen: ik ga niet over de inhoud.

De heer **Claassen** (Groep Markuszower):

Maar ik vraag me dan echt af waar ik het over de inhoud heb gehad. Ik heb gezegd dat ik vind dat een omroep geworteld moet zijn in de maatschappij. Ongehoord Nederland heeft leden, volgens mij. Het is ooit in het bestel gekomen

omdat het een geluid liet horen dat met name rechts Nederland wilde horen. Dat gaat nu verdwijnen. Daarom is mijn vraag: hoe gaat dat worden opgelost? Ik zie dat door andere omroepen niet gebeuren, zeg ik via de voorzitter tegen mevrouw Nanninga.

Mevrouw **Nanninga** (JA21):

Het probleem met ON! -- dat is nu de reden om ze te schrappen -- is governance, wanbeleid, geklooi en gepruts, en niet de inhoud. Dat ziet u toch ook?

De **voorzitter**:

Ziet de heer Claassen dat ook?

De heer **Claassen** (Groep Markuszower):

Volgens mij zei ik een pagina geleden dat ik dat gepruts ook gezien heb. Er had eerder ingegrepen kunnen worden. Het komt nu op mij en vele anderen over -- dat is ook opgeschreven -- alsof die uitzending -- sommigen vinden dat Hitlerverering; daar ga ik geen uitspraken over doen -- als kantelpunt wordt gezien, als zuurstof bij een fikkie, als een katalysator om dit voor elkaar te krijgen. Ik vraag de minister om daarop te reageren. Ik vraag ook het volgende. Als er dan wordt gezegd "we gaan dat geluid op een andere manier, via de omroephuizen, laten horen", dan ben ik daar kritisch op. Ik denk namelijk dat dat niet gaat gebeuren. Daarom vraag ik de minister hoe zij dat ziet en hoe dat wel gaat gebeuren.

De **voorzitter**:

U hebt nog twee minuten om uw betoog te vervolgen.

De heer **Claassen** (Groep Markuszower):

Over de omroepen, de ivoren toren, de NPO en het kantelpunt heb ik het al gehad.

Na deze ultieme machtsgreep, namelijk het monddood maken van de enige rechtse omroep, wil de minister uit angst voor het precedent dat ze zelf heeft geschept, nu ook deze bevoegdheid aan democratische controle onttrekken. Die komt namelijk te liggen bij ongekozen bestuurders die aan niemand verantwoording hoeven af te leggen. Als je dat wil doen, zeg ik: stop dan maar gelijk met het publieke-omroepbestel. Juist deze gang van zaken laat zien hoe belangrijk democratische controle is. Het zogenaamde onafhankelijke commissariaat heeft in strijd met alle regels die stellen dat een omroep niet op inhoud beoordeeld mag worden, geadviseerd om de voorlopige erkenning van ON! in te trekken en daaraan de kanteling toegevoegd op basis van een inhoudelijke uitzending. Nou, inhoudelijk: in ieder geval op basis van de inhoud

van een uitzending. In het nieuwe systeem krijgt dit ongekozen orgaan die macht straks helemaal zelf. Het kan dan zelfstandig bestuurders ontslaan als zij niet de politieke lijn van het commissariaat volgen. Nu kan deze Kamer de minister nog ter verantwoording roepen over zo'n besluit en haar zelfs naar huis sturen. Er is democratische controle. Straks kan dat niet meer. Niemand controleert dan het commissariaat. Politieke bemoeienis heet dan "ongepast", omdat het commissariaat een onafhankelijk orgaan is. Ongekozen bureaucraten bepalen dan wat er bij de publieke omroep gezegd mag worden en door wie.

Voorzitter, ik kom bij het eind. Voor ons is het duidelijk: juist om censuur te voorkomen, moet de minister eindverantwoordelijk blijven voor de meest ingrijpende besluiten en moeten omroepen, als deze al zouden blijven bestaan, gewoon verenigingen blijven. Want democratische controle is geen bedreiging voor de onafhankelijkheid van het bestel; die is daar wat ons betreft een voorwaarde voor.

De **voorzitter**:

Hartelijk dank. Dan gaan we luisteren naar de heer Bosma van de PVV.

De heer **Martin Bosma** (PVV):

Dank, voorzitter. Altijd leuk om weer een paar uurtjes over de Titanic te mogen praten. Voor de tweede keer sinds 1941 gaat de overheid een omroepvereniging buiten werking stellen. Dat is nogal wat. Voor de goede orde: ik walg van Ongehoord Nederland. Het kan me gestolen worden. Ze hebben er een bende van gemaakt. Er is een coup gepleegd. Maar er is maar één ding erger dan Ongehoord Nederland. Dat is D66. Het killen van Ongehoord Nederland is een keiharde afrekening in het links-liberale circuit. Vandaag draait het maar om één ding: mag de selectieve D66-cancelcultuur overwinnen? Oud-minister Plasterk schreef het terecht: "D66 is de grootste bedreiging van ons democratisch bestel." D66 wil feitelijk mijn partij verbieden. D66 wil censuur op Twitter, wil de noodtoestand uitroepen en heeft ons referendum vernietigd. D66 sluit overal andersdenkenden uit. Overal worden PVV'ers buiten het stelsel gehouden en, in de breedte, de 30% van de bevolking die rechts van de VVD stemt. Uitsluiting, uitsluiting, uitsluiting.

Dat verplicht ons het zoeklicht te zetten op de mensen die wel door de ballotage komen. Wie komen er dan wel op posities? Deze D66-minister was nog maar net beëdigd of ze schoof meteen haar eerste partijvriendje naar binnen. Ze parachuteerde Annelien Bredenoord, oud-fractieleider van D66 in de Eerste Kamer, in de raad van toezicht van de NPO. Tot recent mocht zij in de senaat meestemmen over mediawetgeving waar ze nu zelf op toeziet. Mevrouw Letschert was hiervoor opperbobo van een universiteit en mevrouw Bredenoord is nu opperbobo van een universiteit. Ons kent ons. En hoeveel media-ervaring heeft zij? Nou, helemaal niks. Nada. Ze heeft iets veel belangrijkers: het juiste partijboekje. De schaamteloosheid, de platvloerse incest in het links-liberale bubbeltje. Het is niet te harden.

Mevrouw Bredenoord noemt zich ethica. De D66-netwerkcorruptie is dus blijkbaar ethisch verantwoord. Deze minister van dit minderheidskabinetje is over een paar weken of maanden weg, maar dankzij de D66-vriendenloterij zijn we nog jaren verzekerd van iemand met een D66-mentaliteit in de top van de NPO. Regeren over je graf heet dat. En maar gillen over Zuckerberg en Elon Musk en big tech. Wat waren die D66'ers verontwaardigd over meneer Orbán in Hongarije.

De voorzitter van de NPO is nu mevrouw De Ranitz, Partij van de Arbeid. Als partijbaron was zij verantwoordelijk voor de selectie van Kamerleden. Ze stond op de lijst bij de verkiezingen. Ze geeft nu een miljard per jaar aan belastinggeld uit. Heeft ze enige media-ervaring? Vrijwel niet. De omroepbaasjes kunnen haar dus van alles wijsmaken. Haar voorganger werd al weggepest en de voorganger daarvan duidde ik in vele Kamerdebatten aan als D66-activist. Dat ontkende zij altijd, totdat mevrouw Rijxman wegging en wethouder werd voor D66. Ik blijf het zeggen: NPO66.

Maar de allerbelangrijkste benoeming door een D66'er, namelijk staatssecretaris Uslu, vond plaats op de toppen van de linkse mediahype rondom Black Lives Matter en de crimineel George Floyd: die van de voorzitter van het Commissariaat voor de Media. Bizar! Deze dame is geen jurist, en dat is bizar, omdat het commissariaat constant wetten toetst. En ook zij heeft geen enkele media-ervaring. Ze werkte bij het COA -- asielzoekers -- en was Kamerlid voor de PvdA. Ze steunt BIJ1, de partij die sympathiek staat tegenover Hamas en nauw gelieerd is aan Samidoun, dat op de terreurlijst staat. Dat is de partij van Tofik Dibi, de partij die juicht als Marokkaanse taxichauffeurs op Jodenjacht gaan. Ze is pro-Akwasi, die oproept tot geweld. Ze vindt Nederland maar een naar, racistisch land. We zien haar stuntelen bij Nieuwsuur, waar ze de inhoud van een programma gaat beoordelen. Huh? Ze deed dat als persoon, zei ze.

De **voorzitter**:

Meneer Bosma, ik onderbreek u even kort. U gaat over uw eigen woorden. Alleen, u noemt hier heel veel namen van mensen die hier niet aanwezig zijn. Het is goed gebruik om dat in dit huis niet te doen, omdat zij hier niet zijn om zichzelf te verdedigen. Ik wil u dus toch vragen om daarop te letten. Dan kunt u vervolgen.

De heer **Martin Bosma** (PVV):

Voorzitter, het is cruciaal voor het Nederlands mediabeleid en daarom moeten we het erover hebben, want de indruk die altijd gewekt wordt en het verhaal dat wordt afgestoken, is dat de NPO zo onafhankelijk is. Dat is dus niet zo, want het zit vol met politieke vriendjes en mede daarom is het een staatsomroep. Maar ik zal naar u luisteren.

Voorzitter. Samenvatting: zo ziek is Nederland. Mensen van de PVV, twintig jaar een van de grootste partijen van Nederland, worden overal buiten de deur gehouden, een beroepsverbod, maar voor een incapabele nietskunner die behoort tot een groep lugubere extremisten gaat de rode loper uit en wordt geroepen: kom maar binnen, want jij zorgt voor diversiteit. Maar deze dame -- nu komen we tot de crux -- is zonder meer de belangrijkste pion die het uitgekookte

D66 op het schaakbord heeft geplaatst. Haar benoeming betaalt zich dubbel en dwars terug. Deze mevrouw bouwde het dossier op voor de D66-minister die dolgraag een afwijkend geluid wil vernietigen. En twee van de drie argumenten van deze minister om Ongehoord een nekschot te geven zijn copy-paste overgenomen van het Commissariaat voor de Media.

De **voorzitter**:

Ik onderbreek u deze keer even voor een interruptie van de heer Ergin.

De heer **Ergin** (DENK):

De bijdrage van de heer Bosma is, zoals altijd, spitsvondig geformuleerd, maar hoor ik nou goed dat de PVV eigenlijk jaloers is op D66, omdat D66, en PRO natuurlijk ook, allemaal mensen in de organisaties van de publieke omroep krijgen en de PVV niet?

De heer **Martin Bosma** (PVV):

Nee, want wij hadden daar capabele mensen neergezet en D66 zet alleen maar incapabele mensen neer.

De heer **Ergin** (DENK):

Precies over die mensen wil ik het hebben, uiteraard zonder namen te noemen. Er was iemand van PVV-huize die vier maanden rondliep bij een omroep en die €128.000 heeft meegenomen. Wat vindt de heer Bosma daarvan?

De heer **Martin Bosma** (PVV):

Als dat tegen de regels is en het bijvoorbeeld een overschrijding is van de WNT, dan zou ik daar fel op tegen zijn.

De heer **Ergin** (DENK):

Wat vindt de heer Bosma van het volgende? Er komt, op de plek waar volgens de PVV incest van bepaalde politieke partijen plaatsvindt, eindelijk een PVV'er. En wat doet die PVV'er? Die geeft haar dochter een leuke baan, die geeft de sleutels van de omroep aan haar dochter en die geeft haar ook nog eens een riant salaris. Is dat hoe de heer Bosma de betrokkenheid van de PVV eventueel in de toekomst zou willen zien bij de publieke omroep?

De heer **Martin Bosma** (PVV):

Nee, integendeel. Ik ben het helemaal eens met de heer Ergin. Laten we maatregelen nemen. Laten we niet alleen Ongehoord Nederland opheffen, maar alle omroepverenigingen. Laten we de NPO opheffen. Ik ben het eens met de heer Ergin: laten we maatregelen nemen. Ik sta volledig aan zijn zijde. Laten we ervoor zorgen dat het geen tweede keer gaat gebeuren. Laten we de subsidie voor de linkse staatsomroep terugbrengen naar nul. Ik ben het met hem eens.

De heer **Ergin** (DENK):

Dat heb ik helemaal niet bepleit. Ik heb hier alleen proberen te schetsen dat de PVV in een slachtofferrol schiet. Dat wordt heel vaak over ons gezegd, maar ik zie het toch echt de PVV doen. Er zijn PVV'ers geweest die die ruimte kregen in een omroep. Die kregen functies, leuke functies ook, en konden het verschil maken. Maar op het moment dat ze daar zaten, gingen ze zakken vullen. Op het moment dat ze een mooi plekje op het pluche kregen, gingen ze alles doen wat ze niet moesten doen. Dan is toch de vraag of de PVV niet gewoon jaloers is op al die andere politieke partijen, behalve DENK overigens.

De **voorzitter**:

Meneer Ergin, u bent door uw eerste lange interruptie heen.

De heer **Martin Bosma** (PVV):

Ja, die was wel heel lang, voorzitter. Ik ben het helemaal eens met de heer Ergin. Laten we daar volledig een einde aan maken en zorgen dat dat soort dingen niet nog een keer kunnen gebeuren, en laten we de subsidie weghalen. Dat is een goed argument ter afschaffing van de staatsomroep.

De **voorzitter**:

Meneer Bosma, u bent bijna door uw tijd heen. U heeft nog een halve minuut om tot een afronding te komen.

De heer **Martin Bosma** (PVV):

Voorzitter. Twee van de drie argumenten om Ongehoord Nederland te vernietigen, zijn copy-paste overgenomen van het commissariaat. De minister doet dus blind wat het commissariaat zegt. Mijn god, het Nederlandse mediabeleid is nu dus de facto in handen van een aanhanger van BIJ1, een club met hooguit een handjevol stemmen in de Bijlmer.

Voorzitter. Dit minderheidskabinet staat op instorten. Nog even en dan is deze minister weg. Ik wens haar veel succes in de rest van haar carrière. Ongetwijfeld vindt ze een nieuwe baan dankzij de D66-vriendenloterij. Ik heb vandaag slechts één vraag aan haar. Dat is een hele simpele, maar ik wil graag een serieus

antwoord: waar kan ik mijn abonnement op de NPO opzeggen? Wie moet ik bellen? Wat is het mailadres? Hoe kom ik van de NPO af?

Dank u wel, voorzitter.

De **voorzitter**:

Dank u wel. U heeft een interruptie van de heer Van Houwelingen.

De heer **Van Houwelingen** (FVD):

Een andere reden om die omroep te verbieden, is natuurlijk dat verzoek van de NPO. Dat kwam pas nadat de minister eerst een brief had gestuurd met de vraag: weet je zeker dat je die licentie wil intrekken? De heer Bosma is ongetwijfeld bekend met die gang van zaken. Wat vindt hij daarvan?

De heer **Martin Bosma** (PVV):

Het is duidelijk dat Barbertje moet hangen. Dat is natuurlijk gebeurd. Men wilde gewoon van die omroep af. Ze hebben natuurlijk ongelofelijk dom gedaan. Ze hebben niet geantwoord op dingen en ze hebben er financieel een bende van gemaakt. Maar kijk eens naar andere omroepen die wel politiek correct zijn, zoals Omroep ZWART. Pak die gewoon eens even aan. Die hebben drie jaar lang niks gedaan, zakken gevuld, big salarissen uitgekeerd, buitenproducenten rijk gemaakt en racistische propaganda verspreid. Er werd gewoon gezegd dat blanke mannen -- laten we niet "wit" zeggen, want dat is zo'n politiek correcte term en we zijn blank, mevrouw Keijzer, we zijn niet wit -- verkrachten omdat ze lager op de rangorde komen te staan vanwege statusverlies. Blanken worden vergeleken met wolven en met roofdieren. Laten we alsjeblieft die racistische propaganda beëindigen.

De **voorzitter**:

Dank. Meneer Van Houwelingen, kort. Ook graag een kort antwoord van de heer Bosma.

De heer **Van Houwelingen** (FVD):

Tot slot nog één vraag. Het argument van de minister zal straks waarschijnlijk zijn: dat geluid van Ongehoord Nederland komt wel bij BNNVARA, bij de andere omroephuizen, terecht. Wat vindt de heer Bosma daarvan?

De heer **Martin Bosma** (PVV):

Ik vind het geluid van Ongehoord Nederland niet iets waar ik vrolijk van word. Ze zenden bijvoorbeeld de documentaire "9/11: Hoeksteen van bedrog?" uit, waarin

wordt gesuggereerd dat het een inside job was. Ze hangen aan tegen het antisemitisme. De Hitlervergelijking vond ik ook niet fris. Wat mij betreft verdwijnt dat geluid dus; daar heb ik geen enkel probleem mee.

De **voorzitter**:

Dank voor dat korte antwoord.

De heer **Van Houwelingen** (FVD):

Dan heb ik toch één vervolgvraag, want dat is toch wel opmerkelijk. Al met al staat de PVV dus wel achter het besluit van de minister om die licentie in te trekken?

De heer **Martin Bosma** (PVV):

Nee, wat zou moeten gebeuren, is het volgende. Politieke partijen hoeven gelukkig geen leden te hebben, de hemel zij geprezen, maar omroepen wel. Het zou goed zijn als die ledendemocratie bij de omroepen gewoon weer eens zou gaan leven en de leden van Ongehoord Nederland weer eens aan het woord komen. Zij zouden die coup, die gepleegd is door rare types die fatsoenlijke rechtse mensen zoals de heer Karskens en mevrouw Klever eruit hebben geworpen, kunnen terugdraaien. In dit geval zeg ik: hiep, hiep, hoera voor de ledendemocratie van de omroepen. Laat de leden van Ongehoord de boel overnemen en al die gekke Forumtypes eruit gooien.

De heer **Van Houwelingen** (FVD):

Dit is natuurlijk bijna uitlokking. Ik vond de interruptie van de heer Ergin heel terecht, want de problemen zijn echt ontstaan door de PVV-mensen binnen die omroep. Die hebben er een zootje van gemaakt. Ja, zo is het wel; laat ik dat ook even gezegd hebben. Tot slot: stel, wij brengen straks een motie in stemming om dat besluit van de minister terug te draaien. Gaat de PVV die dan wel of niet steunen?

De heer **Martin Bosma** (PVV):

Ik geef nu toe dat er een kleine infiltratie is geweest van PVV'ers om Ongehoord Nederland op te blazen. Nou, ik zou die motie best ... Daar moet ik eens even over nadenken. Ik vind het raar dat er één omroep uit wordt gehaald ten detrimente van al die andere uiterst dubieuze omroepen. De AVROTROS zendt gewoon antidemocratische propaganda uit, en zo'n meneertje zit dan ja te knikken. De hoofdredacteur van de Volkskrant mag gewoon zeggen dat Fleur Agema niet bij de NPO mag verschijnen. Dat zijn echt teksten van 80 jaar geleden; dat is walgelijk. Die NPO-gasten zitten allemaal ja te knikken en ja te knikken. Die worden in nog geen duizend jaar aangepakt, want die zijn allemaal politiek correct. Als je politiek correct bent, wordt er niet ingezoomd op geld dat

verdwenen is en dan wordt er niet ingezoomd op dubieuze constructies. Dat is het hele verhaal dat er aan de hand is.

De heer **Mohandis** (PRO):

Nog even richting de heer Bosma over het voorgenomen besluit dat nu voorligt. U steunt dat dus gewoon?

De **voorzitter**:

Even via de voorzitter. De heer Bosma.

De heer **Martin Bosma** (PVV):

Welk besluit?

De heer **Mohandis** (PRO):

Er ligt een voorgenomen besluit van de minister om de licentie in te trekken. Ik hoor uit uw woorden dat u dat steunt. Klopt dat?

De heer **Martin Bosma** (PVV):

Ik vind het verkeerd om één omroep eruit te lichten.

De heer **Mohandis** (PRO):

U steunt het niet? U wilt Ongehoord Nederland op de buis houden?

De heer **Martin Bosma** (PVV):

Ik steun het niet, en als de heer Mohandis daar een toelichting bij wil hebben, wijs ik hem op het feit dat vrijheid van meningsuiting altijd gaat over ideeën waar je het níet mee eens bent. Op een zondagmiddag werd Tofik Dibi bijvoorbeeld opgepakt; die stond ergens met een spandoek tegen Geert Wilders. Die kwam in de politiecel terecht. Wie was de eerste die opriep dat Tofik Dibi weer vrij moest komen? Dat was Geert Wilders. We zijn de Partij voor de Vrijheid; vrijheid van meningsuiting gaat altijd over waar je het níet mee eens bent.

De heer **Mohandis** (PRO):

Die vrije meningsuiting kan ook buiten het publieke bestel. Er is hier geen sprake van wel of geen vrije meningsuiting. Ik wil toch even een serieus antwoord op mijn vraag: er ligt een voorgenomen besluit, en u zegt dat u het besluit van de

minister niet steunt? Dat wil ik gewoon even in de Handelingen opgeschreven hebben staan.

De heer **Martin Bosma** (PVV):

Het staat al drie keer in de Handelingen, maar als de heer Mohandis pindakaas in zijn oren heeft, wil ik het best nog een keer zeggen.

De **voorzitter**:

Nee, nee, even ...

De heer **Mohandis** (PRO):

Ik heb het goed gehoord.

De **voorzitter**:

Meneer Mohandis, ik geef u éérst het woord, en daarna gaat uw microfoon pas aan. De heer Mohandis.

De heer **Mohandis** (PRO):

Ik heb de heer Bosma nu goed begrepen. Goed om het nog even helemaal bevestigd te krijgen.

De heer **Martin Bosma** (PVV):

Daar ben ik heel blij mee. Ik hoop de heer Mohandis ook aan mijn zijde te vinden als er andere omroepverenigingen gaan verdwijnen, namelijk allemaal.

De heer **Mohandis** (PRO):

Dat zult u nooit; dat weet u. Dan zijn we weer waar we stonden.

De **voorzitter**:

We ronden dit af en dan gaan we luisteren naar mevrouw Oualhadj van D66.

Mevrouw **Oualhadj** (D66):

Voorzitter, dank u wel. Ik zal aan de heer Bosma denken als ik in de toekomst weer zo'n mooie D66-baan te pakken heb.

De heer **Martin Bosma** (PVV):

Voorzitter, dit is uitlokking.

De **voorzitter**:

Uitlokking.

De heer **Martin Bosma** (PVV):

Ik kan de collega van D66 feliciteren; ze is nog jong, maar voor de rest van haar leven is ze ...

De **voorzitter**:

Meneer Bosma, meneer Bosma, ook voor u geldt: ik had u het woord nog niet gegeven. Volgens mij was mevrouw Oualhadj nog met haar inleiding bezig. Heb ik dat goed begrepen?

Mevrouw **Oualhadj** (D66):

Nee.

De **voorzitter**:

Nou, dan staan we deze toe. De heer Bosma.

De heer **Martin Bosma** (PVV):

Ik was al drie keer klaar geweest als u me had laten uitpraten. Ik wilde de collega van D66 feliciteren met het feit dat ze Kamerlid is voor D66. Ze is jong, maar voor de rest van haar leven heeft ze gewoon een baantje in de D66-vriendenloterij. Gefeliciteerd daarmee.

Mevrouw **Oualhadj** (D66):

Wie twintig jaar geleden wilde weten wat er gebeurde in de wereld, opende de krant of zette het achtuurjournaal aan. Tegenwoordig bepalen platforms als YouTube, TikTok en Snapchat in toenemende mate wat Nederlanders zien, horen en geloven. Zij beïnvloeden het debat via algoritmes die niet zijn ontworpen voor democratische waarden, maar voor maximale aandacht, het verkrijgen van data en winst. Dit stelt ook de onafhankelijke evaluatiecommissie die de publieke omroep onlangs onder de loep heeft genomen. Juist daarom is een sterke publieke omroep van groot belang. Dat gaat om een plek waar Nederlanders

betrouwbare informatie kunnen vinden en waar programma's worden gemaakt die niet afhankelijk zijn van commercieel succes.

Als de wereld verandert, dient de publieke omroep mee te veranderen. Het is dus hoog tijd voor de hervorming van de publieke omroep. Het wetsvoorstel dat de minister in consultatie heeft gebracht, is een mooie stap in de goede richting. D66 is blij om te zien dat deze minister hier zo voortvarend mee aan de slag is gegaan. Vier omroephuizen moeten wel echt vier omroephuizen worden. Mevrouw Van der Plas zei dat ook al. Het moeten niet elf bestaande organisaties zijn die onder vier nieuwe namen ondertussen blijven functioneren als losse organisaties. We moeten voorkomen dat er binnen die huizen nieuwe muren worden opgetrokken en dat de oude verzuiling in een nieuwe vorm blijft voortbestaan. Hoe gaat deze minister ervoor zorgen dat een omroephuis straks daadwerkelijk als één organisatie functioneert? Op welke manier wordt dit in het nieuwe stelsel gestimuleerd? Wordt er daarbij ook gestuurd op het efficiënt inzetten van middelen, bijvoorbeeld door apparatuur, studio's en techniek te delen? En hoe zorgen we ervoor dat alle maatschappelijke geluiden door de omroepen worden vertolkt?

Voorzitter. Het is vandaag al veel over Ongehoord Nederland gegaan. Wanneer Nederlanders de televisie aanzetten dan moeten zij erop kunnen vertrouwen dat wat zij daar zien, ook feitelijk juist is en dat omroepen zich aan de professionele normen houden. Bij Ongehoord Nederland hebben we gezien dat dit een aantal keer flink mis is gegaan.

Mevrouw **Nanninga** (JA21):

Dat ben ik echt met mevrouw Oualhadj eens, maar is zij van mening dat dat bij andere omroepen en bij het NOS-journaal wel goed gaat?

Mevrouw **Oualhadj** (D66):

Ik denk dat elke omroep af en toe een fout maakt. Volgens mij is er ook geen enkele omroep die pretendeert geen fouten te maken. Ik zie dat natuurlijk ook.

Mevrouw **Nanninga** (JA21):

Er wordt wel altijd stevig gepretendeerd, niet in de laatste plaats door D66, dat de rest van de omroepen en de NOS objectieve, neutrale informatie verschaffen en bijvoorbeeld wel doorvragen als een gast iets raars zegt. Mevrouw Oualhadj ziet toch ook dat dat structureel niet het geval is?

Mevrouw **Oualhadj** (D66):

Ik zie dat omroepen die een keer de mist in gaan of zich niet aan een journalistieke code hebben gehouden, zich daar daarna op weten te corrigeren. Ik denk dat dat een heel belangrijk en wezenlijk punt is dat we niet terug hebben gezien bij Ongehoord Nederland. Ik denk dat daarin het belangrijkste verschil zit.

Mevrouw **Nanninga** (JA21):

Is mevrouw Oualhadj bekend met het centimeters dikke zwartboek over alleen al de Israëlverslaggeving door het NOS-journaal?

Mevrouw **Oualhadj** (D66):

Nee, daar ben ik niet mee bekend.

Mevrouw **Nanninga** (JA21):

Dan maak ik mij toch zorgen over de mediawoordvoering van D66. Als dit rapport niet bekend is, dan kunt u niet met droge ogen gaan zitten beweren dat er daar niks aan de hand is.

Mevrouw **Oualhadj** (D66):

Nee, ik weet niet om welk rapport dit gaat. Dat is ook niet heel vreemd. Ik zou dus niet weten waarom ik dan ineens geen goede mediawoordvoerder zou zijn.

Mevrouw **Nanninga** (JA21):

Nou, omdat het ontbreekt aan cruciale kennis om de mediaportefeuille goed te kunnen bedienen. Ik zal mevrouw Oualhadj het rapport doen toekomen. Dan hebben we het er nog over. Dit is zorgelijk.

Mevrouw **Oualhadj** (D66):

Ik kijk uit naar het rapport.

Mevrouw **Keijzer** (Lid Keijzer):

Nu breekt mijn klomp.

Maar even terug naar bijvoorbeeld Radio 1. Ik houd mijn vraag heel kort. Daar worden achter elkaar dingen gezegd die niet waar zijn. Er wordt nul doorgevraagd. Hoe kijkt mevrouw Oualhadj daarnaar?

Mevrouw **Oualhadj** (D66):

Dat heb ik net ook al gezegd tegen de collega naast mij, tegen mevrouw Nanninga. Elke omroep heeft ongetwijfeld uitzendingen waarin de regels niet volledig worden nageleefd die wij met elkaar hebben vastgelegd. Het punt is dat bij die omroepen het hele correctiemechanisme wel van kracht wordt op het

moment dat dat gebeurt. Ik zie dat in elk geval vaak genoeg gebeuren. Ik vind dat echt een fundamenteel verschil met hoe Ongehoord Nederland keer op keer de mist in is gegaan. Ze zijn daarop gewezen. Vervolgens hebben ze de gekregen feedback aan hun laars gelapt, met als gevolg dat ze nu uit het bestel dreigen te vliegen. Dat is nogal een groot verschil met wat ik bij de rest van de omroepen zie gebeuren.

Mevrouw **Keijzer** (Lid Keijzer):

Toch even, hoor. Ik mag geen namen noemen, maar meneer Jelle Postma, de heer Jona van Loenen, Stefan de Vries … Denk aan de discussie laatst bij Radio 1 waarin twee omroepers, journalisten van Radio 1, zeiden dat als je bezuinigt op de NPO, er een einde is aan de democratie. Er kwam geen weerwoord, nul, nada. Hoe kijk je daar dan naar als D66? Of heeft ze dit ook niet meegekregen?

Mevrouw **Oualhadj** (D66):

Nee, ik kijk niet elke seconde van mijn tijd buiten deze zalen de hele dag naar NPO 1, NPO 2 en NPO 3. Dat klopt. Ik weet dus ook niet precies op welke situatie mevrouw Keijzer nu doelt, maar ik kan daar in algemene zin wel iets over zeggen. Als er omroepen zijn die zich niet aan journalistieke codes houden, de regels niet helemaal naleven of aan belangenverstrengeling doen en daarbij volledig negeren wat er allemaal aan waarschuwingen op ze afkomt en dat niet corrigeren -- dit geldt eigenlijk voor alle regels die we met elkaar hebben afgesproken -- is er een kans dat ze bij een onafhankelijk instituut terechtkomen, namelijk een van de waakhonden waarnaar vandaag al veel is verwezen, en dat die daar vervolgens iets mee doet.

De **voorzitter**:

De antwoorden mogen ook iets korter.

Mevrouw **Keijzer** (Lid Keijzer):

Het is heel simpel. Begin september: "WNL is extreemrechts" en "de publieke omroep is drie keer De Telegraaf". Carl -- hoe heet die verder ook alweer? -- stelt geen enkele wedervraag. Hij was de journalist van dienst. Dat kan toch niet?

Mevrouw **Oualhadj** (D66):

Nogmaals, ik ken het interview niet. Misschien kan ook mevrouw Keijzer dit met mij delen, zodat we samen even naar de uitzending kunnen kijken en het dan misschien gezamenlijk maar gaan recenseren. Ik denk dat dat niet heel wenselijk is. Volgens mij moet de algemene lijn, die we met elkaar proberen te beschermen, hier zijn dat we niet op de inhoudelijke situaties een voor een ingaan en die gaan recenseren. Volgens mij moet de lijn hier zijn dat in principe alle omroepen die onder het publieke bestel vallen zich aan die regels dienen te

houden en dat als ze dat niet doen, mensen daarover klachten kunnen indienen, bij bijvoorbeeld de ombudsman. En dan is het aan de ombudsman …

De **voorzitter**:

Jajaja.

Mevrouw **Oualhadj** (D66):

Voorzitter, ik denk dat het heel goed is om die stappen heel duidelijk te maken, want er worden hier suggesties gedaan. Die wil ik goed uit de wereld helpen. Daarom is mijn antwoord wat langer. Als er klachten binnenkomen bij die waakhond, is het aan die waakhond om daar iets mee te doen.

Mevrouw **Keijzer** (Lid Keijzer):

En die doet er vervolgens niks mee. Het punt is hier dus: een publieke omroep en een minister, die daarop wel reageren -- dat is terecht, want het is bagger wat er bij ON! verkondigd is -- maar niet op de bagger in links-progressieve programma's. Dán meet je met twee maten en dan laak je gewoon de verdachtmaking, die de heer Bosma hier zo eloquent heeft neergezet, dat de NPO zo langzamerhand een vehikel is van links-progressieve meningen en overtuigingen. En dan gaat het mis, want er zit een miljard belastinggeld in. Hoe kijkt D66 naar dit systeem? Laat dan maar even de verschillende uitingen achterwege. Ik denk dat mevrouw Nanninga het punt raakt dat als je als omroep dat niet helder hebt …

De **voorzitter**:

Uw vraag is helder.

Mevrouw **Keijzer** (Lid Keijzer):

… je je huiswerk niet doet. Hoe kijkt D66 daarnaar?

De **voorzitter**:

Dat was uw tweede lange interruptie, dus voor het vervolg van het debat zijn er geen interrupties meer voor u, mevrouw Keijzer.

Mevrouw **Oualhadj** (D66):

Nogmaals, ik heb net geprobeerd uit te leggen hoe ik naar het systeem kijk. Als er klachten zijn over bepaalde uitingen die tijdens uitzendingen van welke omroep dan ook worden gedaan, moeten die serieus genomen worden door alle

waakhonden die er zijn en is het vervolgens aan de waakhond om daar, in het ergste geval, sancties voor op te leggen. Als dat voor een derde keer gebeurt, loopt zo'n omroep de kans om, net zoals Ongehoord Nederland, uit het bestel te vliegen. Dat is hoe ik naar het stelsel kijk.

De heer **Van Houwelingen** (FVD):

D66 zegt zojuist dat Omroep ON! stelselmatig desinformatie verspreidt. Desinformatie is bewust iets zeggen wat niet waar is. Het wordt altijd maar gezegd, maar kan daar wellicht één voorbeeld van worden gegeven?

Mevrouw **Oualhadj** (D66):

Dat gaat bijvoorbeeld om de bewering over het migratiesaldo en de voorrang van de statushouders op de woningmarkt. Die beweringen werden niet onderbouwd en er werd onvoldoende onderscheid gemaakt tussen feiten en meningen. Daardoor werd het publiek ook journalistiek tekortgedaan, aldus de ombudsman. Een politicus van Vlaams Belang sprak bij Ongehoord Nederland over de omvolkingstheorie. Het probleem was niet dat Ongehoord Nederland hem een podium gaf, maar dat zijn complottheorie zonder bewijs of kritische ondervraging kon worden neergezet. Een ON!-presentator stelde over het stikstofbeleid dat boeren in feite het minste uitstoten. De ombudsman oordeelde dat dit een interpretatie is, maar het verspreiden van feitelijk onjuiste informatie.

De **voorzitter**:

Jaja, helder, helder, helder.

Mevrouw **Oualhadj** (D66):

Ja? Want ik kan nog wel even doorgaan, hoor, voorzitter.

De heer **Van Houwelingen** (FVD):

Dit is dus precies het punt dat mevrouw Keijzer ook besprak. Dat zijn standpunten; dat zijn meningen die je in een vrij land mag verkondigen. Je mag bijvoorbeeld de omvolkingstheorie verkondigen; dat mag. Je mag ook iets achterlijks zeggen, zoals Rob Jetten bijvoorbeeld gezegd heeft, namelijk dat stikstof een verstikkend dekentje is. Die werd ook niet tegengesproken. Dat heet "het vrije debat", mevrouw Belhaj. Dat moet kunnen …

De **voorzitter**:

Via de voorzitter. Graag via de voorzitter spreken.

De heer **Van Houwelingen** (FVD):

… en dat kan dus niet. Dat geeft een probleem.

De **voorzitter**:

Graag via de voorzitter.

Mevrouw **Oualhadj** (D66):

Ik begrijp dat het soms verwarrend kan zijn, maar mevrouw Belhaj is iemand anders dan mevrouw Oualhadj.

Ik noemde net heel bewust niet alleen maar de voorbeelden, maar ook de redenen die de ombudsman geeft voor waarom dit tegen die regels ingaat. Die heb ik bij alle drie de voorbeelden dus ook genoemd. Nogmaals, dit zijn niet mijn oordelen. Dit zijn oordelen van de ombudsman. Op basis van die oordelen zijn er sancties opgelegd. Dat is trouwens een van de redenen waarom er sancties zijn opgelegd. De andere sancties hebben inderdaad te maken met de governance en belangenverstrengeling. Dat heeft ertoe geleid dat de omroep van de buis dreigt te verdwijnen. Ik hoorde de heer Van Houwelingen daar vandaag een paar keer heel veel vragen over stellen. Hij is bijna boos dat deze omroep verdwijnt. Maar ik ben ook wel benieuwd -- ik zal hem dat ook vragen -- hoe hij straks zelf reflecteert op hoe er bij Ongehoord Nederland …

De **voorzitter**:

Maar dat gaan we niet nu doen; dat gaan we niet nu doen.

Mevrouw **Oualhadj** (D66):

Nee, maar dat is wel belangrijk, denk ik.

De **voorzitter**:

Dank. De heer Van Houwelingen voor een nieuwe vraag en niet voor een reactie op de laatste vraag, want dat kan tijdens uw eigen woordvoering.

De heer **Van Houwelingen** (FVD):

Het punt is dat er dus de hele tijd met twee maten wordt gemeten. Ik heb het volgende voorbeeld al een paar keer aangehaald, omdat ik het heel veelzeggend vind en omdat het wel desinformatie is. Zembla verzint tweets, waardoor mensen in de problemen komen. Daar heeft het ook excuses voor aangeboden. Maar het krijgt de ombudsman niet achter zich aan en heeft er geen boete voor gekregen. Er wordt dus continu met twee maten gemeten. Dat wordt hier ontkend. Wees dan gewoon eerlijk en zeg: dat geluid bevalt ons niet; we hebben de macht en we

gaan die omroep het bestel uitgooien. Wees dan eerlijk en zeg dat. Dan was ik niet zo geïrriteerd geweest. Dan denk ik: ja, dat is het type samenleving waarin we nu leven helaas. Maar die hypocrisie triggert mij inderdaad.

De **voorzitter**:

Dat was dan ook uw eerste lange interruptie. U heeft het lang volgehouden.

Mevrouw **Oualhadj** (D66):

De heer Van Houwelingen zegt het eigenlijk zelf al heel goed, namelijk: daar heeft Zembla excuses voor aangeboden. Ik denk dat dat een belangrijk verschil is met wat we bij Ongehoord Nederland hebben gezien. We hebben natuurlijk weinig reflectie gezien van de omroep zelf.

De heer **Van Houwelingen** (FVD):

...

Mevrouw **Oualhadj** (D66):

De heer Van Houwelingen praat door mij heen, wat een beetje vervelend is, want daardoor kan ik me minder goed focussen op wat ik wil zeggen, voorzitter.

De **voorzitter**:

Ja. U vervolgt.

Mevrouw **Oualhadj** (D66):

Ik was gebleven bij de casus Ongehoord Nederland. Wat de casus eigenlijk vooral laat zien -- dat is misschien wel een belangrijker punt vandaag -- is hoe ingewikkeld het huidige systeem is, waarbij verschillende actoren, zoals de NPO, het Commissariaat voor de Media en de ombudsman, allemaal een rol spelen. Ik zou deze minister eigenlijk willen vragen of de verantwoordelijkheden tussen al deze verschillende actoren voldoende helder en gescheiden zijn na de herziening van het bestel van de publieke omroep en hoe we daar dan straks mee omgaan.

Voorzitter. De grootste vraag voor de publieke omroep is niet hoe de bestuursstructuren eruitzien in Hilversum, maar of een 16-jarige de publieke omroep nog wel weet te vinden. De voorgenomen wettelijke verankering van on-demandplatformen voor de publieke omroep is een mooie stap; dat geef ik toe. Maar zo'n onlineplatform betekent nog niet dat jongeren het daadwerkelijk weten te vinden of echt gaan gebruiken. Hoe kijkt de minister hiernaar en welke ruimte ziet zij voor samenwerking met commerciële mediapartijen en makers om jongeren te bereiken zonder dat we de waarde van de publieke omroep uit het

oog dreigen te verliezen? Hoe staat het met de eerder aangenomen motie-Paternotte/Mohandis over een actieagenda voor de samenwerking tussen NPO, RTL en Talpa om onder andere de publiek-private samenwerking en vindbaarheid van Nederlandse programma's te verbeteren? Kan de minister een update geven van de huidige stand van zaken?

Mevrouw **Nanninga** (JA21):

Als er weer met allerlei subsidies en ingewikkeld gedoe geprobeerd moet worden om jongeren over te halen om in godsnaam naar de NPO te gaan kijken, is het dan niet een goed idee om te concluderen dat de NPO uitsterft, obsoleet wordt en dat we er lekker mee kunnen ophouden?

Mevrouw **Oualhadj** (D66):

Nee, er zijn best wel mooie voorbeelden. NOS Stories werd al aangehaald, maar er zijn nog een paar omroepen die er best wel in slagen om dat goed te doen. De vraag die ik dus eigenlijk heb is: hoe kunnen we dat nog beter doen, ook gegeven al die andere platformen, waarmee ik mijn betoog startte, die hele andere waarden erop nahouden en die jongeren natuurlijk iets makkelijker weten te bereiken? De vraag is dus eigenlijk hoe we er nou voor kunnen zorgen dat we dat, ook naar voorbeeld van de successen die de publieke omroep laat zien, kunnen verbreden.

Mevrouw **Nanninga** (JA21):

Dan komen we bij een fundamentele vraag. Als jongeren prima elders hun media weten te vinden, is het dan echt nog een overheidstaak om vier omroephuizen op te tuigen en daar een miljard aan te besteden? Want the kids are alright; die weten echt hun mediamenu zelf wel samen te stellen. Dat kunnen we dan toch lekker gaan uitfaseren?

Mevrouw **Oualhadj** (D66):

Ik vind het natuurlijk in algemene zin heel goed dat jongeren hun nieuws op allerlei andere platformen goed weten te vinden. Tegelijkertijd zien we, zoals ik al zei, dat juist diezelfde platformen ontworpen zijn voor maximale aandacht, voor het verkrijgen van data en voor winst, en gelden bij al die commerciële platformen, die er dus andere waarden op nahouden, niet altijd de journalistieke codes zoals we die bij de publieke omroep wel hebben. Dan is de vraag: hoe krijgen onze jongeren, hoe krijgen onze toekomstige generaties, nieuws tot zich, welke waarde hechten wij daar met elkaar aan en wat vinden wij belangrijk voor het nieuws dat zij tot zich krijgen?

Mevrouw **Nanninga** (JA21):

Dus D66 wil de waarden en het soort nieuws dat aan jongeren gevoerd wordt graag onder controle houden?

De **voorzitter**:

Mevrouw Oualhadj, het kan kort.

Mevrouw **Oualhadj** (D66):

Ik denk dat de publieke omroep dat natuurlijk zelf heel goed kan. Ik denk dat het in de kern heel belangrijk is dat wij hier met elkaar bedenken -- daar gaan wij met z'n allen over, volgens mij -- welke publieke opdracht wij aan die omroepen meegeven, welke kernwaarden wij belangrijk vinden. Daar moeten zij zich aan houden, zeker. Ik hoop ook vooral dat jongeren op die manier nieuws tot zich kunnen blijven nemen in plaats van dat dit bepaald wordt door allerlei bigtechplatforms.

De **voorzitter**:

Tot slot nog, mevrouw Nanninga.

Mevrouw **Nanninga** (JA21):

Heel even resumerend. D66 bevestigt hiermee dus dat zij graag invloed wil hebben op de waarden die jongeren tot zich krijgen via een publieke omroep. Dat vind ik nogal wat.

Mevrouw **Oualhadj** (D66):

Nee, wij zijn hier met elkaar omdat we het hebben over de herziening van de publieke omroep, van het stelsel. Dan heb je het ook over de invulling die je daaraan geeft. Dat gaat volgens mij ook over kernwaarden. Er is een rapport over die kernwaarden geschreven, waarin heel veel conclusies zijn getrokken en aanbevelingen zijn gedaan voor wat dan die kernwaarden zouden kunnen zijn. Volgens mij wordt een deel daarvan ook overgenomen in de herziening van de publieke omroep, van het stelsel. Die is nu in internetconsultatie. Dat betekent dus ook dat die wet er eindelijk snel kan komen. Volgens mij gaat het erom dat op het moment dat jongeren nieuws tot zich nemen, dat nieuws voldoet aan die kernwaarden, zeker.

De heer **Van der Maas** (VVD):

Toch nog even terug naar Ongehoord Nederland. Ze hebben er een zooitje van gemaakt en mogelijk verliezen ze hun vergunning, maar dat leidt tot een enorme groep teleurgestelde kijkers. Bent u dat met mij eens, is mijn eerste vraag. Mijn

tweede vraag is: moeten we er dan niet voor zorgen dat dat geluid ergens weer opgenomen wordt in het pluriforme bestel?

Mevrouw **Oualhadj** (D66):

Volgens mij hebben we nu met elkaar afgesproken dat er vier omroephuizen komen en dat de taakopdracht die aan alle omroephuizen wordt meegegeven, is om die pluriformiteit zo goed mogelijk te borgen.

De **voorzitter**:

Dan vervolgt u uw betoog, maar niet voordat de heer Ergin … O, hij wil zijn vraag tot het eind bewaren. Goed. U vervolgt uw betoog en dan krijgt u op het einde een interruptie van de heer Ergin, die hij nu alvast heeft aangekondigd.

Mevrouw **Oualhadj** (D66):

O, dat is interessant; dan ga ik even mijn tekst aanpassen. Nee, hoor.

Tot slot. Dat journalisten soms steeds meer moeite hebben om hun werk goed en veilig uit te voeren, is echt enorm zorgelijk. Afgelopen weekend kwam het opnieuw tot een dieptepunt. Meerdere journalisten zijn belaagd tijdens de extreemrechtse protesten op het Malieveld, terwijl zij simpelweg hun werk deden. Dat is onacceptabel. Graag hoor ik ook hoe de minister hiernaar kijkt en in contact staat met PersVeilig over dit punt. Ik hoor graag in hoeverre zij voldoende geëquipeerd zijn om hun werk te doen.

Voorzitter. Ik sluit af. Minder schotten, meer samenwerking, anticiperen op een veranderend tijdperk en vooral onafhankelijke en herkenbare journalistiek waar Nederlanders op kunnen vertrouwen: dat is wat D66 betreft waar de landelijke publieke omroep de komende jaren naartoe moet. We zijn blij dat de minister hier zo voortvarend mee bezig is. Ik kijk uit naar haar beantwoording.

Dank u wel.

De **voorzitter**:

U bedankt voor uw inbreng. Dan is hier de interruptie van de heer Ergin.

De heer **Ergin** (DENK):

Wat vindt mevrouw Oualhadj van D66 van het besluit van de NPO dat Nederland straks vrolijk het podium gaat delen met IDF-soldaten op genocideverlof bij het Eurovisiesongfestival?

Mevrouw **Oualhadj** (D66):

Ik kon me heel goed vinden in het besluit van AVROTROS destijds. Het staat natuurlijk in principe iedereen vrij, zo ook de NPO, om dit te doen, maar ik kan me wat dat betreft heel goed vinden in het besluit van AVROTROS.

De heer **Ergin** (DENK):

Maar dat besluit is nu dus door de NPO teruggedraaid, want de NPO heeft gisteren gezegd: wij gaan alsnog meedoen. Ik vraag eigenlijk wat mevrouw Oualhadj van D66 gaat doen om te voorkomen dat Nederland straks gaat deelnemen aan het Eurovisiesongfestival.

Mevrouw **Oualhadj** (D66):

Dat is, zoals ook de heer Mohandis zei, aan de NPO; daar gaan wij niet over. Tuurlijk, ik kan me heel goed voorstellen dat een land ervoor kiest om niet deel te nemen aan een internationaal evenement waaraan ook een staat deelneemt waarvan de politiek leiders door het Internationaal Strafhof worden verdacht van oorlogsmisdaden en misdaden tegen de menselijkheid, waarmee deelname van Israël niet neutraal is. Dat AVROTROS op basis van dat punt heeft besloten om niet mee te doen, kan ik heel goed begrijpen. Ik kan er wel van alles van vinden dat de NPO nu anders besluit. U vraagt aan mij wat D66 gaat doen, maar D66 kan hier niet zo veel aan doen omdat dit aan de publieke omroep zelf is. Dat weet u donders goed, ...

De **voorzitter**:

"Dat weet de heer Ergin ..." Via de voorzitter.

Mevrouw **Oualhadj** (D66):

... zeg ik via de voorzitter tegen de heer Ergin. Ik weet niet precies waar u naar op zoek bent, maar u weet, zeg ik via de voorzitter, net zo goed als ik dat wij aan dat besluit niet zo heel veel kunnen veranderen.

De heer **Ergin** (DENK):

Ik ga mevrouw Oualhadj een handje helpen. Om te beginnen kunnen we dat besluit van de NPO afkeuren. Keurt D66 dat besluit van de NPO af? In het vervolg hiervan: gaat D66 samen met DENK optrekken om aan de minister, die daar tegenover ons zit, te vragen om er alles aan te doen om te voorkomen dat Nederland deelneemt aan het Eurovisiesongfestival?

Mevrouw **Oualhadj** (D66):

Het Songfestival is ooit opgericht om mensen en landen met elkaar te verbinden. Zo zei AVROTROS dat ook. AVROTROS heeft daar best een afgewogen statement

over uitgebracht. Als je dan in een internationaal conflict verwikkeld bent, is het inderdaad niet meer een evenement met een neutraal karakter. Nogmaals, dat is wat ik er ook van vind. Daar sluit ik me bij aan. Ik kon me in elk geval heel goed vinden in het besluit van AVROTROS. U vraagt aan mij om gezamenlijk op te trekken tegen deze minister. Ik heb deze minister daar nog niet over gehoord, dus we kunnen haar hooguit vragen wat ze daarvan vindt, maar we kunnen haar niet oproepen om dit besluit terug te trekken. Dat gaat helemaal in tegen wat wij hier met elkaar bespreken over de rol van de minister in dit soort kwesties.

De **voorzitter**:

Ik ga verder met de heer Van der Maas, want we komen er anders niet uit. Jullie willen volgens mij ook nog in debat met de minister. We hebben tot 17.00 uur, dus we gaan nu een beetje tempo aanbrengen in het debat.

De heer **Van der Maas** (VVD):

Deze laatste opmerking van D66 baart me toch wel echt zorgen. De minister moet nu gevraagd worden om een mening over de inhoud van iets wat een omroep gaat bepalen. Dat baart me zorgen. Wanneer we bezig zijn met de nieuwe Mediawet en de inrichting ga ik er dan ook heel scherp op zijn dat we dit niet gaan toestaan. Dat vind ik wel heel belangrijk om te markeren.

Mevrouw **Oualhadj** (D66):

Nou, die zorgen zijn helemaal niet nodig, zeg ik via de voorzitter tegen de heer Van der Maas. U bent als het goed is weer gerustgesteld.

De **voorzitter**:

Dan gaan we door met de woordvoering van mevrouw Nanninga van JA21. O, excuus, ik had inderdaad gezien dat de heer Bosma zijn hand al een tijdje omhoog had, maar dat was ik vergeten. De heer Bosma voor een interruptie.

De heer **Martin Bosma** (PVV):

Ja, dat zegt u allemaal …

Voorzitter. Ik hoor dat er gezegd wordt dat de minister voortvarend te werk gaat. De minister gaat ook voortvarend te werk met het parachuteren van partijvriendjes in de raad van toezicht. Mevrouw Letschert dropt mevrouw Bredenoord, ook van D66, in de raad van toezicht. Hoe staat de fractie van D66 tegenover de D66-netwerkcorruptie?

De **voorzitter**:

Hierbij toch weer het verzoek om geen namen te noemen van mensen die hier niet zijn om zichzelf te verdedigen.

De heer **Martin Bosma** (PVV):

Zal ik "minister L." zeggen dan?

Mevrouw **Oualhadj** (D66):

Ik ben niet bekend met dit netwerkje waar de heer Bosma nu al een paar keer aan heeft gerefereerd. Ik ben er wel nieuwsgierig naar als ik heel eerlijk ben, want zo'n netwerkje klinkt heel interessant. Ik denk eerlijk gezegd niet dat het bestaat. Volgens mij zijn er een aantal hele mooie rollen die we in de samenleving zien waarvoor vacatures ontstaan en waarin mensen worden benoemd. Dit zijn inderdaad mensen die er vandaag niet bij zijn en die zich daar ook niet tegen kunnen verweren. Maar ik vind het altijd heel mooi om te zien dat mensen zich melden voor dit soort mooie functies, omdat het nogal wezenlijke functies zijn die we met elkaar te beschermen hebben.

De **voorzitter**:

Nogmaals het verzoek, ook aan mevrouw Oualhadj, om de antwoorden korter te houden.

De heer **Martin Bosma** (PVV):

Wat een schaamteloos eromheen draaien. "Ik ken dat netwerkje niet." Dat netwerkje heet D66. Een D66-minister parachuteert iemand van de eigen partij, een oud-collega, in de raad van toezicht van de NPO. En dan hoor ik hier de collega zeggen dat de NPO onafhankelijk is. Wat vindt D66 van dit soort parachutegedrag?

Mevrouw **Oualhadj** (D66):

Nogmaals, als we het over netwerkjes gaan hebben: de heer Ergin van DENK gaf net al aan dat er eerder ook PVV-ministers op bepaalde soortgelijke posten hebben gezeten. Ik vind het heel moedig dat er mensen zijn die graag willen werken op dit soort plekken om dat bestel of andere instituties te kunnen versterken. Daar sta ik alleen maar achter. Ik moedig dat ook echt alleen maar aan.

De heer **Martin Bosma** (PVV):

Zou het niet goed zijn als deze D66-minister niet iemand uit haar eigen partij, uit haar eigen links-liberale bubbeltje daar neer zou zetten, maar eens de ramen één keer open zou zetten en eens één keer iemand daar zou neerzetten uit de 30%

van de Nederlandse bevolking die rechts van de VVD stemt, maar die altijd met de nek wordt aangekeken door de NPO? Wat zou dat goed zijn geweest van de minister.

Mevrouw **Oualhadj** (D66):

Ik begrijp dat de heer Bosma graag een plek wil …

De heer **Martin Bosma** (PVV):

Geef gewoon antwoord!

Mevrouw **Oualhadj** (D66):

Voorzitter, u verwijt mij de hele tijd dat ik wat langer van stof ben, maar als er mensen rechts van mij de hele tijd door mij heen praten, ben ik inderdaad iets langer van stof omdat het iets meer vraagt van mijn antwoorden. Misschien kan de heer Bosma ook wachten tot ik ben uitgepraat. Nogmaals, ik vind het alleen maar goed dat er mensen zijn die zich opwerpen voor dit soort functies. Dat is een serieus antwoord op een serieuze vraag van de heer Bosma.

De heer **Martin Bosma** (PVV):

Kom niet aan met dit soort platitudes. Ga hier nou eens gewoon op in. Geef nou eens antwoord op de vraag of het het aanzien van de NPO schaadt dat een partijgenoot van de minister door deze minister geparachuteerd werd -- de minister was nog geen twee weken beëdigd -- in de raad van toezicht van de NPO. Het is iemand die er waarschijnlijk nog jaren gaat zitten. Nu zit er wéér een D66'er. Wat vindt D66 daarvan?

Mevrouw **Oualhadj** (D66):

Wat ik ervan vind, is dat het helemaal niet uitmaakt welke kleur deze meneer of mevrouw heeft. Het gaat erom dat de functie die daar wordt uitgeoefend, goed wordt uitgeoefend. Volgens mij moeten we deze meneer of mevrouw, ongeacht om wie het gaat, daarop beoordelen. In dit geval zie ik niet iemand die familieleden naar binnen trekt en hen op die manier aan baantjes helpt. Als we het dan hebben over bepaalde netwerkjes, vraag ik de heer Bosma zelf eens te reflecteren op wat daar dan allemaal gebeurt. Met andere woorden, ik zou willen vragen om die mensen te beoordelen op wat ze doen en hoe ze het doen. In dit geval zie ik iemand die haar baan heel goed uitoefent. Ik kan alleen maar blijven bij mijn antwoord dat ik het heel moedig vind dat er nog altijd mensen zijn die, ondanks allemaal suggesties, die ook in dit huis worden gedaan, nog steeds bereid zijn om dit soort banen uit te willen oefenen.

De **voorzitter**:

Uw punt is helder. We gaan luisteren naar de woordvoering van mevrouw Nanninga van JA21.

Mevrouw **Nanninga** (JA21):

Dat is altijd een goed idee, voorzitter. De publieke omroep. Daar zitten we weer. Het is een sterfhuisconstructie. De leden moeten natuurlijk ook worden afgeschaft omdat de omroepen legitimiteit suggereren aan de hand van hun ledenaantal, die er natuurlijk niet is. De leden vergrijzen. We hoorden net al over de grote moeite om jonge mensen aan te trekken. Er gaat een miljard belastinggeld naartoe. Het is volkomen marktverstorend, met entertainment, met sport -- zaken die natuurlijk in goede handen zijn bij de commerciële zenders. Dat gezegd hebbend, ik kan ook tellen. Wij hebben negen zetels in dit parlement, dus ons plan gaat niet een-op-een uitgevoerd worden, voel ik zo aankomen.

In dat licht zijn de omroephuizen in ieder geval een stapje in de goede richting. Het gaat alleen wel traag. Voor de zomer hebben wij samen met de VVD een motie ingediend, die is aangenomen, waarin werd gezegd dat het voor de zomer in internetconsultatie zou komen. Dat is uiteindelijk op 11 september gebeurd. We zitten dus al met 102 dagen vertraging in dat proces. De eerste deadline is gemist. Ik wil echt vragen aan de minister welke concrete oorzaken achter deze vertraging zitten. Hoeveel ruimte is er nog voor tegenvallers in deze planning? Ik wil echt een planning hebben met duidelijke deadlines voor de verwerking van de consultatiereacties van de Raad van State en de indiening bij de Kamer. Als er vertraging dreigt, wil ik graag dat de minister dat onmiddellijk meldt aan deze Kamer, vergezeld van maatregelen om de deadline van 2029 te halen. Wat ons betreft kan de efficiencyslag niet snel genoeg komen.

De heer **Claassen** (Groep Markuszower):

Ik probeer het te begrijpen. Mevrouw Nanninga zegt: het liefst geen leden bij omroepen en het liefst omroepen weg. Dat laatste delen we met elkaar. Ik zei: het liefst wel leden. Als andere omroepen niet weggaan, waarom zouden er dan ook geen leden bij die omroepen moeten zijn? Dat is dan toch een verdere achteruitgang?

Mevrouw **Nanninga** (JA21):

Ik begrijp de vraag niet. Leden worden nu gebruikt als drempel om een omroep te legitimeren en een plaats in het bestel te garanderen. Daar moeten we vanaf, want leden zijn natuurlijk ontzettend hinderlijk. Als je van een publieke omroep af wil -- dat willen wij -- dan zeggen omroepen: wij zijn van een enorm maatschappelijk belang, want we hebben zoveel duizend leden. Terwijl, ze vervullen een taak die helemaal niet vanuit zo'n ledenbestel vervuld hoeft te worden. Zoals ik het zie, zijn leden een argument om de omroepen in stand te houden. Dus in die zin zeg ik: doe dat alsjeblieft niet. Hoe minder de omroepen doen, hoe liever het ons is.

De heer **Claassen** (Groep Markuszower):

Dat deel ik. Fair enough. Maar wie moet er dan iets zeggen over wat die omroepen moeten doen? Is dat het commissariaat? De politiek mag het niet; de minister mag het niet. Wie moet daar dan enige sturing in geven?

Mevrouw **Nanninga** (JA21):

Volgens mij gaan de leden niet over de programma-inhoud. Dat zijn gewoon de redacties van de programma's en de zenders. Daar gaan de leden nu ook niet over. Het verenigingsrecht zit niet zo in elkaar.

De heer **Claassen** (Groep Markuszower):

Ik bedoel het anders. Als een omroep geen leden meer heeft, omdat ze zich niet kunnen identificeren met de omroep, dan hebben ze geen leden en is er geen draagvlak om überhaupt de omroep in de lucht te houden.

Mevrouw **Nanninga** (JA21):

Dat is precies mijn punt. Er is geen draagvlak voor dit model van omroepen. Dat is precies wat wij denken. We zijn alleen maar blij met het feit dat die eis er nu af wordt gehaald. Er wordt altijd gezegd: wij vertegenwoordigen zoveel duizend mensen, dus het is echt superbelangrijk dat wij bestaan! Nee, dus.

De **voorzitter**:

De heer Mohandis.

De heer **Claassen** (Groep Markuszower):

Waarom mag ik niet?

De heer **Mohandis** (PRO):

Daarom niet. Omdat ik het woord krijg, meneer Claassen.

De heer **Claassen** (Groep Markuszower):

Ik heb een punt van orde.

De **voorzitter**:

U had nog een vervolgvraag? Ik zag eerst de heer Mohandis. Heeft u op hetzelfde punt een vervolgvraag, meneer Claassen? U heeft inderdaad onder de 30 seconden onbeperkt interrupties. Ik wijs u er wel op dat we al behoorlijk in de tijd zitten. Het is ook aan uzelf hoelang u met de minister in gesprek wil. Dan moeten we het in de tweede termijn anders gaan doen. Ik geef de heer Claassen het woord, als hij nog een vervolgvraag heeft op hetzelfde punt.

De heer **Claassen** (Groep Markuszower):

Sorry, voorzitter, maar dat is mijn probleem niet. Hier wordt die 30 secondenregel bedacht. Daar ben ik ook niet blij mee. Of ik ben er wel blij mee; het is maar hoe je het bekijkt. Ik heb hierna aansluitend een debat over een ander onderwerp. Maar het maakt mij niet uit.

De **voorzitter**:

Uw vraag?

De heer **Claassen** (Groep Markuszower):

Het punt dat ik wilde maken is als volgt. Als u zegt "we hebben leden als eis", en ze voldoen er niet aan, dan kun je zeggen: wegwezen. Maar als je die eis niet hebt, kun je die ook niet als argument gebruiken tegen zo'n omroep. Dat is mijn punt.

Mevrouw **Nanninga** (JA21):

Dat punt begrijp ik, maar ik zie het anders. Ik zie überhaupt geen reden voor het bestaan van omroepen. Wij zien het dus anders.

De heer **Mohandis** (PRO):

Nog even om te snappen wat de collega van JA21 zegt over het standpunt over publieke omroepen. Ik weet van uw programma -- tenzij het echt veranderd is; houd me dat tegoed -- dat JA21 voor twee publieke zenders is. In uw betoog hoor ik heel erg: weg ermee! Dus ik wil wat verduidelijking op dat punt.

Mevrouw **Nanninga** (JA21):

Nee, zenders zijn wat anders dan omroepen. Het stelsel van ledenomroepen is failliet. Wij denken dat dat een sterfhuisconstructie is. We zien wel enig nut in een model van informatieve zenders. Wat daarin thuishoort … We kunnen wel een hele boom met elkaar opzetten, maar we willen in ieder geval geen ledenomroepen. Wat ons betreft kan er informatie, nieuws en weet ik veel in, maar geen sport, entertainment, quizzen en dat soort dingen. Die kunnen allemaal prima commercieel.

De heer **Mohandis** (PRO):

Voorzitter, ik wil u nog wel even complimenteren. U doet het gewoon goed als voorzitter! Dit zijn niet de makkelijkste commissiedebatten, zeg ik maar even. Verder excuses voor, nou ja, "het snelle, steeds".

Even heel concreet iets over de taakomroepgedachte, of hoe je het ook maar noemt. Het betekent gewoon hardcorejournalistiek. Je moet het denk ik zien als een soort BBC in het klein.

Mevrouw **Nanninga** (JA21):

Zo zou je het kunnen zien, en ook meer richting informatievoorziening, hè. Vroeger had je wat Postbus 51 heette. We zitten in een beetje een onrustige wereld en je zou mensen via iets dergelijks kunnen informeren over de noodpakketten en over wat ze moeten doen als er iets ergs gebeurt in de wereld. Dat soort informatie zou je erop kunnen zetten. Nieuwsvoorziening kan ook, maar goed, dan moeten we ook weer het gesprek gaan voeren over neutraliteit en objectiviteit en dergelijke. Maar de NPO trekt nu heel veel taken naar zich toe, die wat JA21 betreft echt niet bij een publieke omroep thuishoren. Dus eerst maar eens flink afslanken, zou ik zeggen.

De **voorzitter**:

Voordat u vervolgt, is er nog een interruptie van de heer Van Houwelingen.

De heer **Van Houwelingen** (FVD):

Heel kort. Dat is dus het BBC-model. Vindt mevrouw Nanninga de BBC eigenlijk wel een neutrale zender?

Mevrouw **Nanninga** (JA21):

Daarom zei ik ook: we moeten ook het gesprek voeren over hoe we dat gaan invullen. Ik zie daar nu inderdaad ook wel het een en ander misgaan.

De **voorzitter**:

Dank, ook voor de korte antwoorden. U kunt daardoor nu alweer uw betoog vervolgen.

Mevrouw **Nanninga** (JA21):

Dank, voorzitter. Zo schieten we lekker op met elkaar.

Ik noemde net al even de verschillen tussen de regels voor reclame voor commerciële omroepen en voor de NPO. Het is natuurlijk concurrentievervalsing dat de NPO ook reclame mag maken. Je krijgt én een miljard publiek geld om je ding te doen én je mag ook nog via de Ster inkomsten binnenharken. Er zijn regels voor reclame waar publieke media zich aan dienen te houden, maar waar andere aanbieders, bijvoorbeeld streamingdiensten, zich niet aan hoeven te houden. Ik wil dus graag van de minister weten of dat speelveld meer gelijk kan worden getrokken. Wat kan Nederland zelf aanpassen? Waar is een Europese wijziging voor nodig? Gaat het om de leeftijdsinstellingen? Online kan je op ieder moment alles kijken wat je wilt, terwijl commerciële omroepen, en trouwens ook de NPO, gehouden zijn aan bepaalde uitzendingen na bepaalde tijden. Het is een totaal ongelijk speelveld. Graag een reactie.

We zouden ook graag zien dat commerciële media meer ruimte krijgen om hun eigen inkomsten te genereren. Daarmee moeten we niet wachten tot die NPO-hervormingen er in 2029 een keer doorheen komen. Daarop inhakend: wij zouden ook graag zien dat er bij de NPO geen verruiming van de reclamemogelijkheden komt om bezuinigingen of financiële tegenvallers op te vangen. Een bezuiniging is een bezuiniging, en daar hebben ze maar mee te dealen, zonder daarna de commerciële markt verder te gaan kannibaliseren. Dat zou moeten gelden voor radio, televisie én het onlineaanbod. Ik wil vragen hoe de minister dit denkt vast te leggen en hoe zij denkt te voorkomen dat onder het etiket van duurzame financiering alsnog extra reclame door de NPO, en daarmee een grove marktverstoring, wordt toegestaan.

Er is veel gesproken over de samenwerking tussen NPO en de commerciële partijen. We zijn ook bij een heel aantal commerciële aanbieders op werkbezoek geweest. We hebben dus ook met die mensen gepraat en toen hoorden we echt heel veel bereidwilligheid om samen te werken, op het terrein van materiaal, overhead en noem het maar op. Maar we hoorden ook dat de NPO daar maar weinig liefde voor lijkt te voelen, ook al zou het wel een enorme kostenbesparing kunnen zijn. En dat is ons geld, mind you! Ik hoor daarom graag van de minister hoe zij dit voor zich ziet en hoe zij die samenwerking denkt te kunnen versterken. Gaat zij bijvoorbeeld goed vastleggen waar publiek voor wordt gebruikt en waar er samengewerkt kan worden?

Tot slot, voorzitter, het ON!-debacle. We hebben hier een nogal wanstaltige discussie gezien, waarin inhoud, governance en procedures totaal in een soort soep met elkaar zijn vermengd. Alles liep door elkaar heen. Vinden we ON! inhoudelijk verschrikkelijk? Hebben ze er procedureel een potje van gemaakt? Ik denk dat allebei waar is, maar ik vind het eerlijk gezegd wel zowel de NPO als deze minister aan te rekenen dat zij dit blik wormen hebben opengetrokken.

De **voorzitter**:

U heeft nog een halve minuut.

Mevrouw **Nanninga** (JA21):

Het was natuurlijk een buitengewoon ongelukkige timing om na een heel omstreden inhoudelijk fragment opeens de kogel door de kerk te zien gaan. De minister heeft daarmee voor ON! de deur opengezet om in een slachtofferrol te kruipen. "O, het gaat om de inhoud. Onze vrijheid van meningsuiting is in het geding." Dat is onzin, want die is niet in het geding. Ze kunnen op YouTube uitzenden wat ze willen als het maar niet met belastinggeld wordt gedaan. Maar ik vind het deze minister aan te rekenen dat het hele commissiedebat daardoor een potje is geworden. Daarbij komt dat zij met deze timing Omroep ON! op een presenteerblaadje het excuus heeft aangereikt dat het om de inhoud zou gaan, terwijl het heel duidelijk is en zou moeten zijn dat het om hun falende governance gaat.

Voorzitter, tot zover. Dank u wel.

De **voorzitter**:

U ook bedankt. U hebt twee interrupties. Ik begin bij de heer Van Houwelingen.

De heer **Van Houwelingen** (FVD):

Kan ik daar dan uit concluderen dat wat JA21 betreft het besluit van de minister om de licentie van Ongehoord Nederland in te trekken terecht is? Steunt u dat?

Mevrouw **Nanninga** (JA21):

Dat is volkomen terecht en wij steunen dat dan ook.

De heer **Van Houwelingen** (FVD):

U bent dus ook van mening dat inhoudelijke redenen daarbij helemaal geen rol spelen? JA21 denkt dus echt dat het puur om procedurele redenen gaat?

Mevrouw **Nanninga** (JA21):

Ik denk dat er genoeg procedurele gronden zijn om ON! nu uit het bestel te zetten. Ze hebben kans op kans op kans gehad om allerlei wantoestanden in orde te maken, maar ze hebben niet goed meegewerkt en niet goed antwoord gegeven. Nou goed, die stukken hebt u allemaal kunnen lezen. Daar wil ik nog wel aan toevoegen dat ik ze inhoudelijk ook niet zal missen, maar dat is niet waar het hier om gaat. Dat is een mening.

De heer **Van Houwelingen** (FVD):

Ik doe het even heel snel. JA21 vindt dus ook niet dat er, gezien het hele debat, met twee maten wordt gemeten?

Mevrouw **Nanninga** (JA21):

Daar heb ik …

De **voorzitter**:

Mevrouw Nanninga.

Mevrouw **Nanninga** (JA21):

Excuus, voorzitter. We zitten er lekker in, dus ik heb zin om antwoord te geven, maar ik moet inderdaad even wachten totdat u mij het woord geeft.

Daar heeft, mevrouw … Meneer …! Sorry, ga ik u nog misgenderen. Krijgen we dat ook nog.

Daar heeft meneer Van Houwelingen best wel een goed punt. Dat zie ik en die kritiek heb ik ook wel geuit. De wantoestanden bij andere omroepen zijn echter niet van het niveau dat we zien bij ON!, zeker niet bij de governance. Maar inhoudelijk vind ik dat er heel wat af te dingen valt op wat we zien bij de NOS. Ik noemde al het rapport "Wat leren we onze kinderen?" over hoe de verslaggeving over Israël echt kant noch wal raakt bij de NPO, en nota bene ook nog eens bij de kindertelevisie. Dus daar valt best wat op af te dingen, maar dat neemt natuurlijk niet weg, zeg ik ook tegen de heer Van Houwelingen, dat "maar hunnie doen het ook" een "groep 3"-argument op het schoolplein is. Daar gaat het natuurlijk niet om. Die schorsing van ON! is in mijn ogen terecht en dat andere omroepen ook fouten maken, zie ik ook.

De heer **Van Houwelingen** (FVD):

Ik vind het toch echt totaal onbegrijpelijk. Mevrouw Nanninga zegt zojuist: het is ernstiger bij Ongehoord Nederland dan bij de andere omroepen. Ik ga het niet herhalen, maar ik heb net tal van voorbeelden gegeven die iedereen veel ernstiger zou moeten vinden. En die wantoestanden bij Ongehoord Nederland zijn … Het gaat om documenten niet op tijd inleveren. Het gaat om belangenverstrengeling, terwijl dat bij andere omroepen veel sterker speelt. Het gaat dan toch zeker om de inhoud? Dat is toch niet te ontkennen? Ik snap niet dat JA21 dat niet ziet.

Mevrouw **Nanninga** (JA21):

Ik zie heel duidelijke, concrete en onderbouwde voorbeelden in de brieven van de NPO aan het commissariaat en van de minister over governanceproblemen. Het gaat dus niet om de inhoud. Er liggen bij de governance genoeg stokken om die hond mee te slaan.

De **voorzitter**:

Meneer Van Houwelingen, voor nu tot slot. Ik wil ook naar mevrouw Keijzer luisteren en ik heb bovendien al gezegd dat ik tempo wil brengen in het debat. Ik heb net anderen ook eerder afgekapt, dus: tot slot, meneer Van Houwelingen!

De heer **Van Houwelingen** (FVD):

Dan maak ik er maar even tot slot een lange interruptie van. Ik heb er namelijk nog één over.

Ik ben hier totaal niet van overtuigd. Ik heb hier een hele lijst liggen van governanceproblemen bij andere omroepen en die gaan veel verder. Er wordt geleund op het Commissariaat voor de Media. Nou, dat heeft een boete opgelegd, omdat er formulieren niet op tijd zijn ingevuld en omdat er sprake zou zijn van belangenverstrengeling. Dat is iets wat je ook bij andere omroepen ziet en daarbij komt dat het nota bene is ingetrokken op instigatie van de minister. Dat JA21 niet ziet en niet kan zien dat dit op inhoudelijke gronden is gebeurd, begrijp ik niet, want dat is wel degelijk wat er speelt. Het Commissariaat voor de Media erkent dat ook, want dat fragment was het kantelpunt. Dáárom wordt er een omroep uitgesloten, een omroep die voor een deel ook de kiezer van JA21 vertegenwoordigt.

De **voorzitter**:

Uw vraag?

De heer **Van Houwelingen** (FVD):

Ik vind dat echt schandalig.

De **voorzitter**:

Uw vraag.

De heer **Van Houwelingen** (FVD):

Dan mijn vraag. Dat gebeurt, denk ik, dus om partijpolitieke redenen, want wij van Forum zijn natuurlijk alleen welkom bij die omroep. JA21 is overal welkom. Dat je zo kleinzielig bent dat je dan het belang van je eigen kiezers en van Nederland schaadt door mee te gaan met het censureren van omroepen, vind ik onbegrijpelijk.

De **voorzitter**:

Dit is helder. Mevrouw Nanninga.

Mevrouw **Nanninga** (JA21):

Laat ik heel duidelijk zeggen dat ik echt hoop dat ON! niet het belang van de JA21-kiezers vertegenwoordigt. Wij zijn niet pro-Rusland. Wij zijn niet van de covidcomplottheorieën. Wij zijn niet van de omvolkingstheorie. Ik hoop dus echt dat dat niet onze kiezers zijn. Het zou verder ook niets moeten uitmaken en het maakt ons ook niet uit, zelfs niet als ze de kiezers van D66 zouden vertegenwoordigen. Dat is niet waar het hier om gaat.

Meneer Van Houwelingen heeft mij de minister horen kapittelen over het veroorzaken van precies deze ruis. Voor dit soort slachtoffergejammer is de deur opengezet door de ontzettend slechte timing, namelijk na een misselijkmakend fragment ineens de procedurele trekker overhalen. Dat onderscheid wil ik hier heel graag zuiver houden. Op procedurele gronden heeft omroep ON! er alles aan gedaan om het mogelijk te maken dat ze geschrapt worden. Is daarmee alles bij andere omroepen in orde? Nee, dat hoort u mij absoluut niet zeggen! Maar de deur is wel opengezet voor ON! om in de slachtofferrol te kruipen door te zeggen dat het zogenaamd over de inhoud zou gaan. En dat is niet wat ik hier zie.

De **voorzitter**:

Heeft u nog een interruptie, mevrouw Keijzer? Ik wil graag aan uw woordvoering beginnen.

Mevrouw **Keijzer** (Lid Keijzer):

Volgens mij was ik erdoorheen, voorzitter. In mijn enthousiasme wilde ik een vraag stellen, maar …

De **voorzitter**:

Gelukkig bent u zo scherp dat u mij daarop wijst, maar u mag wel uw woordvoering doen. Daar gaan we dan nu naar luisteren.

Mevrouw **Keijzer** (Lid Keijzer):

Ga ik zeker doen. Dank u wel, voorzitter.

Publieke mediadiensten verzorgen media-aanbod dat zich kenmerkt door een grote verscheidenheid naar vorm en inhoud en dat de pluriformiteit van onder de bevolking levende overtuigingen, opvattingen en interesses op maatschappelijk, cultureel en levensbeschouwelijk gebied weerspiegelt. Dát is de mediaopdracht. En we hadden niet verder van deze opdracht kunnen afdwalen dan waar we nu zijn.

Om te beginnen hebben we een soort van Hilversumse elite, die, zoals we de afgelopen periode weer zagen, vooral eigen salarissen en plusjes organiseerden. Op verschillende manieren doen ze verslag van festivals en dan vooral van die die zij zelf interessant vinden. Verder zijn ze vooral tevreden met wat zij doen.

Daarom deze eerste vraag aan de minister: hoe staat het met de beloofde benchmark voor overheadkosten? Is de minister daarover al in gesprek geweest met de NPO en de omroepen? Welke afspraken zijn er gemaakt?

Verder hebben steeds meer Nederlanders het gevoel dat de publieke omroep wel door iedereen wordt betaald, maar er niet voor iedereen is. In ieder geval in mijn bubbel spreek ik alleen maar mensen die haast niet meer kijken. Zij zien een omroep die vaak goed aanvoelt wat er leeft in bestuurlijk Nederland, althans het links-progressieve deel, maar minder begrijpt wat er speelt bij mensen die zich zorgen maken over de richting waar dit land heen gaat. Op hoge poten meldde de NOS dat Nederland verder zakt op de wereldwijde ranglijst van gendergelijkheid, maar aan de eventuele verklaring, die heel veel mensen dan hardop tegen de televisie zeggen -- zou dat te maken kunnen hebben met de miljoenen mensen uit landen waar ze zelfs de gelijkheid tussen man en vrouw niet erkennen? -- werd geen woord besteed.

Voorzitter. Welke omroepen zijn volgens de minister onderdeel van een evenwichtig beeld? Welke groepen voelen zich op dit moment vertegenwoordigd door de NPO en welke niet? Dat is een hele relevante vraag.

Voorzitter. Ik heb een heel verhaal op papier staan over ON! en De Witte Man; witte mannen, omdat Omroep ZWART die documentaire zelf zo noemt. Dat heb ik uitgebreid gedaan en daarom besteed ik er nu geen tijd meer aan.

Even terug naar de pluriformiteit. In het boek Studio Ego van Mark Koster is goed te lezen dat omroepen zich voortdurend beroepen op hun eigen identiteit en achterban, maar tegelijkertijd inhoudelijk amper van elkaar verschillen. Lees de statuten en kijk naar de website: het is allemaal hetzelfde. Zou de minister kunnen verdedigen waarom zij de NPO als pluriform ziet? Zou ze verder eens kunnen reageren op de kritiek uit dit boek? Het gevolg van al die zichzelf feliciterende omroepen -- dit klinkt hard, maar ik vind dat echt -- is een kostbare en ingewikkelde structuur met veel managementlagen en een voortdurende toxische strijd om geld, zendtijd en invloed. Precies wat we de afgelopen jaren zagen.

Voorzitter, tot slot de aangekondigde hervormingen. We gaan het er nog uitgebreid over hebben. De publieke omroep heeft wat mij betreft alleen een toekomst als zij terugkeert naar de publieke opdracht van onafhankelijke én neutrale -- zeer belangrijk -- journalistiek. En het allerbelangrijkste is misschien wel: ruimte voor uiteenlopende opvattingen, een open cultuur waarin verschillende stemmen klinken.

Voorzitter, helemaal tot slot. Over oneerlijke concurrentie hebben wij het hier vandaag amper gehad, maar die is er wel. Als je een miljard belastinggeld stopt in zaken die je ook kunt vinden bij commerciële omroepen, gaat er iets fundamenteel mis. Maar er is nog iets anders aan de hand. Hoe verhoudt de verplichting om NPO Start in de lucht te houden zich tot alle streamingdiensten van commerciële omroepen? En wanneer gaat de minister de regels voor streamingdiensten gelijktrekken? De regels voor de streamingdiensten van Nederlandse omroepen zijn namelijk vele malen beperkender dan die voor internationale omroepen. Ieder mens heeft maar één paar ogen en maar een beperkt aantal uren in de avond om te kijken. En daarom verliezen wij echt heel veel tijd, geld en mogelijkheden voor Nederlandse producties aan die

internationale streamingdiensten. Komt er een veegwet of komt er noodwetgeving? Want dit is iets wat echt niet langer kan wachten.

De **voorzitter**:

Hartelijk dank.

Mevrouw **Keijzer** (Lid Keijzer):

Voorzitter, ik heb genoten. Mag ik een compliment maken? Ik vind namelijk deze manier van debatteren binnen 30 seconden helemaal fantastisch.

De **voorzitter**:

Jullie hebben een groot talent voor onder die 30 seconden blijven. Dat is wel een beetje lastig met de tijd …

Mevrouw **Keijzer** (Lid Keijzer):

Nee, maar daardoor hebben we nu wel een keertje een goed debat. Omdat je je moet beperken, kom je ook snel tot de kern van de zaak. Dus ik vond dit debat een verademing. Dank u wel.

De **voorzitter**:

Dat is heel mooi. Dan gaan we tot slot luisteren naar de heer Van Houwelingen van Forum voor Democratie.

De heer **Van Houwelingen** (FVD):

Daar sluit ik me graag bij aan. Voorzitter. Zeven jaar geleden -- ik was er zelf ook bij betrokken -- ontstond het idee om een omroep op te richten voor al die Nederlanders die hun geluid niet vertolkt zagen bij de NPO. Nederlanders met bijvoorbeeld kritiek op het absurde klimaatbeleid, Nederlanders die zorgen hebben over massamigratie en Nederlanders die genoeg hebben van supranationale instituten, waaronder de Europese Unie, die onze nationale soevereiniteit uithollen enzovoort, enzovoort.

De **voorzitter**:

U hebt meteen een interruptie van de heer Krul van het CDA.

De heer **Van Houwelingen** (FVD):

Ja, geweldig.

De heer **Krul** (CDA):

Wat vindt de heer Van Houwelingen van het feit dat zoveel politici, oud-politici, actief zijn binnen de gelederen van de NPO?

De heer **Van Houwelingen** (FVD):

U zegt het goed: oud-politici. Op zich maken we ons zorgen over die baantjescarrousel om dezelfde reden die de heer Bosma net noemde. U doelt natuurlijk op het feit -- dat heb ik zelf in mijn betoog verwerkt -- dat ikzelf ook betrokken ben geweest bij de oprichting van Ongehoord Nederland. Daar ben ik bijzonder trots op overigens. Dat was voordat ik zelf ook maar iets deed bij Forum voor Democratie. Daarna heb ik er ook niks meer mee te maken gehad. In vergelijking met de andere misstanden … Dit is geen misstand, maar in vergelijking met de baantjescarrousel valt dat in mijn ogen bijna in het niet.

De heer **Krul** (CDA):

Dat vind ik toch opvallend. Ik heb hier inderdaad de inschrijving bij de Kamer van Koophandel, waar de heer Van Houwelingen als een van de statutair oprichters van Ongehoord Nederland staat beschreven. Dat zet zijn betoog vandaag toch wel in een opvallend daglicht, want hij strooit met politici en oud-politici die dan zogenaamd een belangenverstrengeling zouden hebben. Maar ziet hij zelf niet een beetje het precaire van de situatie dat hij hier als Kamerlid in een mediadebat Ongehoord Nederland te vuur en te zwaard verdedigt, terwijl hij een van de statutair oprichters is? Kan hij er niet op z'n minst op reflecteren dat dat toch wel een beetje vreemd is?

De heer **Van Houwelingen** (FVD):

Nee, daar zie ik echt geen probleem. Het zou een probleem zijn als het was zoals bij die ChristenUnie-senator, die ik al een paar keer genoemd heb. Die is op dit moment én senator én tegelijkertijd voorzitter van de raad van toezicht van een omroep. Dan heb je dus twee petten op. Ik heb niet twee petten op. Voordat ik bij Forum voor Democratie ook maar iets deed, ben ik betrokken geweest -- daar ben ik heel trots op -- bij het oprichten van deze omroep. En nu, jaren later, verdedig ik ook, met dezelfde passie zou ik bijna zeggen, die omroep. Dat is wat hier gebeurt. Ik vind dat dat moet kunnen. Daar zie ik, eerlijk gezegd, dus geen dubieuze zaken.

De heer **Krul** (CDA):

Alleen doet u dat nu niet meer als privépersoon maar als Tweede Kamerlid. Maar daarvan zegt de heer Van Houwelingen: dat is natuurlijk helemaal niet gek. Dit terwijl hij meerdere keren vandaag gesproken heeft over twee maten. We

hebben nu het voorbeeld genoemd van de KRO-NCRV, maar er zijn er veel meer genoemd waar de heer Van Houwelingen druk bij zat te knikken. Ik begrijp het goed dat Forum voor Democratie geen enkele moeite heeft met het feit dat oud-politici, oud-politici die geen actieve rol hebben, zo verweven zijn met de NPO? Dat is niet het standpunt dat de heer Van Houwelingen heeft. Hij vindt dat eigenlijk een goede zaak.

De heer **Van Houwelingen** (FVD):

Ik heb net in interrupties een aantal keren betoogd: je moet appels met appels en peren met peren vergelijken. Als je op hetzelfde moment twee petten op hebt … Wat ON! wordt verweten bijvoorbeeld is dat een presentator daar tegelijkertijd in de gemeentepolitiek actief was. Dat wordt ON! dan verweten. Oké, belangenverstrengeling. Dat heeft ON! ook erkend en daar is dan wat aan gebeurd. Dat is een van de redenen die het Commissariaat voor de Media nu aanvoert om Ongehoord Nederland uit het bestel te knikkeren. Op hetzelfde moment -- en dan kom ik weer met dat voorbeeld dat ik net al een paar keer heb gegeven -- is er een ChristenUnie-senator die nota bene lid is van de raad van toezicht. Dat is exact hetzelfde. Dan heb ik kritiek, want dan meet je met twee maten. Maar dit is natuurlijk een heel ander geval. Dit is niet te vergelijken met mijn geval volgens mij.

De **voorzitter**:

Meneer Krul, tot slot.

De heer **Krul** (CDA):

Het is vast een antwoord op een vraag maar niet op mijn vraag. Mijn vraag aan de heer Van Houwelingen was of Forum voor Democratie ten principale een probleem heeft met het feit dat er veel benoemingen binnen de NPO zijn van mensen die een partijpolitieke achtergrond hebben. Ik vraag niet of ze nu actief zijn of niet, maar of het überhaupt ten principale zo is.

De heer **Van Houwelingen** (FVD):

In principe vinden wij … Dat heb ik trouwens vaak in Kamerdebatten gezegd. Het gaat trouwens niet alleen om de politiek en de media, het gaat ook heel erg om bijvoorbeeld de wetenschap en de politiek. Neem die NCTV-leerstoelen die er bijvoorbeeld zijn. Of neem het feit dat de AIVD bijvoorbeeld contact heeft met journalisten. Die moeten zo veel mogelijk gescheiden zijn. Dat ben ik met de heer Krul eens. Dus in principe vind ik dat. Maar dat ik jaren geleden betrokken was bij de oprichting en nu het woord voer op dit onderwerp … Ik geef het ook eerlijk aan in mijn betoog. Het is mijn eerste zin, dus ik maak er ook geen geheim van. Ik weet ook het meest af van dit onderwerp, dus in zoverre is het ook logisch. Dat vind ik in geen verhouding staan tot die institutionele netwerkcorruptie waar de heer Bosma het ook over had, die draaideurcarrousel die we hier zien. Het staat

in geen verhouding. Maar in principe ben ik het met u eens en vind ik het geen goede zaak.

De heer **Ergin** (DENK):

Ik zou toch aan de heer Van Houwelingen willen vragen hoe hij als oprichter van Ongehoord Nederland kijkt naar de inmiddels geworden bende die Ongehoord Nederland heet. Hoe kijkt hij daar als oprichter op terug?

De heer **Van Houwelingen** (FVD):

Ik ben het er al niet mee eens dat het een bende zou zijn. Ik ben het helemaal met de heer Ergin eens dat er dingen mis zijn gegaan. Dat erkent de omroep zelf ook. Je bent een kleine omroep, je begint net en ligt van alle kanten onder vuur, van alle kanten, hè. Ze hadden hun eerste uitzending nog geen 24 uur geleden gedaan of ze werden al door de NPO-ombudsman aangepakt. De kranten schreven in een soort cyclus artikelen, dan weer Trouw, dan weer NRC, over hoe slecht het allemaal was bij Ongehoord Nederland. Je ligt dus van alle kanten onder vuur en bent een jonge omroep. Inderdaad, er zijn bestuurlijk dingen niet goed gegaan; dat ontkent ook niemand. Die zijn ook verbeterd. In de laatste brief van de NPO van een maand geleden erkent de NPO ook dat de samenwerking beter gaat en dat er vooruitgang is. Er zijn dus ook vaak veel oude zaken; dat moet ik er ook nog even bij zeggen. Er zijn dingen niet goed gegaan, maar dat valt in het niet -- dat zeg ik de hele tijd -- bij wat je bij andere omroepen ziet. Daar heb ik een hele lijst van. Daar kan ik een uur mee vullen, maar dat wil je niet, voorzitter.

De **voorzitter**:

Ja, dat hoeft niet, want u heeft een vervolgvraag van de heer Ergin.

De heer **Ergin** (DENK):

Het is toch een bende als een PVV'er Ongehoord Nederland binnenkomt en voor vier maanden werk €128.000 krijgt? Het is toch een bende als een PVV'er bij het verlaten van Ongehoord Nederland haar eigen dochter de sleutels van de omroep geeft en ook nog eens een riant salaris? Dan is het toch niks anders dan één grote puinhoop bij Ongehoord Nederland? Het zou de heer Van Houwelingen toch sieren als hij dat zou erkennen?

De **voorzitter**:

Dat was uw laatste interruptie.

De heer **Van Houwelingen** (FVD):

Dank voor deze interruptie. We zijn het er zowaar mee eens: het waren inderdaad PVV'ers die dat gedaan hebben. Dat klopt helemaal. Het is heel jammer dat dat gebeurd is. Dank voor die interruptie.

De heer **Mohandis** (PRO):

De heer Van Houwelingen draait er een beetje omheen. Er wordt gewoon een hele simpele vraag gesteld. Laat ik dan ingaan op het punt dat dingen niet goed zijn gegaan; dat zijn uw eigen woorden. Oud-minister Klever heeft het in haar rol als bestuurslid bij Ongehoord Nederland over een coup. Kunt u daarop reflecteren?

De heer **Van Houwelingen** (FVD):

Dat moet u toch echt aan omroep Ongehoord Nederland vragen. Ik weet niks over een coup. Ik weet dat die geruchten altijd maar de ronde doen. Daar heb ik me ook helemaal niet in verdiept. Dat moet u echt aan Ongehoord Nederland vragen. Wat ik wel weet, is -- dat heb ik net gezegd -- dat er in het begin, met onder andere die PVV-ministers, problemen waren. Die zijn opgestapt. Dat bestuur is weg. Dat is een zuiverende werking; daar moet u ook blij mee zijn. Nu zit er volgens mij een heel degelijk bestuur en zijn ze gewoon goed op weg. Daarom is het zo ironisch dat net nu die licentie halsoverkop wordt ingetrokken, terwijl er verbeterende stappen waren. Dat maakt het extra spijtig, ja.

De heer **Mohandis** (PRO):

Het lijkt wel alsof een spookrijder de tegenliggers ervan beschuldigt dat ze de verkeerde kant op rijden als ik dit hoor, maar dat terzijde. Toch nog even scherp: wat is er volgens u dan echt misgegaan bij Ongehoord Nederland? Want u draait eromheen en praat het goed. Als u het niet ziet, is het eigenlijk nog zorgelijker.

De **voorzitter**:

Via de voorzitter.

De heer **Mohandis** (PRO):

Dat zeg ik via de voorzitter tegen de heer Van Houwelingen.

De heer **Van Houwelingen** (FVD):

Ik heb het al een paar keer gezegd. Ik ben het met de heer Mohandis eens. Als het gaat om bijvoorbeeld het feit dat een oud-PVV-minister haar dochter heeft bevoordeeld en om wat we net allemaal in het debat al gehoord hebben: dat is niet goed. Dat praat ik ook niet goed. Dat heeft de omroep zelf ook gezegd. Volgens mij is iets wat ook speelt dat de oud-voorzitter zijn dochter meenam op

reis naar de Noordpool. Dat praat ik ook niet goed. Dat vind ik niet goed. Er zijn dingen gebeurd die niet goed zijn. Ik heb het volgende nou al tien keer gezegd en ik kan die lijst gaan oplezen, maar dat zal ik maar niet doen. Nogmaals, als ik kijk naar wat er bij al die andere omroepen gebeurt, zoals De Wereld Draait Door, bij …

De **voorzitter**:

Nee, nee.

De heer **Van Houwelingen** (FVD):

U kent de voorbeelden. Ik hou het kort, voorzitter. Daarbij valt het in het niet. Daarvoor wordt er niet eens een boete gegeven, dus dat zijn weer die twee maten.

De **voorzitter**:

Tot slot op dit punt, meneer Mohandis.

De heer **Mohandis** (PRO):

Ik kan er nog heel lang over doorgaan, maar heel kort: er ligt een brief van de heer Karskens en een overeenkomst met voormalig minister Slob over de afspraken. Vindt u dat ON! de afspraak heeft geschonden door zelf te beloven dat ze zich zouden houden aan de Mediawet, aan de codes, aan de beleidslijnen, het Commissariaat voor de Media? Er is gewoon een afspraak gemaakt met de toenmalige minister bij intreding. Vindt u als medeoprichter van die omroep dat die afspraken gewoon zijn geschonden, al heel kort nadat er een handtekening stond? Of zegt u eigenlijk: anderen hebben alles fout gedaan, behalve Ongehoord Nederland? Want dat is uw verhaal, zeg ik via de voorzitter.

De heer **Van Houwelingen** (FVD):

Ik ken natuurlijk niet alle afspraken met en brieven vanuit Ongehoord Nederland. Die moet u mij dan geven. Ik kan het inhoudelijk echt niet beoordelen. Nogmaals -- ik heb het al een paar keer gezegd -- er zijn dingen verkeerd gegaan, zoals bij elke organisatie waar wordt gewerkt dingen verkeerd gaan. In vergelijking met andere omroepen valt het denk ik ontzettend mee, zeker gezien het feit dat het een jonge omroep is en zeker gezien het feit dat ze van alle kanten onder vuur hebben gelegen. Ze hebben alleen maar raketten op zich afgevuurd gehad de afgelopen paar jaar. Dat ze zelf fouten hebben gemaakt, is ongetwijfeld ook waar, maar dat is geen reden, zeker als je niet met twee maten wilt meten, om die omroep uit het bestel te werken. Dat is het betoog dat ik hier houd.

De **voorzitter**:

Ja, u vervolgt uw betoog.

De heer **Van Houwelingen** (FVD):

Dank, voorzitter. Ik ga door. Ik noem bijvoorbeeld kritiek op het absurde klimaatbeleid, zorgen over massamigratie, Nederlanders die genoeg hebben van supranationale instituten, waaronder de Europese Unie, die onze nationale soevereiniteit raakt, enzovoort. Die kritiek heb je alleen maar bij Ongehoord Nederland. Die heb ik nergens anders gehoord. Later kwam daar kritiek inzake corona en de oorlog in Oekraïne bij. Allemaal geluiden die niet of nauwelijks bij andere omroepen te horen zijn, maar wel leven onder een brede groep Nederlanders. Met andere woorden: het ongehoorde geluid. Dat is ook het geluid van AfD in Duitsland. Die hebben nu bijna een meerderheid gehaald met dat geluid in Saksen-Anhalt. Dus het is een heel belangrijk geluid, maar nergens anders te horen. Nederlanders snakten naar dit geluid en al na één dag had deze nieuwe omroep, Ongehoord Nederland, 18.000 leden. Maar de gevestigde macht was niet blij met dit ongehoorde geluid en heeft er vanaf het begin alles aan gedaan om het van de buis te krijgen; ik heb het net ook al gezegd. Binnen 24 uur na de eerste uitzending kondigde de NPO-ombudsman al een onderzoek aan. Dus die stond gelijk paraat.

Andere omroepen willen tot op de dag van vandaag niet met ons samenwerken. Dan krijgt ON! vervolgens de schuld, in de trant van: ze willen niet samenwerken. Maar die andere omroepen willen niet met Ongehoord Nederland samenwerken. Het is precies omgekeerd. De NPO vroeg de minister zelfs -- dat is ongekend -- om de licentie in te trekken. ON! zou desinformatie verspreiden. Lariekoek natuurlijk. Gelukkig besloot staatssecretaris Uslu om de licentie van ON! niet in te trekken. Daar ben ik heel positief over. Die staatssecretaris verdient daar een lintje voor. Dus die staatssecretaris heeft haar rug recht gehouden. Ze zou dan immers op inhoudelijke gronden een omroep met een uniek geluid verbieden. Dus dat ging goed.

Organisatorisch heeft ON! inderdaad -- ik heb het net al een paar keer gezegd -- in het eerste jaar als nieuwe omroep en onder grote druk een paar steken laten vallen. Dat is zeker zo. Maar dat geldt ook voor andere omroepen, zonder dat van hen de licentie wordt ingetrokken. Dan gebeurt het niet. De NPO zelf heeft nota bene vorige maand in een brief laten weten dat het afgelopen jaar de organisatie bij ON! is versterkt en verbeterd. Dat is een brief van een maand geleden. Waarom trekt de minister dan nu ineens met stoom en kokend water, halsoverkop de licentie van Ongehoord Nederland alsnog in? Dat is dus vanwege een omstreden fragment dat in augustus is vertoond. Kortom, om inhoudelijke redenen. Dit staat ook letterlijk zo in de brief van het Commissariaat voor de Media, waarop de minister zich baseert, waarin dit fragment een kantelpunt wordt genoemd.

De procedurele redenen die de minister zelf noemt in haar brief van 8 september zijn in onze ogen volstrekt ongeloofwaardig. Een dwangsom vanwege niet op tijd aanleveren van documentatie en een boete vanwege belangenverstrengeling van werknemers die niet eens meer bij de omroep werken, kunnen, zeker gezien de

veel en veel ernstiger misstanden in het verleden bij andere omroepen, toch geen redenen zijn om ON! van de buis te halen? Dat verhaal klopt niet.

Dan het verzoek van de NPO om de licentie in te trekken; die andere zogenaamde intrekkingsgrond. Nog geen maand geleden liet de NPO de minister weten geen reden te zien voor dit verzoek. Een dag later kwam het omstreden fragment toevallig in het nieuws en daarna stuurde de minister min of meer gelijk een brief aan de NPO met als strekking: weet u het zeker? Toen liet de NPO, verrassing, verrassing, een paar dagen later ineens weten de licentie van ON! toch graag ingetrokken te zien worden. Wie denken de NPO en de minister hiermee voor de gek te houden? Er is maar één reden waarom ON! verboden wordt, namelijk omdat van de zittende macht het ongehoorde geluid vooral ongehoord moet blijven, want dat geluid zou schadelijk zijn voor de bevolking.

Hier zien we de ware intolerantie van het systeem. Er wordt een zogenaamd objectieve procedure, een voorwendsel, gezocht om kritiek die niet gewenst is van de buis te drukken. In dit geval is het wel heel erg opzichtig. De zittende macht is bang dat die kritiek voor nog meer onvrede en wantrouwen en daarmee voor radicalisering zou zorgen. Echter, het is niet de samenleving, maar de Staat die steeds verder radicaliseert en nu zelfs van plan is -- absoluut ongehoord! -- de licentie van een omroep met een uniek kritisch geluid in te trekken. De enige omroep die het waagt de globalistische dogma's van onze tijd -- er is een klimaatcrisis, massamigratie is goed, corona was een supergevaarlijk virus, Oekraïne is onze oorlog en de EU is goed voor ons -- in twijfel te trekken. Dus die omroep gaat er nu uit, met dat unieke geluid.

De **voorzitter**:

U hebt nog één minuut.

De heer **Van Houwelingen** (FVD):

Dat komt goed uit. Ik ben op de laatste pagina. Ik heb tot slot twee vragen voor de minister. Hoe kan het zo zijn dat het Commissariaat voor de Media, waar de minister zich voornamelijk op baseert, zijn oordeel puur zou baseren op de organisatie van Ongehoord Nederland, terwijl het Commissariaat voor de Media zelf zegt en schrijft dat voor hen het omstreden fragment het kantelpunt is? Dan zegt de voorzitter en passant ook nog: dat Hitlerfragment, dat zou Hitlerverheerlijking zijn. Dat is desinformatie; zelfs Lubach zegt dat. Dus dat is het instituut. Op dat instituut baseer je je oordeel. Dat is toch te gek voor woorden?

Hoe ziet de minister het voor zich, nu het bestel op slot gaat -- want dat gaat ook nog gebeuren -- dat het unieke geluid van ON! zonder ON! gewaarborgd kan worden binnen het bestel? We kijken uit naar de beantwoording.

De **voorzitter**:

Hartelijk dank. Er gaan een paar handen omhoog voor interrupties. Ik begin bij mevrouw Nanninga.

Mevrouw **Nanninga** (JA21):

Is de heer Van Houwelingen van Forum het eens met het gloedvolle betoog van collega Bosma over de hechte verwevenheid van D66'ers met onze publieke omroep?

De heer **Van Houwelingen** (FVD):

Ja, daar lijkt wel meer dan een kern van waarheid in te zitten.

Mevrouw **Nanninga** (JA21):

Acht de heer Van Houwelingen met mij die verwevenheid onwenselijk?

De heer **Van Houwelingen** (FVD):

Die is onevenredig groot.

Mevrouw **Nanninga** (JA21):

Ik hoor de heer Van Houwelingen hier als een soort ombudsman optreden voor één omroep. Het enige wat de heer Van Houwelingen hier zit te doen, is als een soort advocaat van ON! optreden. Hoe ziet hij het dan, als een politieke partij dit hele mediadebat gebruikt om over één omroep van leer te trekken en helemaal hun zaak hier te gaan bepleiten? Dat zijn toch twee kanten van dezelfde medaille?

De **voorzitter**:

Meneer Van Houwelingen, tot slot.

De heer **Van Houwelingen** (FVD):

Het is triest dat het zo dus moet zijn. Veel partijen zouden dat moeten doen. Eigenlijk zouden alle partijen dat moeten doen, ook die van u, mevrouw Nanninga. Want je ziet dus dat een heel groot deel … Ruim één derde van de bevolking voelt zich waarschijnlijk nog het meest vertegenwoordigd door deze omroep, en die wordt eigenlijk alleen maar door ons goed verdedigd. Ik ben helemaal met u eens: het is triest dat het zo is.

De heer **Van der Maas** (VVD):

Ik luister naar de heer Van Houwelingen en hoor een advocaat spreken en iemand die alles van zich afwerpt, alles externaliseert. Het is zijn goed recht om dat te doen, maar toch hoor ik hem helemaal niet over teleurgestelde kijkers. Ongehoord Nederland had echt een groot bereik. Er waren kijkers die daar dagelijks naar keken; dat was een geluid dat gehoord werd. Dat is op zich in een pluriform bestel heel goed, als de journalistieke integriteit maar geborgd is. Nu blijkt dat …

De **voorzitter**:

Komt u tot een vraag.

De heer **Van der Maas** (VVD):

Ik mag ook een lange interruptie doen, toch?

De **voorzitter**:

Ja, maar dat hoeft natuurlijk niet een minuut te duren. Dus komt u tot een vraag.

De heer **Van der Maas** (VVD):

Tot nu toe ben ik to the point geweest. Mijn vraag is of u het met mij eens bent dat de kijkers inderdaad teleurgesteld zijn. En mijn echte vraag is: als u dan de oprichter bent van Ongehoord Nederland, waarom heeft u niet op tijd ingegrepen?

De heer **Van Houwelingen** (FVD):

Dan moet ik toch even een misverstand uit de weg ruimen, namelijk dat ik dé oprichter zou zijn. Ik was betrokken bij de oprichting, en na een paar maanden was ik al weg. U doet net of ik daar de scepter zwaai. Dat is echt onzin. Ik heb al een paar keer in het debat gezegd dat er dingen fout zijn gegaan. In dat opzicht zou ik willen zeggen dat ik soms wel teleurgesteld ben, omdat er misstanden zijn geweest. Die praat ik ook niet goed hier. Toen was ik allang weg bij die omroep trouwens. Dus dat is niet goed. Ik wil het nog wel een keer zeggen: er zijn dingen niet goed gegaan. Alleen, ik heb dat al honderd keer gezegd. Ik hoef het niet nog een keer te zeggen.

De **voorzitter**:

Dat is fijn. Meneer Van der Maas.

De heer **Van der Maas** (VVD):

Maar mijn vraag werd niet beantwoord. Waarom heeft u als een van de oprichters op een gegeven moment niet ingegrepen en bent u daar het gesprek niet aangegaan? Ik neem aan dat u nog steeds lid bent van Ongehoord Nederland. Dat is uw goed recht. U had daar misschien wel kunnen bijsturen.

De heer **Van Houwelingen** (FVD):

Nee, na een paar maanden was ik daar al weg. Dat kunt u eventueel nakijken. Dus ik had daar geen invloed. Ik was geen bestuurder of wat dan ook binnen die omroep. Waar u het nu over heeft, is ver daarvoor. Dat was bij de oprichting in 2019. We zijn het bestel ingegaan in 2022. Toen zat ik al in de Kamer nota bene. Het is dus heel kort geweest. Ik had dus ook niks kunnen doen, want dat speelt allemaal van daarna. Ik snap dat u dat graag wilt doen, maar dit kunt u mij echt niet in de schoenen schuiven helaas.

De **voorzitter**:

Voor beiden geldt: via de voorzitter. De heer Van der Maas, tot slot.

De heer **Van der Maas** (VVD):

Mijn vraag aan de heer Van Houwelingen is: bent u nog steeds lid van Ongehoord Nederland?

De heer **Van Houwelingen** (FVD):

Ja, ik ben trots dat ik bij de oprichting betrokken was en ik ben ook nog steeds trots lid, maar ik heb wel kritiek. Dat heb ik net al gezegd.

De **voorzitter**:

Ik kijk even rond of iemand nog een interruptie had voor de heer Van Houwelingen. Dat is niet het geval. Daarmee zijn we aan het einde van de eerste termijn van de zijde van de Kamer gekomen. Ik stel voor dat we een halfuur schorsen en om 15.30 uur terug zijn om naar de beantwoording van de minister te luisteren.

De vergadering wordt van 14.59 uur tot 15.32 uur geschorst.

De **voorzitter**:

Welkom terug allemaal. We gaan beginnen met de eerste termijn aan de zijde van de minister. Zij gaat zo meteen alle gestelde vragen beantwoorden. Maar voordat we daarmee beginnen, deel ik even mee dat we de interrupties nu wel gaan inperken, en wel tot twee in drieën. U mag dus twee interrupties plegen en

dat kunt u in drieën doen. Daarna zijn ze op, want we moeten deze zaal om 17.00 uur echt verlaten. Dan zou het mooi zijn als we door dit debat heen zijn. Twee interrupties in drieën dus.

Als het goed is, zijn er blokjes. Als de minister die eventjes zou kunnen opnoemen, dan kunnen de Kamerleden daar rekening mee houden. Dan horen we graag de beantwoording.

Minister **Letschert**:

Dank u wel, mevrouw de voorzitter. Goedemiddag, Kamerleden en tribune. Ik ga beginnen met Ongehoord Nederland, dan ga ik in op de hervorming van het wetsvoorstel, en dan heb ik een hele rits overig. Daarin komt alles naar voren, tot en met de vraag hoe je het NPO-abonnement wel of niet kunt opzeggen. Ik heb alles verzameld. Overig is dus wel veel, zeg ik ook even voor uw timemanagement.

De **voorzitter**:

Ook u vraag ik om toch uw best te doen om het enigszins kort te houden. Dank u wel.

Minister **Letschert**:

Laat ik beginnen met een van de belangrijkste onderdelen van het debat rondom Ongehoord Nederland. Verschillenden van u hebben mij de vraag gesteld of er door de minister vanuit de inhoud is geredeneerd om een omroep uit het stelsel te willen halen. Die vraag kwam onder anderen van het Kamerlid Van der Maas. Hij vroeg of ik kan garanderen dat uitsluitend het handelen en functioneren van ON! als organisatie wordt beoordeeld en niet de politieke of maatschappelijke inhoud en opvattingen van ON! Ja, dat kan ik garanderen, maar ik ga ook uitleggen hoe dat in de afgelopen periode chronologisch heeft gespeeld. Toen ik mijn voornemen tot besluit kenbaar heb gemaakt, heb ik aangegeven dat ik dat doe op basis van drie gronden. Ik ga ze toch nog even noemen, voor de zorgvuldigheid. De eerste is de constatering van het commissariaat dat ON! niet meer voldoet aan de deugdelijke inrichting van de bedrijfsprocessen. Dat is een zogeheten gebonden bevoegdheid. Dan zegt het Commissariaat voor de Media eigenlijk tegen de minister: u moet een voornemen tot besluit nemen op basis van dat artikel. Dan is er het verzoek van de NPO om de erkenning in te trekken wegens een manifest en structureel gebrek aan bereidheid tot samenwerken. Dat is een kan-bepaling; daar heb ik nog een eigen weging in te maken. En dan zijn er twee sancties van het commissariaat, die de minister volgens onze wet de bevoegdheid geven om een voornemen tot intrekking te overwegen. In mijn voornemen tot besluit heb ik alle drie de gronden opgenomen.

Dan ga ik u nu meenemen in de chronologie. Ik vind dat wel belangrijk, omdat ik merk dat er een aantal Kamerleden zijn die mij toch ergens verwijten dat ik een versnelling in ben gegaan toen er op een bepaald moment in de zomer een bepaald fragment is binnengekomen. Ik wil me daar echt verre van houden. Ik ga

ook uitleggen hoe dat is gekomen. Toen ik in februari het ministerie binnenstapte, lagen die twee sancties er. Laat ik het een ernstige overtreding en een lichte overtreding noemen. Ik wist toen ook dat er een evaluatie liep van de NPO en ook van de twee aspirant-omroepen. In de weging van die twee sancties kijk je dan ook wat er ligt en of het geschikt, noodzakelijk en proportioneel is om een voornemen tot een besluit te nemen om een omroep mogelijkerwijs uit een bestel te halen. Die drempel is echt heel erg hoog, ook voor mij als minister -- juist voor mij als minister, zou ik willen zeggen. Dat betekent dan ook dat ik het in die fase, voordat ik het evaluatierapport had kunnen inzien, nog niet voldoende noodzakelijk en proportioneel vond om toen al, in februari of maart, dat besluit te nemen. Dit was in het licht van de sancties die er lagen en het traject waar het Commissariaat voor de Media nog in zat met de omroep, waarbij nog sprake was van mogelijke verbeterplannen. Daar mag je natuurlijk van alles van vinden, maar dat is de weging die ik toentertijd heb gemaakt.

Toen kwam het evaluatierapport. Dat was in mei, zeg ik even uit mijn hoofd. Dat is gemaakt door een externe commissie die is ingesteld door de NPO. Toen heb ik, zoals het ook hoort in dit proces, aan de NPO gevraagd om een reactie van de raad van bestuur op de bevindingen in het rapport. Die gaan over meer dan alleen Ongehoord Nederland. Die gaan eigenlijk over het gehele bestel. Dan pas zal ik mijn eigen weging van dat rapport maken, na de reactie van de NPO op dat rapport.

Voor de zomer kwam er ook nog een reactie op het evaluatierapport van het College van Omroepen. Hierin uitten zij ook hun zorgen over een aantal van de bevindingen in het rapport van de evaluatiecommissie, met name over de ernstige zorgen die daarin over de journalistieke kwaliteit van ON! werden geuit. Ik had toen nog steeds geen reactie van de NPO op dat rapport. Die heb ik na de zomer gekregen.

In het begin van de zomer kwam dat fragment op televisie. De aandacht rondom dat fragment kwam volgens mij een aantal weken later. Ik heb het toegestuurd gekregen toen ik op zomervakantie was en ik heb daar toen niks mee gedaan. Voor mij was dat, ook toen, geen reden om een versnelling in te zetten. Ik was toen nog steeds aan het wachten op een reactie van de raad van bestuur van de NPO op het rapport van de evaluatiecommissie. Die heb ik na de zomer gekregen.

Die eerste reactie van de NPO heeft u ook allemaal gezien. Wat heeft de NPO in die reactie gezegd? Enerzijds zeiden zij dat zij geen vertrouwen meer hadden in de mogelijkheden om een samenwerking te initiëren of te organiseren tussen die omroepen. Tegelijkertijd zagen zij, ook in het licht van een eerder besluit dat door een van mijn voorgangers is genomen, niet goed wat de juridische mogelijkheden waren ter onderbouwing van de bepaling in de wet die hun de bevoegdheid geeft om dat verzoek te kunnen indienen. Ik merk dat u soms onderdelen uit die brief haalt, maar de brief niet in zijn totaliteit bekijkt. Zij hadden met de brief, die u zelf ook gelezen heeft, eigenlijk een soort status quo op mijn bureau gelegd. Ze zagen geen mogelijkheden meer tot samenwerking en stelden tegelijkertijd een vraag over de juridische interpretatie. Op de laatste pagina van de brief stelden zij dat ze dit graag mondeling wilden toelichten.

Op die mondelinge toelichting ben ik ingegaan. Het enige wat ik toen heb gedaan -- dat heeft u ook kunnen zien in de brief die ik naar aanleiding van dat gesprek heb gestuurd en meteen openbaar heb gemaakt -- is verwijzen naar het besluit dat een van mijn voorgangers heeft genomen ter interpretatie van de vraag wat die inhoudelijke samenwerking nou betekent als die niet meer mogelijk zou zijn. Ik heb de quote uit dat besluit van toen precies overgenomen en naar de NPO gestuurd. Ik heb gezegd: "Doe ermee wat u wilt; ik ga er verder niet over. Het is uw afweging of u dat verzoek wel of niet wilt indienen."

In dezelfde periode heeft het College van Omroepen, die daar ook zelf over gaat, een brief naar de NPO gestuurd. Hierin werd aangegeven: "Wij zien geen enkele vorm van samenwerking met Ongehoord Nederland meer zitten. Wij willen u echt verzoeken om dit verzoek aan de minister te doen." Dat verzoek is in die week, of in de week erna, op mijn bureau terechtgekomen. Toen had ik een verzoek van de NPO. Ik had twee sancties. Niet lang daarna belandde het bericht van het Commissariaat voor de Media rondom die gedwongen bevoegdheidsbepaling op mijn bureau.

Dat zijn de feiten; dat is de chronologie. Ik zal in elk debat en ook in elk mediaoptreden dat hierover gaat, altijd zeggen dat de inhoudelijke beoordeling van dat fragment voor mij geen grondslag is geweest om iets te versnellen of om anders naar deze feiten te kijken. Mijn feitenmateriaal berust op drie gronden.

Wat ik in dit debat ook niet ga doen, is met u in discussie gaan over de onderliggende feiten. Waarom niet? Ik zit nu in een fase van hoor en wederhoor, waarin Ongehoord Nederland een zienswijze kan geven. Daar wil ik met een open mind in zitten. Dat hoort ook zo. Ik wil Ongehoord Nederland alle ruimte en gelegenheid geven om ten aanzien van dat hele pakket aan feiten en argumenten hun zienswijze te geven. Daarover zal ik vervolgens een definitief besluit nemen. Dan kan er nog een ander traject volgen, zoals u weet. Dat ligt uiteraard ten eerste aan wat dat definitieve besluit wordt. Dan is het aan ON! om daar wel of niet wederom een reactie op te geven. Dat is hoe het werkt in een rechtsstaat en dit is ook hoe dit proces in de afgelopen maanden is verlopen.

Dan misschien nog even over het proces. De heer Mohandis vroeg me hoe het zit qua tijdlijn. Op 18 september heeft Ongehoord Nederland van mij het voorgenomen besluit met de onderliggende feiten en redeneringen die ik daarin gebruik, toegezonden gekregen. Zij hebben nu vier weken de tijd om daar schriftelijk hun zienswijze op te geven, maar ze kunnen ook nog verzoeken om een mondelinge hoorzitting. Die zal dan daarna plaatsvinden; dat is ook aan ON! Daarna neem ik het definitieve besluit. Uiteraard is er dan ook nog een mogelijkheid tot bezwaar en beroep.

Dan kreeg ik ook nog de vraag wanneer de subsidiekraan dichtgaat en de vraag of er aanleiding is tot aanvullend boekenonderzoek. Ik heb, zoals ik net ook al zei, een voornemen tot besluit, dus er is nog geen definitief besluit. Ik neem het definitieve besluit pas na de periode van hoor en wederhoor. Als het besluit definitief zou worden, is daarmee de erkenning van Ongehoord Nederland ingetrokken en maken zij ook geen onderdeel meer uit van het publieke bestel. Dat betekent ook dat ze vanaf dat moment niet meer kunnen uitzenden via de kanalen van de publieke omroep.

Dan wil ik meteen door, als u mij dat toestaat, mevrouw de voorzitter. Een tweede onderwerp in het debat, naast de onderbouwing en of ik mij wel of niet door de inhoud heb laten leiden, was namelijk -- dat is misschien straks ook het bruggetje naar de discussie die we gaan hebben over de hervorming vanuit het wetsvoorstel -- de vraag waar het door ON! vertegenwoordigde geluid in het nieuwe bestel gaat landen, want vanuit die belangrijke waarde van pluriformiteit is dat een vraag die we allemaal met elkaar delen; dat heb ik hier vandaag wederom geproefd.

Zoals we in het debat al met elkaar gedeeld hebben, houdt de publieke mediaopdracht onder andere in dat de publieke omroep de taak heeft om voldoende pluriform te zijn en verschillende geluiden te laten horen. Het is ook in het nieuwe bestel -- ik ga daar straks uitgebreider op in -- de taak voor het collectief, dus voor alle omroephuizen, om de verschillende geluiden die er in de samenleving zijn, ook via programmering naar buiten te laten komen. Dat is eigenlijk een veel scherpere taak dan de taak die de omroepen nu hebben, en die door de evaluatiecommissie kwetsbaar is bevonden in haar laatste evaluatie van afgelopen voorjaar.

Hoe de vier omroephuizen daar concreet invulling aan gaan geven, is niet aan mij; gelukkig maar. Dat is aan de omroephuizen met elkaar, maar zij hebben een verantwoordelijkheid en een wettelijke taak om de verschillende geluiden die er in de samenleving zijn, ten gehore te brengen. Daar kunnen andere partijen zich ook voor melden; dat gaat niet alleen maar via kijkersonderzoek en welk ander onderzoek daar dan ook aan ten grondslag ligt. Iedereen die zich niet vertegenwoordigd voelt door de publieke omroep, ook maatschappelijke partijen en stromingen, kan zich proactief daarin mengen en zich melden bij die omroephuizen.

Daarmee heb ik de vragen in dit blokje eigenlijk beantwoord.

De **voorzitter**:

Dat was het blokje ON!, als ik het goed begrijp?

Dan kijk ik even de zaal in of er vragen zijn.

De heer **Van Houwelingen** (FVD):

Om op het laatste onderwerp door te gaan: met de hervorming van het bestel wordt straks natuurlijk de ladder opgehaald. Dat unieke geluid van Ongehoord Nederland … Men is volgens de Mediawet nu al verplicht om divers te zijn. Dat heeft de omroep niet goed gedaan, daarom kwam ON! daar binnen. Daar was namelijk een behoefte aan, waarin dus niet door de huidige partijen werd voorzien. Er moest iemand van buiten dat bestel naar binnen komen. Nu hoorde ik de minister zeggen: straks krijgen ze een taak en komt het allemaal goed. Dat is toch -- ik heb het net ook al een paar keer gezegd -- een totaal ongeloofwaardig verhaal? Dat geluid van ON! gaat BNNVARA of de KRO straks niet brengen. Dat is toch een fantasieverhaal? Ik begrijp eerlijk gezegd niet dat de minister dit met droge ogen kan zeggen.

Minister **Letschert**:

De evaluatiecommissie is vrij kritisch, ook met het oog op de manier waarop de publieke omroep uiting geeft aan de verschillende kernwaarden zoals we die hebben omschreven; daar heeft u in uw discussie ook al het een en ander over gezegd. Dan was de gedachte altijd: we hebben een open bestel, dus daar kunnen altijd ook nieuwe geluiden in terecht. Wat wij nu bij de hervorming van dit bestel veel beter doen, is dat wij de omroephuizen collectief verantwoordelijk maken in plaats van één omroep. Er zijn ook geen omroepen meer binnen die omroephuizen. Er zijn vier omroephuizen die met elkaar een aanbodplan maken, waar ze zich over laten adviseren. Dat laten ze vooraf toetsen. Ze worden daar ook achteraf op gecontroleerd. Op het moment dat wij een situatie zouden gaan krijgen dat die pluriformiteit niet gewaarborgd wordt -- ik zou zeggen dat we dat over tien jaar zouden zien -- dan is het uiteraard aan de Kamer om daar vanuit uw wetgevende en controlerende taak een rol in te spelen. Ik heb dat wantrouwen niet. Zoals we het nu hebben ingeregeld, komt er een wettelijke taak voor het collectief om met elkaar dat aanbodplan te maken, gehoor te geven aan de verschillende geluiden die we in onze samenleving hebben en specifiek aandacht te hebben voor gemarginaliseerde groepen. Nogmaals, voordat het aanbodplan wordt goedgekeurd, wordt het getoetst. Ook wordt er achteraf, na vijf jaar, getoetst op het moment dat je daar niet aan voldoet. Dat is hoe we het stelsel nu met elkaar voor de toekomst hebben ingericht.

De heer **Van Houwelingen** (FVD):

Dank voor het antwoord. De minister zegt nu zelf dat de minister uiteindelijk moet gaan garanderen dat het stelsel pluriform is. Dat gaat dus nooit werken. Dat hebben we de afgelopen decennia natuurlijk al gezien. Voordat wij in de Kamer zaten, heeft de PVV al regelmatig opgemerkt dat het stelsel niet pluriform is. Het antwoord van de minister was dan altijd: nee hoor, dat stelsel werkt prima. Dat het niet pluriform is, is bewezen door het toetreden van bijvoorbeeld Ongehoord Nederland. Dit gaat toch niet? Dit is toch een fantasie? Uiteindelijk gaat dit toch niet werken? Vernieuwing moet toch altijd van buiten komen? Zo werkt het toch?

Minister **Letschert**:

De minister is daar niet in die zin verantwoordelijk voor. Wij leggen de wettelijke taak bij de NPO en de omroephuizen om die pluriformiteit een plek te geven in hun collectieve verantwoordelijkheid. We hebben in het stelsel waakhonden die dat vooraf en achteraf toetsen, ver weg van de politiek. Ik zie dat we vandaag ook allemaal worstelen met het feit dat we het enerzijds ver weg willen houden van de politiek en dat we anderzijds toch af en toe gevraagd worden om daar iets van te vinden. Dit is hoe ik het wetsvoorstel, dat nu in internetconsultatie is, heb ingericht. Ik denk dat het feit dat we die wettelijke verantwoordelijkheid voor alle omroepen in de wet geborgd hebben, inclusief die belangrijke waarde van pluriformiteit, ons meer gaat beschermen dan in het huidige stelsel.

De **voorzitter**:

Tot slot, meneer Van Houwelingen.

De heer **Van Houwelingen** (FVD):

Ja, tot slot. Dit gaat echt niet werken. Het wordt dus een gesloten systeem. De ladder wordt opgehaald. Er kunnen geen vernieuwingen van buiten meer komen. Stel je nou voor dat het zo zou werken in de politiek en dat we zouden zeggen: "We hebben nu achttien partijen. Dat is voldoende. De boel gaat op slot en er komen nooit meer nieuwe partijen bij. Het is de verantwoordelijkheid van alle partijen samen om divers genoeg te zijn." Dat bedenken we toch ook niet met elkaar? Dit gaat dus niet werken. Dat dat niet wordt begrepen, is voor mij onbegrijpelijk.

Minister **Letschert**:

Ik ben ook heel benieuwd. De wet is nu in consultatie, dus we krijgen de komende periode van allerlei kanten input hoe verschillende partijen, zowel politiek als in de samenleving, naar deze keuze kijken. Ik heb daar vertrouwen in, want anders had ik het wetsvoorstel natuurlijk niet ingediend.

Mevrouw **Keijzer** (Lid Keijzer):

Politiek is de eeuwigdurende strijd over de vraag wat de juiste inrichting van de samenleving is. Dat gebeurt natuurlijk bij de NPO ook, alleen dan op links-progressieve leest. In de brief van 8 september lees ik waarom de minister het aangewezen vindt om deze maatregel te nemen. Het gaat dan over de governance, over twee sancties van het Commissariaat en over samenwerkingssancties van de NPO. Daar wordt het ingewikkeld. De governance bij Omroep ZWART is bijvoorbeeld ook niet oké. Een van de sancties van het Commissariaat voor de Media gaat over belangenverstrengeling, maar die vindt bij andere omroepen ook plaats. De klacht van de NPO gaat over samenwerking en journalistieke codes. Dat is even makkelijk: als je ergens van af wil, doe je alsof er geen samenwerking is. Er zijn vandaag al meerdere voorbeelden voorbij gekomen die laten zien dat de journalistieke codes in andere programma's ook niet worden nageleefd.

De **voorzitter**:

Kunt u tot een vraag komen?

Mevrouw **Keijzer** (Lid Keijzer):

De minister laadt zo toch de verdachtmaking op zich dat er met twee maten gemeten wordt? Ziet zij dat echt niet?

Minister **Letschert**:

Nee, dat zie ik totaal niet zo. Ik heb geen dossier op mijn bureau liggen van andere omroepen, waarvan de waakhonden -- dat woord werd vandaag veel gebruikt -- hebben gezegd: minister, u kan of moet ingrijpen.

De **voorzitter**:

Mevrouw Keijzer, u heeft nog een interruptie, maar kunt u uw microfoon wel uitzetten wanneer u klaar bent?

Mevrouw **Keijzer** (Lid Keijzer):

Ja, voorzitter. Dit is precies het probleem; dit is nou precies het probleem. Mensen van sociaal-conservatieve of rechtse huize zijn aan het werk. Zij dienen niet constant klachten in. Die klachten komen dus ook niet bij de waakhonden terecht. Als die daar al terechtkomen, heb je te maken met die links-progressieve overtuiging van wat de goede invulling van de samenleving is. Als de minister dit echt niet ziet, dan is dat zo. Dat is dan jammer, maar dan wordt het nieuwe stelsel wel heel erg belangrijk. Ik hoor haar vervolgens antwoorden: "Nee, hoor. Binnen dat stelsel moet straks die pluriformiteit geborgd worden." Dat gaat dan toch niet gebeuren? Dat ziet de minister toch ook? Als de minister zegt "nee hoor, dat is niet zo", welke stappen worden er dan gezet om dat wel voor elkaar te krijgen?

Minister **Letschert**:

Ik deel de observatie van mevrouw Keijzer niet dat er alleen maar sprake zou zijn van een links-progressieve kijk op de mogelijke overtredingen van omroepen als het gaat over bijvoorbeeld journalistieke codes en redactiestatuten. De ombudsman heeft in het verleden ook andere omroepen op de vingers getikt. We hebben volgens mij ook al gehoord dat er een gesprek plaatsvindt over de vraag of omroepen daar dan een lerend vermogen in laten zien of niet. Ik ben er als minister verantwoordelijk voor om naar een dossier te kijken op het moment dat dat op mijn bureau komt te liggen. Het maakt me niet uit van welke omroep dat is. Tot die tijd is dat niet zo en heb ik daar dus ook niks van te vinden.

Mevrouw **Keijzer** (Lid Keijzer):

De Nederlander die rechts of rechts van het midden stemt, rest dan niets anders dan achter elkaar klachten in te gaan dienen. Het is precies zoals de heer Bosma zegt: je kan het niet opzeggen. Dat weet hij. Hij stelt de vraag waar hij de NPO kan opzeggen, maar dat kan niet, want die is met belastinggeld gefinancierd. De Nederlander, die met mij naar allerlei uitingen op de NPO kijkt die wat mij betreft

bezijden de waarheid zijn, rest dan niets anders om daar melding van te doen, vaak en veel, zodat de waakhonden uiteindelijk niet anders kunnen dan eindelijk de andere kant ook eens van repliek te dienen en maatregelen op te leggen. Anders blijft ...

De **voorzitter**:

Heeft u nog een vraag?

Mevrouw **Keijzer** (Lid Keijzer):

Anders blijft deze ellende voortbestaan. Hoe gaat de minister dit stimuleren? Gaat zij bijvoorbeeld ook mensen uitnodigen om dat te doen of zegt zij, zoals een technocratisch bestuurder betaamt, dat het niet bestaat omdat zij geen dossiers op haar bureau heeft liggen?

Minister **Letschert**:

Ik denk dat het feit dat wij hier een debat over voeren, waar hopelijk heel veel mensen naar kijken en waar ook verslag van wordt gedaan, al meehelpt als u het idee heeft dat er in een bepaalde doelgroep burgers zijn die de weg niet weten te vinden naar de instanties waar ze een klacht zouden kunnen indienen. Tegelijkertijd hebben de toezichthouders ook een eigenstandige verantwoordelijkheid om hun mandaat uit te oefenen. Dat is niet technocratisch. Ik roep iedere burger die ergens een klacht over in wil dienen en die denkt in zijn recht te staan op om dat vooral te doen.

De heer **Martin Bosma** (PVV):

De minister zegt dat zij geen dossiers op haar bureau heeft, omdat ze niets heeft gekregen van de waakhonden. Zou dat kunnen betekenen dat de waakhonden helemaal geen waakhonden zijn, maar gewoon schoothondjes?

Minister **Letschert**:

Nee.

De heer **Martin Bosma** (PVV):

Zou het dan zo kunnen zijn dat die schoothondjes gekozen zijn door mensen uit dezelfde links-liberale bubbel als deze minister? Zou het zo kunnen zijn dat die schoothondjes gedresseerd zijn door D66'ers en D66-achtigen en dat ze bijvoorbeeld geselecteerd zijn op de juiste denkbeelden? Ik denk even aan de mevrouw die bij het Commissariaat voor de Media zit.

Minister **Letschert**:

Nee. Ik zal wat meer zinnen geven, want anders blijf ik "nee" zeggen. Volgens mij zijn er de afgelopen tijd best wel vaak oproepen gedaan vanuit de samenleving, de politiek en verschillende hoeken om iets te doen aan de licentie van Ongehoord Nederland. Ik heb de toezichthouder, onze onafhankelijke toezichthouder, daar geen versnelling in zien maken. Die heeft dat op een heel zorgvuldige manier gedaan. Ik herken het beeld dus niet dat er schoothondjes zijn die hun oor te luisteren leggen bij wat er bijvoorbeeld uit de Kamer of de samenleving komt. Die doen gewoon hun werk volgens de wet en het mandaat dat zij daarbij hebben. Dat is hun taak.

De heer **Martin Bosma** (PVV):

Er zijn nu mensen die bijvoorbeeld zeggen: die voorzitter van het Commissariaat voor de Media laat wel erg haar privédenkbeelden doorschemeren. Bijvoorbeeld iemand als Ton Verlind, vroeger fameus verslaggever van Brandpunt, zegt dat in een podcast. Zou dat wellicht kunnen verklaren waarom een Omroep ZWART, waar heel veel op is aan te merken qua geld, wat ze nou eigenlijk produceren en racistische propaganda, niet de wind van voren krijgt van de voorzitter van het Commissariaat voor de Media, terwijl de voorzitter van het Commissariaat voor de Media, gezien haar eigen persoonlijke achtergrond, wel heel erg graag zou zien dat Ongehoord Nederland verdwijnt?

Minister **Letschert**:

Eerlijk gezegd vind ik het best wel onfatsoenlijk om over personen te praten. We hebben dat in het vorige debat rondom de lokale omroepen ook al een paar keer met elkaar gewisseld. Ik beoordeel mijn toezichthoudende instanties op de manier waarop zij hun werk uitvoeren. Mensen worden gekozen vanwege de kwalificaties in hun cv. U noemt nou allerlei andere dingen; ik wil daar echt ver van blijven. Ik vind dat eerlijk gezegd … De voorzitter heeft ook al aangegeven dat mensen zich hier niet kunnen verdedigen. Op het moment dat er iets zou zijn met het functioneren van de toezichthoudende organen, hebben wij daarin een rol te spelen. Voor de rest wil ik daar eigenlijk niet meer aan meedoen.

De **voorzitter**:

Dan zag ik eerst de hand van de heer Van Houwelingen, die al wel een interruptie in drieën heeft gedaan. Dus dit zou dan de laatste zijn, en er komen nog wel twee blokjes. Ik wil u er alleen maar op wijzen.

De heer **Van Houwelingen** (FVD):

De heer Bosma zegt het al: het probleem zit bij die toezichthouder. Die toezichthouder beoordeelt op basis van de inhoud. De toezichthouder heeft gezegd en geschreven dat dat fragment, waar zo veel om te doen is, het "kantelmoment" is. Dat hebben ze gezegd. Mijn vraag aan de minister, die ik

trouwens ook al in eerste termijn had, is: het is toch heel duidelijk dat de toezichthouder op de inhoud beoordeelt, wat die niet zou moeten doen?

Minister **Letschert**:

De toezichthouder heeft een heel scala aan feiten en overwegingen die ten grondslag liggen aan de eindconclusie die geleid heeft tot het inroepen van die gebonden bevoegdheid. Daar baseer ik mij op. Uw vraag of daarbij het Hitlerfragment het leidende onderdeel is geweest, kan ik ontkennend beantwoorden, zoals ik net al in mijn interruptie heb gezegd.

De heer **Van Houwelingen** (FVD):

Sorry, maar zo werkt het dus niet. De minister zegt: ik neem een bepaald deel van de conclusie van het Commissariaat voor de Media over, en op een ander deel ga ik verder niet in. Dat is het problematische deel. Op het moment dat die voorzitter over het Hitlerfragment zegt dat het Hitlerverering is en allerlei dingen die niet kloppen … Het is heel duidelijk dat het Commissariaat voor de Media dat inhoudelijk beoordeelt, door ook dat woord "kantelmoment" te gebruiken. Dat betekent dat dat hele instituut dus niet meer te vertrouwen is en dat de minister daar dus niet blindelings op af mag gaan, en al helemaal niet mag gaan windowshoppen, zo van: dit neem ik over, maar naar dat andere kijk ik maar even niet, want daar kom ik niet uit. De minister zou toch niet klakkeloos dat oordeel van het Commissariaat voor de Media moeten overnemen? Dat is mijn vraag.

Minister **Letschert**:

Wat ik net in mijn inleiding ook heb gezegd is: het Commissariaat voor de Media heeft op mijn bureau een dossier neergelegd rondom schendingen van de wettelijke normen waar ON! zich in de afgelopen periode niet aan heeft gehouden. Dat gaat over de inrichting van deugdelijke bedrijfsprocessen, waar allerlei elementen onder zitten. Ook gaat het over redactiestatuten enzovoorts. Nogmaals, ik ga hier niet de onderliggende argumentatie en feiten met u bespreken, want dat doe ik nu in een hoor- en wederhoorproces met Ongehoord Nederland.

De **voorzitter**:

Tot slot, de heer Van Houwelingen.

De heer **Van Houwelingen** (FVD):

Tot slot. Dat is dus exact het probleem. Die toezichthouder -- dat heb ik uitvoerig betoogd -- is niet objectief. Die let ook op de inhoud, die meet met twee maten. We hebben het allemaal gezien. Iedereen die kan lezen, kan dat lezen. Iedereen die kan horen, kan dat horen. En de minister weigert dat tot zich door te laten

dringen. Ze zegt: ik vertrouw die toezichthouder; ik ga maar blind af op het oordeel van die instituten. We hebben gezien waar dat mis is gegaan, bijvoorbeeld ook bij de toeslagenaffaire. De minister zou zélf moeten nadenken, maar dat gebeurt dus helaas niet.

Minister **Letschert**:

Ik wil het zeker tot mij laten doordringen, maar ik ben het niet met u eens. Dat heb ik geprobeerd uit te leggen. Het is uw recht om het daar dan ook weer niet mee eens te zijn, maar dat is wat het is.

Mevrouw **Nanninga** (JA21):

Ik geloof dat hier meerdere dingen waar zijn. Ik geloof dat het waar is dat de publieke omroep een links-progressieve D66-baantjestombola is, ik geloof dat Omroep ZWART racistische programma's en propaganda verspreidt en daar niet op wordt aangesproken. Dat geloof ik zeker, maar ik geloof ook wat de minister zegt, namelijk dat de beslissing over ON! geen inhoudelijke beslissing is geweest maar eentje op basis van governance. Ik geloof dat dat waar is, ook omdat er genoeg redenen zijn om daar op basis van bedrijfsvoering een keer de stekker uit te trekken. Mijn eerste termijn ging ook over de rol van de minister daarin. Had dit niet een beetje voorkomen kunnen worden door een andere timing? Ik heb goed geluisterd naar de tijdlijn van de minister. Maar had die timing, namelijk meteen tijdens de ophef zeggen "we gaan stappen ondernemen", niet beter gekund? Want zo zet je de deur open voor een discussie dat het over de inhoud zou gaan, terwijl het mij volstrekt duidelijk is dat het over de governance gaat, hoe eenzijdig dat ook is ten aanzien van andere, linkse, overtredingen, zal ik maar zeggen.

Minister **Letschert**:

Ik begrijp echt, oprecht, wat u daarmee wilt zeggen. Maar moet ik dan zeggen, als ik dat dossier op mijn tafel krijg vanuit de verschillende toezichthouders: vanwege de ophef in de samenleving rondom dit fragment ga ik het nu maanden uitstellen? Ik vind dat ook best wel … Ik heb gewoon zuiver elke stap, tot en met het evaluatierapport voor de zomer en het wachten op het NPO-bestuur … Dat komt na de zomer. Dan is er ergens begin juli dat fragment. De ophef kwam pas weer later. Ik heb gewoon het proces in de tijd doorlopen en ik heb daar juist niet naar gekeken. Dat dat samenvalt, is heel ongelukkig, maar het is ook wat het is. Dat is het eerlijke antwoord. Ik begrijp heel goed dat er wordt gedacht dat alles ermee te maken heeft, maar ik kijk naar dit dossier en zet de juridische stappen die daarbij horen.

Mevrouw **Nanninga** (JA21):

Ik geloof dat, hè. Ik geloof niet dat het naar aanleiding van die ophef is geweest. Ik wil alleen vragen naar die heel ongelukkige timing. Dat hoort natuurlijk ook

een beetje bij de bestuursfunctie van de minister. Dat is ook gewoon een factor in het geheel. Maar als ik de minister zo beluister, hoor ik haar eigenlijk zeggen: "Het had echt niet anders gekund. Daarvoor had ik geen aanleiding. En als zo'n verhaal er ligt, ga ik ook niet zitten wachten omdat er nu ophef is en denken: ik ga het even uitzitten." Het betoog is dus: "Die timing had dus echt niet anders gekund, ook al besef ik dat de schijn wordt gewekt, wat heel ongelukkig is."

Minister **Letschert**:

Ja.

De **voorzitter**:

Ja, dat is kort maar krachtig. Uw microfoon mag dan in de tussentijd uit. Dan kijk ik even rond of er nog vragen zijn. Anders vervolgen we met het volgende blokje. Dat is hervorming. Dat kunnen we doen. De minister.

Minister **Letschert**:

Dank u wel, mevrouw de voorzitter. Ik heb verschillende vragen gekregen over het nieuwe wetsvoorstel dat momenteel in de internetconsultatie ligt. Ik begin met een vraag van het Kamerlid Van der Maas: of ik een soort exitclausule wil opnemen voor de omroephuizen, als ultimum remedium. Met andere woorden: dan zou ik een omroephuis eruit kunnen zetten. We hebben dus niet meer de omroepen. Er zijn vier omroephuizen plus NOS en NTR. Ik ben het er niet mee eens. Anders had ik dat natuurlijk in het wetsvoorstel gezet, maar daar gaan we het in het echte debat vast over hebben. Maar als ik dat zou doen, moet je natuurlijk aan de voorkant weer erkenningscriteria bedenken, om weer een vierde omroephuis te creëren. Wat veel belangrijker is als argument waarom je dit niet zou moeten willen, is dat wij vergaande maatregelen hebben gegeven aan onze waakhonden om in te kunnen grijpen op het moment dat een omroephuis niet functioneert. Dat kan dus ook betekenen dat bestuurders naar huis worden gestuurd en dat je een ander bestuurlijk orgaan krijgt, met andere mensen, die richting moeten geven aan wat we in de wet hebben vastgesteld. Als een universiteit of een ziekenhuis niet functioneert, sluiten we die ook niet. Dan zorgen we dat er een goed bestuur komt. Dat is wat we geregeld hebben in deze wet. Zo kunnen we ook toezicht houden op het functioneren van de omroephuizen. Maar als we het gesloten systeem toch weer aan de achterkant openzetten, moeten we aan de voorkant ook weer een manier verzinnen om te zorgen dat er weer een omroephuis bij komt.

We hebben dus heel bewust gekozen voor een gesloten systeem. Het is niet gesloten voor nieuwe geluiden en nieuwe perspectieven. In die zin vind ik het eerlijk gezegd veel opener. Nu moet je elke keer wachten. Na zoveel jaar moet je leden gaan werven om überhaupt erin te komen. Maar nu is er gewoon een collectieve wettelijke taak, continu, voor de vier omroephuizen om de pluriformiteit te borgen. Dat is veel opener, wat mij betreft. De checks-and-balances zitten in het systeem, om omroephuizen die niet functioneren en niet

voldoen aan de wettelijke taken die wij met elkaar aan de omroephuizen geven, weer naar huis te sturen.

Even kijken. Dit is nog steeds het blokje hervorming. Alles komt aan bod. Ik heb niks overgeslagen.

Mevrouw de voorzitter. Mevrouw Van der Plas vroeg hoe we ervoor zorgen dat we onafhankelijk toetsen of de publieke omroep er daadwerkelijk in slaagt om de journalistieke kwaliteit te borgen, zonder dat de politiek zich daarmee gaat bemoeien. Ik heb in dit wetsvoorstel een heel duidelijke keuze gemaakt. Ik ben ook heel benieuwd hoe partijen daar in de internetconsultatie op reflecteren. De omroepen zijn zelf verantwoordelijk voor de kwaliteit en de onafhankelijkheid van het journalistieke aanbod. De inhoudelijke beoordeling daarvan moet ook ver wegblijven bij politiek en overheid. Dat is voor mij een heel principiële keuze, waarmee ook de persvrijheid wordt geborgd. Daarin neem ik zelfregulering als basis. De omroepen maken met elkaar de journalistieke code. Die code wordt verstevigd, inclusief het redactiestatuut. De wettelijke eisen die we daaraan stellen, zijn dus versterkt. Dat geldt ook voor de verplichting voor omroepen om maatregelen te nemen als het misgaat.

Als tweede, wat de checks-and-balances in het systeem betreft: we hebben het zo ingericht dat de ombudsman een zwaardere taak krijgt om daarop toe te zien. In het huidige stelsel hebben we dat niet scherp genoeg ingericht. Dat bleek ook uit het rapport van de evaluatiecommissie. Maar ik sta er wel echt voor dat we allereerst de sector zelf via zelfregulering erop laten reageren op het moment dat er sprake zou zijn van onvoldoende journalistieke kwaliteit. De ombudsman krijgt tanden om daar bevindingen op te geven. Uiteindelijk kan het Commissariaat voor de Media sancties opleggen. Dat is hoe we het systeem hebben ingericht. Voor mijn gevoel -- het is meer dan dat -- hebben we het heel goed ingericht met elkaar.

Mevrouw de voorzitter. Dan een vraag van het CDA: hoe voorkom je dat de omroephuizen gesloten bastions worden? Hoe blijven we toetsen dat nieuwe maatschappelijke stromingen er binnenkomen? Ik heb het al een paar keer gezegd, dus ik verval wel een beetje in herhaling: de vier omroephuizen krijgen collectief de taak om alle geluiden uit de samenleving te vertolken. Dat is echt anders dan in het huidige bestel, waar ze die taak niet hebben. Omroepen gaan dus ook gezamenlijk in dat aanbodplan op voorhand beschrijven welke nieuwe geluiden zij een plek geven in dat aanbodplan. Die plannen worden van tevoren extern beoordeeld, onder andere door de Raad voor Cultuur en het Commissariaat voor de Media. Ook achteraf, na vijf jaar, worden ze opnieuw geëvalueerd, door een onafhankelijke evaluatiecommissie. Daar zijn we allemaal bij om te kijken hoe dat werkt. Hiermee borgen we niet alleen dat de omroepen die taak hebben, maar ook dat ze die daadwerkelijk uitvoeren.

Mevrouw de voorzitter. De heer Claassen vroeg aan mij of een van de vier dan ook het ontbrekende geluid gaat vertegenwoordigen van ON! Ik zei het net: de omroepen worden geacht om alle geluiden, dus ook het geluid dat ON! vertolkt, waar ook een doelgroep voor is -- uit het rapport van de evaluatiecommissie blijkt ook dat het heeft bijgedragen aan de pluriformiteit -- een plek te geven in de omroephuizen. Hoe de vier dat gaan doen is niet aan mij, maar aan de omroephuizen zelf.

Het lid Krul vroeg hoe we borgen dat ook levensbeschouwelijke programmering voldoende aan bod komt. Hoe ga ik daarvoor zorgen? In de publieke mediaopdracht, en ook in deze wet, staat dat er levensbeschouwelijk aanbod moet blijven. Dat betekent dus ook dat er in het nieuwe bestel ruimte en budget is voor levensbeschouwelijke programmering.

Even kijken. Soms heb ik wat dubbelingen. Ik wil niet alles herhalen, mensen. Ik zit ook op de tijd te letten. Ik heb altijd haast op het einde.

De **voorzitter**:

Ik voel ook wel haast, dus dat is heel fijn.

Minister **Letschert**:

D66 vroeg: hoe gaan we ervoor zorgen dat de omroephuizen daadwerkelijk als één organisatie gaan functioneren? Ik heb een kort antwoord. Alle medewerkers komen in dienst van een omroephuis. Het heeft één bestuur en één raad van toezicht. Vanuit het omroephuis wordt één bestuurder afgevaardigd in het College van Omroepen, die samen de strategische en programmatische koers met elkaar bepalen. We hebben in de wettelijke taak uiteraard ook ingericht dat het sober, evenwichtig en doelmatig moet zijn.

Er gaan ook lagen uit, dus sommige bestuurders zijn er straks niet meer. We hadden er elf, maar dadelijk zijn er vier, plus NOS en NTR. Dat scheelt raden van toezicht en raden van bestuur. Dat is dus een antwoord op een vraag die u had: gaan er wel mensen weg? Ja, want het wordt een slagvaardiger en anders ingerichte organisatie, met minder bestuurstafels en minder toezichthoudende tafels.

Mevrouw de voorzitter. Ik vind dat de verantwoordelijkheden tussen de minister, het commissariaat en NPO nu helderder van elkaar zijn onderscheiden dan in de huidige situatie; daarover was er ook een vraag. Maar dat zullen we in het wetsdebat vast ook nog bespreken.

Mevrouw Nanninga vroeg mij het volgende. Ik schrok er een beetje van dat ik beloofd zou hebben dat ik rond de zomer zou komen … Ik vroeg meteen: heb ik dat gezegd? Dat blijkt een van mijn voorgangers te zijn. Excuses. Maar daar ben ik ook verantwoordelijk voor; dat weet ik. Tegelijkertijd hoop ik dat u begrijpt dat het een fundamenteel en omvangrijk wetsvoorstel is. Ik heb mij daar zelf echt in verdiept en heb daar echt wel voldoende haast op gezet om ervoor te zorgen -- dat is ook wat ik in mijn brieven naar u heb geschreven -- dat ik rond de zomer met de internetconsultatie zou komen. Jullie begrip van "rond de zomer" is meestal nog ergens tot in september. Ik voel de urgentie. Wat is de rest van de planning? Ik wil in december het voorstel indienen bij de Raad van State. Dan hoop ik uiterlijk eind Q1 van '27 het voorstel in te dienen bij uw Kamer. Als het uw Kamer lukt om het op de agenda te krijgen vóór de zomer van '27 en de Eerste Kamer na de zomer, halen we de planning. Ik kom zo nog bij de leden.

De **voorzitter**:

Ik zie dat er vragen zijn, maar we wachten eerst het blokje af, dus u kunt gewoon vervolgen, minister.

Minister **Letschert**:

Ik kom op het mooie onderwerp van de ledeneis. Dat is voor iedereen een graat in de keel. Dat heb ik ook letterlijk zo in de memorie van toelichting opgeschreven. Dat heb ik dus niet mooier gemaakt dan het is. Ik noem een paar dingen daarover. Ik denk dat het starten van een spoedwetstraject -- ik heb me daar vandaag nog een keer extra over laten informeren -- niet zo veel gaat oplossen. Een spoedwet, wat staatsrechtelijk eigenlijk niet echt bestaat, moet namelijk ook gewoon bepaalde stappen doorlopen. Dat gaat nooit de tijd inhalen van het traject waar wij nu in zitten. Dat zou ik eigenlijk een beetje zonde van ieder zijn tijd vinden. Maar wat uw Kamer wel zou kunnen doen, is met een amendement komen bij de nu voorliggende wet in de Kamer, de wet over de rijksmediabijdrage. Dan zou ik bereid zijn om mee te denken over hoe we ervoor kunnen zorgen dat bijvoorbeeld kleine omroepen niet uit het bestel vallen als ze de ledenaantallen niet halen die in samenwerkingsconstructies werken. Dat is heel technisch, maar ik wil daar zeker gezamenlijk serieus naar kijken. Het is namelijk voor iedereen helder dat het een graat in de keel is. Je bent bezig met de voorbereiding op een nieuw stelsel en ondertussen moet je, omdat je nog onder de huidige wet valt, daaraan voldoen. Dat voelt voor iedereen heel ongemakkelijk, onnodig en ondoelmatig.

De **voorzitter**:

Was dit het blokje hervorming? Ja? Dan kijk ik rond. Ik zag als eerste een hand van de heer Mohandis.

De heer **Mohandis** (PRO):

Ik begin even op het punt van de leden, het laatste punt waar de minister het over had. Wij zijn heel snel gaan nadenken over wat de routes zijn. Natuurlijk ga je dan over een spoedwet nadenken, maar dan moet er iets vanuit het kabinet komen. Dat zal qua tempo ook niet snel gaan. Wij kwamen ook op het idee van een amendement. Dan is de eerste wet die nu voorligt, de wet over de rijksmediabijdrage. Ik dank de minister, maar ik zou het fijn vinden als we wat ambtelijke assistentie kunnen krijgen om dit goed te doen. Dan komt dat uw kant op. Onze medewerker zit hier ook. Die gaat daar heel snel mee aan de slag. Ik vraag de leden die daar allemaal in geïnteresseerd zijn, om dat concept te checken. Dan kunnen we dat op die manier organiseren. Dank voor die toezegging; zo zie ik het dan maar even.

Dan heb ik nog een ander punt, namelijk het tempo van het wetsvoorstel over de hervorming. Daar maak ik mij oprecht zorgen over. Voordat ik daar een interruptie aan besteed, wil ik trouwens het volgende zeggen tegen iedereen die dit debat volgt. De reden waarom wij de minister nu niet al helemaal doorzagen

over het wetsvoorstel is dat het wetsvoorstel in consultatie is. Het is chic om dat af te wachten. Daarna gaan wij hier echt wel de degens kruisen over het wetsvoorstel -- dat weet ik zeker -- maar dat is nu gewoon nog geen onderdeel van de beraadslaging.

De **voorzitter**:

Kunt u nu tot een vraag komen?

De heer **Mohandis** (PRO):

Dat wilde ik toch even gezegd hebben. Anders denkt iedereen: geen mening. Ik vind het tempo van het wetsvoorstel wel echt een probleem, als het pas in december naar de Raad van State gaat. Ik weet dat we verbonden zijn aan allerlei termijnen, maar moet het echt zo langzaam? Kan het pas in Q1 naar de Tweede Kamer? Is dat echt niet te versnellen?

Minister **Letschert**:

Ik kijk altijd naar alle mensen die dag en nacht, ook heel de zomer, daaraan hebben gewerkt. Als de consultatie binnen is, gaan wij er als de wiedeweerga mee aan de slag. Daar hebben we alle planningen op ingericht, ook met het team. Wij gaan echt niks doen om te traineren. Wij gaan, zo snel het binnenkomt -- dat is afhankelijk van hoeveel er in die consultatie gebeurt -- het liefst begin december naar de Raad van State. Tot eind oktober loopt de internetconsultatie. We moeten daar wel echt even goed naar kijken. Ik weet niet wat er allemaal gaat komen. Alles wat eerder kan, doen we. We kunnen misschien aan de Raad van State vragen: hoeveel tijd heeft u eigenlijk nodig? We delen allemaal hetzelfde belang. Maar ik weet niet wat er allemaal uit de internetconsultatie gaat komen.

De **voorzitter**:

Geen vervolgvraag van de heer Mohandis? O, toch wel.

De heer **Mohandis** (PRO):

Tot slot. Ik zou echt alles op alles zetten om dit te versnellen. Ik kan u toezeggen dat onze inzet vanuit de Kamer zal zijn om het ook te versnellen, zodat we dat hier snel met elkaar kunnen behandelen. Als die wet op een of andere manier vertraagt, hebben we een groter probleem in 2029, maar dat hoef ik u niet uit te leggen. Dan overzie ik het niet meer.

De **voorzitter**:

Ik zie de minister knikken. Volgens mij kunnen we dan door naar de volgende vraag, van de heer Van der Maas.

De heer **Van der Maas** (VVD):

Ik volg deze hartenkreet volledig. Die ondersteun ik van harte. Wat dat betreft is dat een aanmoediging om zo snel mogelijk en zo hard mogelijk te werken. Eerst was het "voor de zomer", toen "rond de zomer" en nu zitten we wat betreft het voorleggen al tegen Q1 aan te kijken. Dat klinkt erg laat, moet ik zeggen.

Ik heb een vraag over de exitclause. Ik denk dat we het nog even oneens zijn, maar dat komt dan wel een volgende keer, bij de behandeling van de wet. Ik maak mij er wel zorgen over, want het is …

De **voorzitter**:

Wat is uw vraag?

De heer **Van der Maas** (VVD):

De vraag is: bent u bereid om in overleg te gaan om te bekijken of we er toch uit kunnen komen?

Minister **Letschert**:

Uiteraard, met alle partijen, ook met coalitiepartijen.

De heer **Krul** (CDA):

Dit wordt een van mijn negen interrupties op dit punt. Dit wordt een van mijn twee lange interrupties. Ik heb een vraag over de levensbeschouwelijke programmering. We hebben nu 12,5 miljoen euro wettelijk geborgd. De realiteit is gewoon als volgt. De signalen die wij krijgen, zijn: gelukkig is dat geborgd, want we moeten er heel hard voor leuren. Mijn zorg -- bepaalde omroepen hebben die zorg natuurlijk ook -- is dat je het niet meer voor elkaar krijgt om de programmering goed te doen als je de borging, die stok achter de deur, die wettelijke grondslag, eruit haalt. Hoe reflecteert de minister daarop?

Minister **Letschert**:

Volgens mij willen we, zoals ik net zei, verschillende levensbeschouwelijke stromingen onderdeel laten zijn van het programmeeraanbod. Ik ben echt heel erg bereid om in de fase waarin we nu zitten, de internetconsultatie, te bekijken of we dat voldoende geborgd hebben, zodat dat comfort geeft aan de zorg die u hier nu uit. Daar hebben we tijd voor, want we zitten nog in die fase. Ik neem uw punt dus zeker mee. Ik ga graag het gesprek met u aan om van u te horen -- dan

kan de interventie misschien ook korter -- wat daar nog voor nodig zou moeten zijn.

De **voorzitter**:

Een vervolgvraag van de heer Krul.

De heer **Krul** (CDA):

Die heb ik niet nodig op dit punt, dus dan ga ik door met een andere vraag, over pluriformiteit, over hoe het in de praktijk gaat. Volgens mij onderschatten we de verenigingen een beetje als wij hier stellen dat zij geen ruimte kunnen geven aan nieuwe maatschappelijke geluiden. Ik noem een voorbeeld. We hebben een miljoen moslims in Nederland. 6% van de Nederlandse bevolking is moslim. Je zou best kunnen stellen dat die ondervertegenwoordigd zijn in het aanbod op de NPO. Betekent dit dat het niet gerealiseerd kan worden door de huidige omroepen? Ik denk het niet. Maar hoe gaat het nou straks in de praktijk? We constateren dat er te weinig aanbod is voor een grote groep in de samenleving. Hoe gaan de omroepen dat dan samen oppakken?

Minister **Letschert**:

Ik schetste net dat de vier omroephuizen samen met de NPO en NOS/NTR collectief verantwoordelijk zijn voor het vertegenwoordigen van die geluiden en perspectieven van alle partijen in onze samenleving, inclusief gemarginaliseerde groepen. Dat staat ook heel duidelijk in het wetsvoorstel. Zij zullen met elkaar daarin de keuzes moeten maken en worden daar vooraf op getoetst en worden daar achteraf op getoetst. Als u aan mij vraagt hoe dit in de praktijk gaat, zou ik u echt willen vragen om een keer op werkbezoek te gaan bij de partijen om te zien hoe ze dat met elkaar doen. In de afgelopen periode ben ik er zelf een paar keer geweest. Toen heb ik gezien hoe ze met elkaar de gesprekken hebben in het licht van deze hervorming. Dat moet echt aan die bestuurlijke tafel en die strategische tafel plaatsvinden.

De heer **Ergin** (DENK):

Ik wil doorgaan op hetzelfde punt. De heer Krul stelt terecht een hele goede vraag. We hebben het vandaag de hele dag over geluiden en groepen die niet gehoord worden. De groep moslims is op dit moment 1 miljoen. Nou, al deze collega's hier, behalve natuurlijk mevrouw Oualhadj, zeggen iedere dag: ja, dat aantal wordt steeds groter, wordt steeds meer. Nou, dat zou in de toekomst betekenen dat er meer behoefte is aan vertegenwoordiging vanuit bijvoorbeeld de islamitische gemeenschap in de publieke omroep. Waar moeten die mensen zich dan aanmelden?

Minister **Letschert**:

Bij het College van Omroepen.

De heer **Ergin** (DENK):

Het is wel heel makkelijk dat de minister het nu afdoet met "bij het College van Omroepen". Wettelijk gezien heeft de minister gelijk; technisch gezien moeten al die mensen bij het College van Omroepen zijn. Alleen, zij komen daar niet binnen. Zij zitten niet in die netwerken. Hoe gaat de minister dat dan in de wet oplossen?

Minister **Letschert**:

Nu doet u net alsof ik zeg: u moet altijd proactief zelf … Uiteindelijk ligt de wettelijke taak voor de borging bij de omroephuizen. Wat ik wil zeggen, is dat als partijen toch het idee hebben dat zij onvoldoende gerepresenteerd zijn, zij ook zelf proactief aan de jas kunnen trekken. Dat is wat ik zeg. Maar de wettelijke taak zit wel echt bij de omroephuizen. Nogmaals, vooraf én achteraf getoetst.

De **voorzitter**:

Meneer Ergin, tot slot.

De heer **Ergin** (DENK):

De vraag is dan of de minister in de hervorming, in de nieuwe wet die toetsing scherper gaat maken, zodat die daadwerkelijk van de grond komt. Toen ik voor het laatst keek, zag ik namelijk juist heel veel signalen uit de islamitische gemeenschap die zeggen: onze geluiden worden helemaal niet gehoord. Gaat dat ook scherper en duidelijker in de wet staan, zodat er eindelijk in plaats van mooie woorden te spreken ook daden gaan plaatsvinden om dat te realiseren?

Minister **Letschert**:

In het huidige bestel is dat dus de situatie. In het nieuwe bestel kan je dus veel eerder ook geluiden waarvan ook de omroepen met elkaar zeggen … Ik vind het opener wat we met het nieuwe bestel gaan maken dan wat we nu als huidig bestel daarin hebben. Maar laten we tijdens de wetsbehandeling, en misschien ook daarvoor, vooral met elkaar spreken over de vraag of de zorgen die hier worden geuit voldoende zijn verwerkt in het voorstel. Blijkbaar is dat niet het geval, dus daar gaan we met elkaar naar kijken.

Mevrouw **Nanninga** (JA21):

Dan gaan we nog Soumission-tv krijgen in Nederland. Dat zou me wat worden! Maar daar gaat mijn vraag niet over. Mijn vraag gaat toch even over de planning. Ik begrijp, met alle respect, dat er een wisseling van de wacht is geweest en dat de minister zich even moest inlezen. Maar er ligt gewoon een aangenomen motie

van de Kamer waarin staat dat het voor afgelopen zomer in internetconsultatie had moeten gaan. Dat is niet gehaald. Aangezien die wens er wel echt ligt, wil ik bij dezen een iets concretere toezegging, want anders overweeg ik op dit punt een motie om echt een concrete planning met duidelijke deadlines te stellen en te bevestigen. Ook wil ik de toezegging dat als daar vertraging in komt -- de minister noemde net al een paar concrete data die ik aldus opvat; die data zijn echt een toezegging -- er ook tijdig en proactief naar deze Kamer een briefje komt van "hé, we gaan dit niet halen, en wel hierom". Wij moeten daar immers ook op afstemmen. Ik vind het echt van belang dat dit niet nog meer vertraging oploopt.

Minister **Letschert**:

Uiteraard. Op alles ja.

De **voorzitter**:

Op welke termijn kunnen we dat verwachten?

Minister **Letschert**:

In de brief die hoort bij de Mediabegroting. Die komt al snel.

De **voorzitter**:

Dank. Ik kijk nog even rond. Dit was het blokje hervorming. Mevrouw Keijzer?

Mevrouw **Keijzer** (Lid Keijzer):

Even een vraag over de orde. Je hebt twee interrupties in drieën. Maar als ik nu één vraag stel, houd ik dan twee andere vragen over? Nee? Oké, dat werkt niet zo. Nou, dan vat ik ze zo direct aan het eind allemaal samen in één interruptie.

De **voorzitter**:

Dan kunnen we door naar het blokje overig. Ik wil de minister vragen om het nog sneller te doen dan ze al deed. Dan kunnen we namelijk nog een hele korte tweede termijn doen. Anders kan dat helaas niet en dan moet het eventueel naar het tweeminutendebat, als dat wordt aangevraagd.

Minister **Letschert**:

Heel kort. Dat gaat over de overhead. Eens even kijken. Ik zal gewoon zeggen wat ik ga doen. U krijgt in de komende mediabegrotingsbrief, de brief waarin we ook deze afspraak bestendigen, ook een brief over de uitvoering van de motie

over een benchmark voor overhead bij de landelijke publieke omroep. Daar wordt dus inhoudelijk reactie gegeven op de vraag hoe wij met die overheaddiscussie omgaan. Die komt dus ook al binnenkort naar u toe. Ik zal daarin dan ook zeggen hoe wij de motie hebben uitgewerkt.

Kan ik toezeggen dat het hebben van vier omroephuizen leidt tot minder bestuurders, managementlagen en overhead? Ja, dat kan ik toezeggen.

Er zijn ook verschillende vragen gesteld over de reclamemogelijkheden. Even kijken. In de keuzes die we nu gemaakt hebben, is er geen sprake van het compenseren van de bezuinigingen met extra reclame-inkomsten bij de landelijke publieke omroep. Ik heb wel in de Kamerbrief aangegeven dat ik graag met de Kamer in gesprek ga tijdens de wetsbehandeling of tijdens de mediabegrotingsbehandeling over hoe wij duurzame financiering met elkaar als land op peil houden. Daar heb ik nu nog geen inhoudelijke keuze in gemaakt, maar ik wil wel die discussie met de Kamer hebben. Waarom? Door het veranderende kijkgedrag staat de financiering onder druk, natuurlijk ook voor de NPO. Daar moeten we wel gewoon het gesprek met elkaar over hebben. Ik heb in de Kamerbrief ook aangegeven dat ik dat graag eerst in een open debat met u doe. We delen allemaal het uitgangspunt dat de publieke omroep reclameluw moet blijven, onder andere vanwege het belang van de private partijen. Dat zal ik hier ook meteen uitspreken. Maar ik wil graag met u in gesprek over een toekomstbestendig reclamebeleid dat aansluit bij het veranderende mediagedrag, terwijl de omvang van reclame bij de publieke omroep beperkt blijft. Dat is dan een schot voor de boeg.

Mevrouw Nanninga vroeg of ik de commerciële omroepen tegemoet ga komen door meer ruimte voor reclame te regelen. Het antwoord daarop is ja. Voor zover dat in mijn vermogen ligt, dus wat ik zelf kan doen, ga ik met u mee, maar ik ben ook gehouden aan een aantal Europeesrechtelijke kaders die daarbij gelden. Ik zie heel goed dat onze Nederlandse commerciële omroepen het zwaar hebben in de strijd tegen de grote concurrentie van met name streamingdiensten, onlineaanbieders en platforms. Ik heb verschillende gesprekken gehad met de verschillende commerciële partijen, en trouwens ook met onze private streamingdiensten, die hier ook zijn. Ik ben bij iedereen op bezoek geweest om hun zorgen aan te horen en om te kijken wat ik kan doen. Wij zijn dat op dit moment aan het bespreken met het commissariaat, en uiteraard ook ambtelijk. We hebben zelfs volgende week alweer een vervolggesprek met een van de commerciële partijen over hoe we dit gaan oplossen. Maar wat mij betreft doen we dit het liefst zo snel mogelijk, of gaan we heel erg pushen op die Europese agenda. Daarom hoop ik eerlijk gezegd ook dat wij deze discussie over de hervorming van de NPO heel snel kunnen beslechten, want de agenda die voor mij veel belangrijker is, is: hoe gaan we om met dat veranderende kijkgedrag en de digitaliseringsbehoefte, om te zorgen dat ook de Nederlandse content en Nederlandse makers voldoende zichtbaar en vindbaar blijven? Dan komen we op dat hele prominentieverhaal. Daar zou ik heel graag heel veel tijd aan willen besteden.

Mevrouw de voorzitter. Mevrouw Keijzer merkte dat er vanuit de commerciëlen veel bereidheid is om samen te werken met de NPO en andersom wat minder. Ik heb inmiddels een ietwat andere ervaring. Ik heb ook met beide partijen samen aan tafel gezeten. Ik zie daar veel bereidwilligheid. Ik zie ook al hele mooie

voorbeelden van succesvolle publiek-private samenwerking. We zijn daar een agenda voor aan het maken. Als wij gaan praten over het integrale mediabeleid, waarin prominentie en die digitaliseringsslag voorkomen, hoort daar ook die publiek-private samenwerking bij. Daar ga ik dus zeker met u het gesprek over voeren. Ik denk dat dat ook een inhoudelijke agenda is die veel strategischer en ook veel urgenter is. Ook als je kijkt naar het rapport van de WRR, zie je dat die er heel duidelijk op wijst dat we daarop echt vaart moeten maken met elkaar.

"Wanneer gaat de minister de regels voor de streamingsdiensten gelijktrekken? Die zijn namelijk vele malen beperkender dan die voor de nationale omroepen." Dat was een vraag van mevrouw Keijzer. Ik heb me het volgende laten vertellen. Ook hier heb ik met de streamingdiensten gesproken, die mij eigenlijk vragen om een visie voor Nederland als productieland te maken. Dat heb ik goed onthouden, hè! Ze vragen eigenlijk een aantal dingen van mij. Wat ik niet zo herken -- maar ik ga me daar zeker verder in verdiepen -- is dat de regels voor wat betreft sponsoring en reclame anders zouden zijn dan voor de publieke omroepen. Als het gaat om de verruiming van reclameregels voor commerciële omroepen, heb ik net een antwoord gegeven. Maar hoe dat dan zit in de verschillen tussen de streamingdiensten en de regels voor de publieke omroep? Die zijn grotendeels hetzelfde. Ik ben even zoekende op welk vlak u daarin nog iets van mij verwacht.

Dan ga ik meteen door, met het oog op de tijd. Er was een vraag rondom de belaging van journalisten afgelopen weekend op het Malieveld en of ik daarover in contact ben met PersVeilig. Ja, ik ben ook enorm geschrokken van die beelden. Journalisten zijn altijd herkenbaar. Je weet dus ook dat journalisten altijd beschermd moeten worden tegen welke vorm van intimidatie of geweld dan ook. Dat geldt trouwens, vind ik, voor iedereen. Het is superernstig dat journalisten ook hierbij weer belaagd zijn. Ik heb met PersVeilig al eerder contact gehad over de mogelijkheden die zij hebben om nog meer aandacht te besteden aan deze ontwikkeling. Zij spelen daarin een ongelofelijk belangrijke rol, ook omdat zij journalisten helpen bij bijvoorbeeld het doen van aangifte. We hebben regelmatig contact met PersVeilig vanuit het ministerie, en we financieren hen ook structureel, zoals uw Kamer weet.

Dan ga ik … Het is rijp en groen door elkaar nu. Ik ben nu bij overig. NPO Luister. Meneer Van der Maat vraagt mij waarom ik … Nee, meneer Van der Maas. Sorry. Ik weet dat trouwens wel, maar u heeft hier een andere naam gekregen! Waarom is het openstellen van NPO Luister na drieënhalf jaar nog steeds niet tot uitvoering gekomen? Dat is een prachtige vraag, want volgens mij is NPO Luister een heel mooi platform voor Nederlandse audio. Ik moet wel zeggen dat er dus ook beperkingen gelden voor NPO Luister, bijvoorbeeld als het gaat om het laten horen van reclameboodschappen, ook gesteund door een motie van uw eigen partij. Dat betekent dus ook dat het niet echt een aantrekkelijk platform is voor commerciële podcasts, bijvoorbeeld. De ene motie snijdt de ander daarmee dus een beetje in de vingers. Maar ik ben uiteraard bereid om daar nog een keer verder naar te kijken.

Ik ben er bijna, mevrouw de voorzitter. Hoe staat het met de aangenomen motie-Mohandis/Paternotte over de actieagenda voor de samenwerking tussen NPO, RTL en Talpa. Daar heb ik net eigenlijk al het een en ander over gezegd. De gesprekken lopen, zowel gezamenlijk aan tafel als een-op-een met mij. Wij zullen u voor het einde van dit jaar een nieuwe stand van zaken geven met een gerichte

actieagenda. Ook ga ik daarbij in op de samenwerking met de streamingdiensten. Dat komt allemaal voor het einde van dit jaar.

Dan vroeg de heer Krul waarom de maatregelen voor een betere vindbaarheid en zichtbaarheid geen onderdeel zijn van dit voorstel. Dit gaat over de hele prominentie. Ik heb al eerder gezegd dat ik die maatregelen aan het uitwerken ben. Dan gaat het enerzijds over het traditionele grote scherm en anderzijds om het onlinedomein. Daar zit echt een verschil in. Het is ook juridisch best ingewikkeld. Sommige van die maatregelen moeten namelijk ook Europees standhouden. Dit betekent dat u begin 2027 in het kader van dat hele integrale mediabeleid, waar dit echt een onderdeel van is, onze maatregelen zult ontvangen voor de zichtbaarheid en de vindbaarheid.

Dan ga ik door met de vraag van de heer Ergin over de Nederlandse deelname aan het Songfestival. Het zal u niet verrassen. Volgens mij heb ik aan het begin van dit debat gezegd dat, ook in het kader van de hervorming waar wij nu voor staan, ik echt vind dat ik als minister daar geen uitspraken over moet doen. Het is een keuze die de NPO daarin heeft gemaakt. Dat is aan de NPO.

Dan vraagt de heer Bosma waar hij zijn NPO-abonnement kan opzeggen. Dat kan nergens, maar u kunt er wel voor kiezen om NPO Start niet in te drukken of de televisie niet aan te zetten.

De **voorzitter**:

Dat was het blokje overig. Heel fijn. Dan zijn we weer aangekomen bij de Kamer om vragen te stellen. Ik heb geen volgorde bijgehouden. O, de heer Bosma was als eerste. Hij heeft zelfs zijn microfoon al aan. De heer Bosma.

De heer **Martin Bosma** (PVV):

Ik heb goed nieuws voor de minister. Miljoenen mensen kijken minder en minder naar die NPO. Ik begon mijn bijdrage met te zeggen: we gaan vergaderen over de Titanic. Het is natuurlijk de Titanic waar we de hele dag over gepraat hebben, want de kijkcijfers hollen naar beneden. Onder de 60 is er toch niemand die nog naar lineaire televisie kijkt? Ze zijn helemaal aan het uitsterven. Het is een kwestie van de laatste kijker die zijn toestel definitief uitzet.

Minister **Letschert**:

Ik hoorde niet echt een vraag, mevrouw de voorzitter.

De heer **Martin Bosma** (PVV):

Het was een observatie.

De **voorzitter**:

Dan mevrouw Keijzer.

Mevrouw **Keijzer** (Lid Keijzer):

Ik heb nog één interruptie in drieën. Ik begin met het Eurovisiesongfestival. Ik heb het net ook al gezegd: ik heb echt waardering voor de NPO dat die deze stap naar voren gezet heeft, maar -- maar! -- er is geen enkele omroep die het wil doen. Hoe gaat deze minister er straks in het nieuwe stelsel voor zorgen dat die omroephuizen ook de pluriformiteit willen bedienen als ze het zelf niet eens zijn met de inhoud van die pluriformiteit?

De **voorzitter**:

Dank voor deze korte vraag. De minister.

Minister **Letschert**:

Dank, mevrouw de voorzitter. Omroephuizen hebben collectief de verantwoordelijkheid om met elkaar uiting te geven aan de wettelijke taak die gaat over pluriformiteit. Dat betekent ook dat daar, nogmaals, vooraf en achteraf op wordt getoetst.

Mevrouw **Keijzer** (Lid Keijzer):

Daar gaan we het dan dus over hebben. Dat werkt nu al niet, dus waarom zou het dan straks wel werken? Dan heb ik nog een vraag gesteld over de overhead. Er zou onderzoek komen naar de overhead. Ik heb het antwoord niet gehoord.

Minister **Letschert**:

Ik heb aangegeven dat daar bij de volgende brief ten behoeve van de mediabegrotingsbespreking antwoord op wordt gegeven.

Mevrouw **Keijzer** (Lid Keijzer):

Oké. "Niet gehoord" klopt dus. Dan komen we daar nog over te spreken. Dan heb ik tot slot nog een vraag over een amendement. Zou de minister mij ook willen helpen met het maken van een amendement op dezelfde wet, om ervoor te zorgen dat de eisen die gelden voor de Nederlandse streamingsdiensten hetzelfde zijn als die voor de internationale? De minister zei dat zij dat nog niet zo ziet. Is het dan mogelijk dat ik ondersteuning krijg om ervoor te zorgen dat dat gelijkgetrokken gaat worden als we die conclusie trekken? Er is al grote oneerlijke concurrentie vanwege het miljard dat naar de publieke omroepen gaat, maar als ze dan óók nog de strijd verliezen met internationale organisaties, dan holt het wel dubbel achteruit. Dat vind ik, gezien het Nederlandse product dat daar toch gemaakt wordt, heel erg jammer.

Minister **Letschert**:

Ik zit meteen even te overleggen. Het hangt ook heel erg af van waar die streamingdiensten gevestigd zijn welk juridisch kader daarvoor geldt. De vraag is even of ik nu kan toezeggen dat ik met u aan een amendement ga werken. Er zit eigenlijk een stap voor, namelijk de vraag of we daar überhaupt gaan komen. We delen het probleem, alleen de vraag is of de oplossing via dat amendement kan worden gevonden. Maar ik ga graag in gesprek met u en mijn geweldige ambtenaren om te kijken waar we uit kunnen komen.

De heer **Krul** (CDA):

Voor mijn tweede interruptie heb ik toch een vraag over die commerciële samenwerking. Deze bewindspersoon is mijn vierde bewindspersoon voor media. Ik heb ook een beetje een déjà vu. Alle vier zeiden ze: we hebben gewoon supergoede gesprekken en ik merk heel veel bereidwilligheid bij zowel commercieel als publiek om goed samen te werken. Toch komt er weinig van de grond. Is het niet een idee dat we die publiek-private samenwerking gewoon in de Mediawet als opdracht gaan vastleggen? Zou de minister daar eens over willen nadenken? Die Mediawet komt eraan, maar tegelijkertijd worden met al dat gepraat vooral hele losse resultaatjes geboekt die heel klein zijn. De echt grote vraagstukken in de pps komen niet aan bod. Zullen we dat gewoon in de Mediawet gaan doen?

Minister **Letschert**:

Voordat ik meteen ja zeg: ik herken dat niet, omdat ik echt wel heel veel goede gesprekken hebben. Dat ligt misschien aan mij; ik ben misschien nog naïef. Dat is misschien ook waar. Maar laat ik daarnaar kijken. We zitten toch nog in een voldoende vroege fase om te kijken wat dat zou betekenen en hoe dat effectief in het voordeel gaat werken van deze ambitie. Die toezegging wil ik doen.

De **voorzitter**:

Dank. Dan de heer Van der Maas.

De heer **Van der Maas** (VVD):

Nog even over NPO Luister. Mijn vraag ging niet zozeer over de commerciële partij als wel over losse streams die aankloppen bij NPO Luister, die dan een dichte deur vinden. Dat is het geluid dat ik gehoord heb. Daar gaat mijn vraag over. Ik ben benieuwd of u daarop kunt reflecteren.

Minister **Letschert**:

Wij kijken allemaal, van rechts naar links, van "wat zijn losse streams?" Wat bedoelt u met losse streams?

De heer **Van der Maas** (VVD):

Dat is helemaal goed. Dat zijn streams die gemaakt worden door één partij. Die kloppen bij NPO Luister aan om daar te mogen publiceren. Die zeggen dan: sorry, maar we praten niet met losse streams. Herkent u dat geluid?

De **voorzitter**:

"Herkent de minister dat geluid?"

Minister **Letschert**:

Als er nog een tweede termijn is, komen we erop terug in de tweede termijn. Als we dat niet meer halen, kom ik er sowieso ook op terug, maar dan bij de afterparty.

De heer **Mohandis** (PRO):

Nog even over de moties die eerder zijn aangenomen. Het gaat dan over publiek-private samenwerking met streamers, maar ook tussen commerciële omroepen en publieke omroepen. De minister zegt dat er later dit jaar van alles naar de Kamer komt. Uiteindelijk willen we dat wegen -- ik sluit me helemaal aan bij collega Krul -- en moet dat ook ergens landen. Wij hebben ook gedacht aan een taak in de Mediawet. Ik wil wel preciezer weten waar het loopt, waar het niet loopt en wat wij kunnen. Dat moet echt naar de Kamer, anders kunnen wij geen weging maken voor bijvoorbeeld een amendement.

Minister **Letschert**:

In de mediabegrotingsbrief zullen we hier richting aan geven.

De **voorzitter**:

Duidelijk. Ik kijk nog even rond.

De heer **Ergin** (DENK):

Ik vroeg niet aan de minister bij wie exact formeel het besluit ligt als het gaat om deelname aan het Eurovisiesongfestival. Ik vroeg aan de minister naar een oordeel vanuit de regering. Wat vindt de regering er nou van dat Nederland alsnog meedoet, ondanks dat een maand geleden werd aangegeven dat Nederland niet zou meedoen aan het Eurovisiesongfestival? IDF-soldaten op

genocideverlof mogen daar gewoon zingen, dansen, springen en vrolijk doen, en de genocide kan worden witgewassen.

Minister **Letschert**:

Ik vind principieel dat ik daar als minister, als deel van de regering, die staat voor de persvrijheid en voor de journalistieke redactionele vrijheid die daarbij hoort, geen oordeel over moet uitspreken. Daar hebben we het in dit debat al best wel veel over gehad. Dat geldt ook voor dit onderwerp.

De heer **Ergin** (DENK):

Wat de regering hier doet, wat de minister hier doet, is wegduiken. Als het om Rusland zou gaan, dan zou ik hier een totaal andere minister zien zitten. Dan had de minister er gelijk werk van gemaakt. Overigens was het dan niet een toegekomen aan een commissiedebat; dan was het al veel eerder geregeld, ook bij de NPO. Als het om Rusland zou gaan, dan zouden we een totaal andere houding zien van de regering. Dat is wat heel veel mensen in dit land teleurstelt. Als het gaat om Rusland, wordt de grens wel altijd getrokken, maar bij Israël is het altijd maar pappen en nathouden en wegduiken. D66 en PRO wijzen naar de minister, de minister wijst naar de NPO, en de NPO wijst naar niemand, zodat ...

De **voorzitter**:

Komt u tot een vraag.

De heer **Ergin** (DENK):

... zodat Nederland gewoon deel kan nemen aan het Eurovisiesongfestival. Dat is op z'n minst frappant. Dat wil ik graag constateren.

Minister **Letschert**:

Dat was geen vraag. Ik hoor de constatering.

De **voorzitter**:

Ik kijk nog een keer rond. Mevrouw Nanninga heeft nog een vraag. Dat kan nog.

Mevrouw **Nanninga** (JA21):

Is de minister op de hoogte van het feit dat Rusland een invasieoorlog tegen een soevereine staat is begonnen, en dat dat een ander verhaal is dan de zelfverdediging van een land dat slachtoffer is geworden van een pogrom, van

een terroristische aanslag, die zijn weerga niet kent, en dat dat dus twee verschillende situaties zijn?

Minister **Letschert**:

Volgens mij heb ik net gezegd wat ik heb gezegd over waarom ik geen oordeel geef over de keuze van de NPO om aan dit festival mee te doen. We kunnen verder in debat, maar dan blijf ik bij hetzelfde en dan wordt het een beetje saai.

De **voorzitter**:

Ik kijk nog even kort rond. Ik zie geen vragen meer voor het blokje overig. We hebben nog een kwartier. Ik kijk rond of er behoefte is aan een hele, hele korte tweede termijn, of dat u zegt "we nemen eventuele verdere vragen mee naar het tweeminutendebat", waarvan ik hoor dat dat zou worden aangevraagd. Zou u ermee kunnen leven dat we geen tweede termijn doen? Volgens mij kan iedereen daarmee leven. Dan laat ik wel in de tweede termijn de heer Mohandis even een tweeminutendebat aanvragen, zodat u daar verder in debat kunt gaan.

De heer **Mohandis** (PRO):

Je bent de grootste in de peilingen of niet, toch? Kunnen we van elkaar hebben, toch? Nee, in alle gekkigheid: ik wil een tweeminutendebat aanvragen. Daar doe ik de collega's heel veel plezier mee, maar daar houd ik het ook bij. Dan vervolgen we het debat plenair.

Dank u wel.

De **voorzitter**:

Dan dank ik de minister hartelijk voor de beantwoording. Ik ga nog wel even de toezeggingen langs. Het zijn er niet heel veel, namelijk drie.

- In de mediabegrotingsbrief die de Kamer dit najaar ontvangt, zal de minister de concrete planning van het wetsvoorstel zetten. Daar zit ook de toezegging bij dat de Kamer wordt geïnformeerd als er vertraging in het wetstraject zit. In deze brief zal de minister ook ingaan op de vragen over de overhead.

- Aan het einde van het jaar komt er een nieuwe stand van zaken van de actieagenda voor RTL, NPO en Talpa. Daarbij zit ook een gerichte actieagenda en zal worden ingegaan op de samenwerking met de streamingdiensten.

- De minister gaat onderzoeken wat het zou betekenen om de publiek-private samenwerking vast te leggen in de Mediawet. Hier zal richting aan gegeven worden in de mediabegrotingsbrief.

Dan dank ik de minister nogmaals hartelijk voor het beantwoorden van de vragen. Er is nog een vraag van de heer Van der Maas.

De heer **Van der Maas** (VVD):

Geen vraag, maar wel een gemiste toezegging, namelijk over NPO Luister.

De **voorzitter**:

Er ontbreekt nog een toezegging over NPO Luister. Kan dat kloppen?

Minister **Letschert**:

Ik heb hem al. Wij zijn zo snel! Als u losse podcasttitelideeën bedoelt … Dat moet via de omroepen lopen. Zij zijn ook redactioneel verantwoordelijk voor het aanbod op NPO Luister. Daarvan zegt u: daar loopt het vast.

De **voorzitter**:

Dat scheelt een extra toezegging. Dan ga ik nu wel …

De heer **Van der Maas** (VVD):

Nee, wacht even. Dit is alleen maar een herhaling van mijn vraag om hem niet te beantwoorden. Dat kan niet.

De **voorzitter**:

Ook hiervoor geldt dat het meegenomen kan worden naar het tweeminutendebat dat zojuist is aangevraagd. Hartelijk dank aan de Kamerleden voor hun inbreng. Dank aan het publiek voor het volgen van dit debat en aan iedereen die thuis heeft meegeluisterd. Ik wijs er nogmaals op dat er een tweeminutendebat is aangevraagd, met als eerste spreker de heer Mohandis van PRO. Het wordt doorgegeven aan de Griffie plenair, dus dan kan het zo snel mogelijk worden ingepland. Ik sluit hierbij het debat. Ik wens u allen een fijne avond.

Sluiting 16.47 uur.